

Värske Rõhk

Noore
kirjanduse
ajakiri

Nr 29
I/2012
2.60 €

9 771736 295299

Värske Rõhu toimetis

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa
Toimetajad: Carolina Pihelgas ja Johanna Ross
Keeletoimetaja: Triin Ploom
Kujundajad: Koit Randmäe ja Brit Pavelson

Kaastööd

Luule: carolina.pihelgas@va.ee
Proosa: johanna.ross@va.ee
Arvustused, esseed ja tõlked: lauri.eesmaa@va.ee
Pildid ja fotod: vr@va.ee

Illustratsioonid

Brit Pavelson: lk 5, 9, 24, 34, 39, 46, 52, 59, 79
Nele Aunap: lk 17, 100
Koit Randmäe: kaanepilt, lk 67–74, 89, 117, 120

Väljaandja

MTÜ Värske Rõhk
Vanemuise 19
51014 Tartu
Tel: 742 7087
vr@va.ee

Tellimine: www.va.ee

Trükk: Ecoprint

VÄRSKE RÕHK I/2012 (NR 29)

ISSN 1736-2954 (trükis)

ISSN 2228-1363 (epub)

EESTI KULTUURKAPITAL

Luule

<i>Eliina Korts</i>	4
<i>Tõnis Vilu</i>	16
<i>Lauri Teder</i>	33
<i>Kristiina Tähtse</i>	51
<i>Agur Paesüld</i>	73
<i>Simone Külm</i>	88
<i>Anniina Ljokkoi</i>	91
<i>Ingel Undusk</i>	95

Proosa

<i>Lennart Ruuda</i>	8
<i>David Levithan</i>	23
<i>Elo Vilks</i>	38
<i>Raido Alberg</i>	58
<i>Mihkel Seeder</i>	78

Intervjuu

<i>Kaur Riismaa</i>	45
---------------------	----

Arvustused

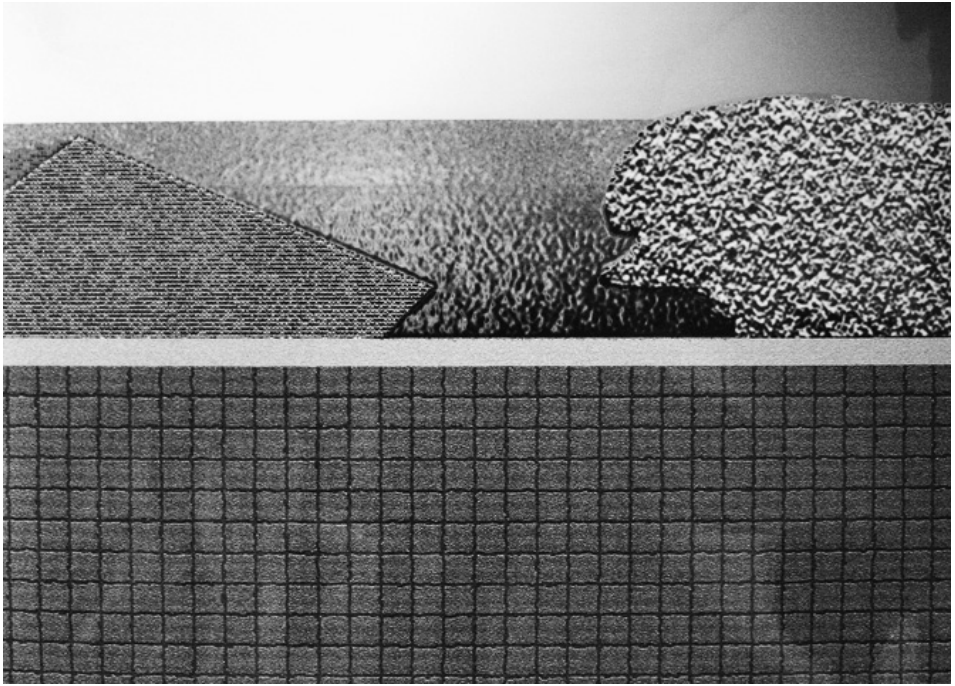
<i>Andra Teede – Linda-Mari Väli</i>	99
<i>Berit Kaschan – Triin Tasuja</i>	105
<i>Tõnis Hallaste – Mare Sabolotny</i>	108

Esseed

<i>Tõnis Parksepp värskest luulest</i>	113
--	-----

*

See mõtlematu mäng, mille reeglid hõljuvad õhus.
Tahad midagi ilusti ütelda, kuid ilust ei saa asja.
Asjast ilu. Ma panen käe su näole nagu maski,
oled Teine nüüd ja su maastikumõtteid varjutab
viisnurkkäsi, osutades elamata hetkedele.

*

Igatsen ilu, et see kataks mind
nagu surnud vanavanaema laul töötegemisel,
see vääritimõistetud koletis alistab su,
ma üritan kuidagi väärida seda vördjat ilu,
mis põgeneb metsade hümnidesse,
ta otsib mind peeglites, kuid sinna pole ma maetud.
Ma olen kummargil ta ees, et saaksin sülitada ta tikk-kontsadele.
Ta vägistab mind mu mõtetes,
see ilu, tundmata tabamatus, ma otsin sind
võõrastelt nägudelt ning inimesed ütlevad mulle:
“Sina, kahepalgelisuse unelaps, märkide sügavusest voogavad
asjatud aeglused, hoova neis kui sätendavas jões.”

*

Värvin huuled punaseks
ja mõtlen, kas see on pealiskaudne või võrgutav.
Linn on tumedas kuues nagu liputaja.
Olen madal kui väljavalitute mõtted.
Juuksed kalduvad vastu kuulirahe
tänavatel, mis on pimedad nagu ta silmad,
kui ta mind vaatab.
Panen selga minikleidi ja kotsad,
ja oh, ma ei saa ilma võltskarusnahata.
Unistan, et maailm saaks
reaalseks, et selgineks mingi jäledus minus.
Ei halb ega hea leia sõnastust.
Tasakaalutus ja vaikitud karje elutoas.
Juba on öö ja tumedus valdab meid kõiki.

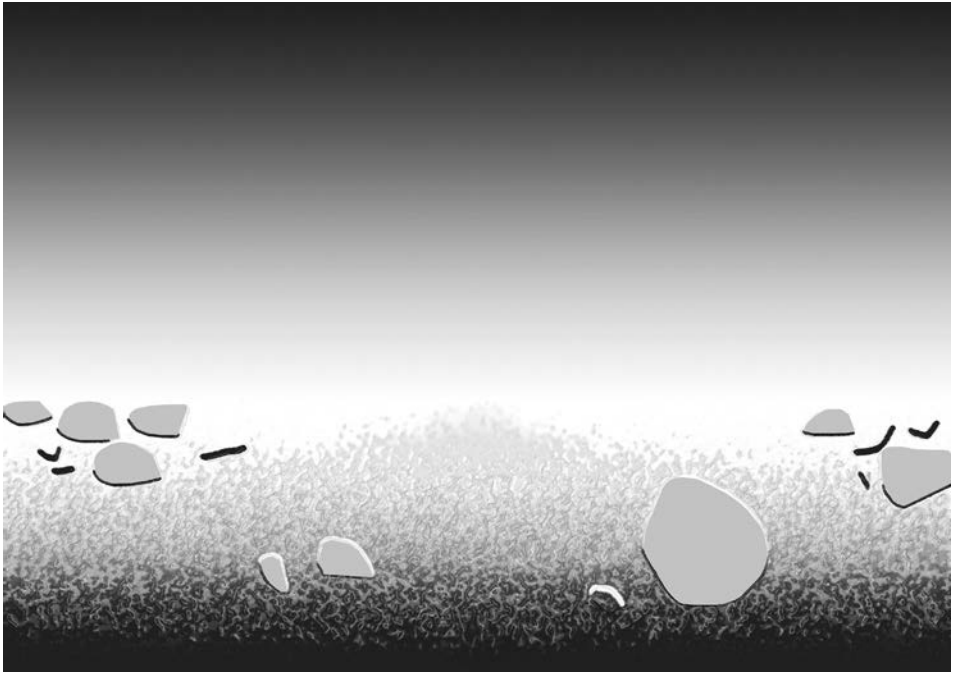
*

Suvi paistab su selja tagant,
klaviatuur on kuum kui mu süda.
Osad sõnad on kuidagi tähtsamad
ja inimesed ei armastagi mind, avastan.
Selle kuumusega läheb silmavärv üle rohumaade laiali,
seesama roheline, su paljad jalad
astuvad üle sildade ja järvede
arhitektoonika, see, mis mu ümber,
on kõik, mida mõtlen... kuigi muld on nutune
tumedast ööst.

*

Unustuste lekkiv sammal
roomab vaikust kandma,
negatiivne vastuseis läbi unistuste jõgede.
Tunned rahu külma hingust,
leiad kadunud valu kapi alt, kus on sinu sisse kinni pandud loom,
avastad tuima järjepidevuse oma romantikaelus.
Lavastasid linna, kus mõtted on tornid,
tornid on valud, jõed muusika ning leivaks vaikust palud.

1

Olin just katuseharja peal istet võtnud, kui nägin taevas tavatult suurt lennukit. Sel hetkel sain ma aru, miks on minu töö eriline. Katusel on lennukid lähemal kui muidu, maa peal. Tunne, mis mind valdas, oli kirjeldamatu ja enneolematu. Ma mõtlesin haarata lennukist kahe käega kinni, kuigi oleks saanud ka ühega, aga kahega on teatavasti kindlam. Kahe käega püüame me ikka kalleid ja hinnalisi asju, mis ei tohi maha kukkuda, nagu näiteks klaasnõusid ja väikesi lapsi, olgu meie positsioon või püüdmisoskus kui kindel tahes. Ja ma tõusin katuseharja peale püsti ja sirutasin käed nii kaugele taeva poole kui võimalik, kuid siiski jäi paar kilomeetrit puudu. Kurv.

Igatahes meeldis mulle mu romantiline mõte. Ma oleks lennuki taevast alla toonud, et see täis kirjutada ja siis üle maa, mere ja veel kõrgemate katuste sinuni lennutada. Ma oleks rääkinud sulle oma elust ning katusepanemisest. Detailsemaks minnes, sa oleks teada saanud, kuidas panna roove, mis asjad on vintskapid ja kui keeruline on nende tarvis loogilisi katuselahendusi välja mõelda. Ma oleks seletanud sulle, miks vahetatakse vanadel majadel kivikatus peamiselt kiviprofiiliga plekk-katuse vastu, kuid ilmselt aimad seda viimast isegi, sest sa oled tark, palju targem kui mina. Ma oleks rääkinud sulle veel neelukohtadest ja katuse rihti ajamisest ning kirja lõppu oleks ma kirjutanud, kuidas sind igatsen, ja siis oleks üle jäänud ainult lennuk sinu poole teele lennutada.

Aga ma ei saanud teda kätte. Ära pahanda. Teinekord.

2

Katuseharja peal on üldse jube palju teha ja mõelda. Võib võtta näiteks peotäie kõveraid naelu ja neid sirgeks peksma hakata, kui igavaks läheb. Seda tegin ma ka korduvalt, ning ma kujutasin ette, kuidas töötaksin selle peal üheksast viieni, jaanuarist detsembrini, ühest aastast kuni töökollektiivi kümne aasta kokkutulekuni. Ühesõnaga, kuidas see oleks mu igapäevatöö. Naelte sirgeks peksmine, kujutate ette? Infoajastul. Ja ma oleks teinud seda hoolikalt ja rahulikult kuskil kindlas kohas, kus allapoole vaadates ei laiuta tükk tühja maad nagu praegu.

Ma olen kindel, et „Pealtnägija“ oleks minust loo teinud.

Tegelikult see tükk tühja maad paneb mind üsna tihti tundma, et ma ei ole praegu mitte kahekorruselise maja katusel, vaid hoopis, hoopis kuskil

kõrgemal, pilvedes. Ma hõikasin Tarmole, kes kükitas all maapinnal ja kiskus suitsu, et vaata mind, mees, ma olen New Yorgi kõige kõrgema hoone otsas.

Ah, õigus muidugi, ta ei kuule ega näe mind, pilved on ju ees. Ja loogiliselt võttes, kui ma olen pilvelõhkuja peal, siis peaksin ka mina pilvi lõhkuma!? Kuigi tunne pole üldse selline, et oleks midagi ära lõhkunud või hetkel veel lõhuks. Järelikult pilvi ei saa lõhkuda, kive saab lõhkuda, puid saab lõhkuda, klaasi saab lõhkuda, armastust saab lõhkuda, aga pilvi ei saa. Pilvede sisse saab tungida, pehmelt, valu tegemata, nagu võinuga tungib sulanud või sisse. Ma olin või sees.

Kui ma hiljem kirjeldasin Tarmole oma imelist New Yorgi trippi ning teooriat sarnasusest pilvede lõhkumise ja või vahel, ütles ta, et ainus asi, mida ta või kohta öelda oskab, on see, et või on nagu meesterahva munn. Kui ma selles veenduda tahtvat, jätku ma või pärast pausi päikese kätte ning pärast katsumist, kui pehme ta on, pangu külmkappi, et siis varsti ta sealt kõvana välja võtta.

Selline mees on Tarmo, minu kompanjon.

Sigur Rós

Kui ma keset päeva silmad sulgesin, tundus mulle, et ma kukun kaljuservalt alla suurde sinisesse jääkülma merre, samal ajal kui sajab vihma ja lund ja on külm – kõike korraga, ilma igasuguse lootuseta, aga samas oli mul teadmine, et lootust ei lähe mul seal enam kunagi vaja, sest ma saan ainult ujuda ja vaadata, tegelikult mitte isegi ujuda, pigem uppuda järjest sügavamale, täiesti tuimalt ja lootusetult, mitte midagi tundes peale selle, et kunagi varem pole ma niimoodi tundnud. Mina ja üks kõiksus.

Järgmine hetk näis mulle, et ma rooman läbi paksu tihniku, nii tiheda, et seal pole valgust ega näe mitte midagi, ja siis hakkab ma tihnikust läbi jõudma, veel viimased teravad okkad kraabivad minu õrnu ja hapraid käsivarsi, kuid sellest hoolimata silitavad mind ja õrnutsevad minuga algava päeva esimesed päikesekiired, kuni ma jõuan vanaema valgusküllasesse õunapuuaeda, kus kõik on nii kuldne ja vanaema ootab mind väikese poisina õunu korjama, naeratus näol. See kõik oli aegluubis, et idüll kauem kestaks.

Aga siis röökis Tarmo mulle täiest kõrist, et katuse peal ei magata. Avasin ehmunult silmad ja nägin, et lennuk sõidab üsna madalalt minu kohalt mööda. Ma olin aga piisavalt uimane ja väsinud, et tegutseda.

Selle lennuki oleks ma igal juhul kinni püüdnud, kui ma vaid maganud ei oleks. Kurb. Ära pahanda. Teinekord.

4

Järgmine päev, kui Tarmo läks jälle alla suitsu tegema, nägin meie tänavas tüdrukut, keda ma siin varem kohanud polnud. Ta tuli rolleriga ning kui oli selle ära parkinud, võttis kiivri peast ja näitas oma ilusat nägu. Ma jätsin kõverad naelad sinnapaika, kohendasin ennast katuseäärele ligemale ja vaatasin teda. Ma tundsin end kui vang, kes ei saa midagi teha.

Mulle meenusid vanglafilmid, kus kurjategijad saavad mõnikord harva kongist välja mingit tööd tegema. Mina olin selline vang, kes oli tegelenud maksupettustega ja teiste majanduskuritegudega, olles matemaatikas taibukas ja tundes finantsmaailma Achilleuse kandu. Tänu juhusele õnnestus mul saada vangla direktori pojale nõustajaks tema naise pangalaenu osas, mistõttu määrati mulle koos paari teise tüübiga – täpsemini endise Kolumbia narkodiileri ning kiremõrvariga, kes oli oma naise ja tolle armukese teolt tabanud – päevas paar tundi tööd vangla katusel. Meie ülesandeks oli katuse tõrvamine. Oli hilissuvine aeg ning umbes sada meetrit meist eemal, kõrge traataia taga, koristas põllu peal rukist suur roheline kombain, mille heeder oli vähemalt viisteist meetrit pikk. Järelikult pidime me olema vangid kuskil Austraalia viljakatel aladel. Viljakoristamise lõhn tõi mulle pisara silma, sest mulle meenus lapsepõlv Eestimaal, kui istusin isa süles kombaini kabiinis. Me sõitsime kesk kuldpruunide viljaterade välja kindlalt järele loojuvale päikesele. Varajase leiva lõhn ajas mind nutma.

Aga see tüdruk ei teadnud sellest mõttest mitte kui midagi, ei minu vanglaelust ega ka varajase leiva lõhnast. Tema läks tuppa ja hakkas ilmselt diietjogurtit limpsides elustiili- ja kokasaateid vaatama. Isegi kui ta minu poole vaatas, arvas ta mõttes, et ma olen vaid mingisugune eesti ehitaja, kes saab palga kätte, joo kogu raha laeva peal maha ja magab ennast hiljem lastele mängimiseks mõeldud värviliste pallide keskel kaineks.

Tal võis isegi õigus olla.

5

Golfirada, hobusetall, mäesuusakeskus, kollased jooned keset teed, toidupoed, jalgrattarada, ristmik, valgusfoor, järv, kõik tänavad, mis lõpevad sõnaga -katu, pohmellis noored, kes ootavad bussi, sittuvad koerad ja neid talutavad vingus näoga vanamutid, hommikujooksu tegevad kiilaspäised vanamehed – kohad ja inimesed, mida minu ahne pilk proovis püüda ja mõista, enne kui katusele jõudsin. Ja juba me pöörasimegi Kallankatu tänavast sisse, jubeda kägina ja vilinaga, sest bussil, mis meile kasutada

anti, tundusid puksid või pidurikettad läbi olevat. Kohale jõudes tõmbasime higised töösärgid selga ja tundsimise, et oleme professionaalsed katusepanijad ühest Soome suurimast katusefirmast. See tunne kestis senikaua, kuni hakkasin otsalauda katusevöö külge lööma. Ega muidugi tingimusedki just ideaalsed ei olnud, sest tunne oli selline, et ma seisan tagurpidi, hoides ühe käega nii naela, vasarat kui ka tasakaalu, ja seda kümne meetri kõrgusel. Otsalaud, mille sisse ma seda naela tagusin, oli nii jubeda oksakohaga, et isegi muidu pretensioonitu Pinocchio läheks sellise kakofooniaga kohe ilukirurgi juurde. Seda kobatsemist nägi pealt üks proua, kes kahjurõõmsalt pead raputas.

6

Tegelikult olin ma seda prouat juba ise mingi aeg jälginud. Situatsioon, mille ta mulle ükspäev oma kaaslastega ette mängis, oli järgmine:

Proua ootab, et tema mees juba tööle läheks, ja kui too on läinud, ilmub kohale nii-öelda remondimees, kelle töö piirub sellega, et ta teeb majale korraks uudishimulikult ümisesdes tiiru peale, siis võtab mõõdulindiga trepi mõõdud ning hüppab uksest sisse. Seda kõike aga näeb pealt üle tee elav naaber, kes on väga kerge unega. Kuna Tarmo löikab sel varahommikul mõirgava vukssaega distantssliiste lühemaks, ärkab naaber üles ning läheb verandale kohvi jooma. Ta mõistab kohe, mille peale ta on sattunud. Prouat, kelle mees tööle sõitis, on ta kahtlustanud juba pikemat aega, sest too lõi eelmisel suvel tema enda abikaasale väga märgataval viisil külge: kui viimane tuli jalgrattaga sõitmast ja pärast seda palja kõhuga vett lürpides trepil istus ning jalgu puhkas, tegi proua lahti oma särgi ülemised nööbid ning pakkus lahkesti isevalmistatud küpsiseid. Remondimees tuleb tunni aja pärast majast välja ning lahkub.

7

Rohkem ei juhtunud meie tegelastega reaalses elus mitte midagi. Noh, aga et mitte alustatud teemast igaveseks lahti öelda, võid sa mõelda, kuidas jalgratturi naine hakkab oma meest petnud proualt raha välja pressima. Väike armas väljapressimisdraama, kellele siis see ei meeldiks.

Aga Tarmo röögib maapinna pealt midagi argist, roppu ja ebahuvitavat. Seda juhtub üsna tihti, et Tarmo sõimab mind lolliks pipravituks, kes oma peaga mõelda ei oska, kellele tuleb kõik ette ja taha ära öelda. Siis viskan ma oma mõtted katuselt alla prügikonteinerisse ja kujutan ennast ette

praktiliselt mõtleva katuseehitusinsenerina, kelle põhitööriist on loogika. Kuna aga loogiliselt mõtlemine on katuse peal äärmiselt igav ja tüütu, võtan sisse mugava positsiooni – jah, uskuge või mitte, aga katusel võib ka end mugavalt tunda – ning lähen tagasi poolelioleva Kallankatu tänava draama-seriaali juurde, mille pealkirjaks panin ma originaalsusele rõhudes „Su enese armas porgandipeenar võib tähendada sinu koledat lõppu”.

8

Pingeline ja psühholoogiliselt kurnav kassi-hiire mäng kestab mitu nädalat, kuni lõpuks tõstab jalgratturi naine hinda sedavõrd palju, et remondimees ja proua ei jõua seda isegi kahe peale ära maksta. Siis tuleb remondimehele hiilgav mõte väljapressija ära koristada. Kaardilt kustutada. Maha nottida. Selle tarvis mõtleb ta paari päevaga välja geniaalse plaani, mille lahendamisega jääksid tema arvates isegi Herkule Poiroo ja miss Marble hätta. Ta ei räägi oma plaanist mitte kellelegi, vaid istub päevi kodus ja töötab ööpäev ringi oma noatäkkeid ja Ramirendi kleepse täis töölaua taga, kust ei puudu ka kaks paari kulunud kruustange. Tema armuke usaldab teda täielikult, sest on mehe kavaluses ja külmaverelisuses raudbetoonkindel. Niisiis, ühel kuumal suvepäeval, kui kogu tänava inimesed, valdavalt kuuekümnendates pensionärid, on kuumuse poolt pehmeks ja lödvaks keedetud nagu makaronid ning õgisevad ja vilisevad, suud pärani lahti, oma elutubade nahksetes kiiktoolides ega taipu kurjusest päikese all mitte mõhkagi, käivitub meie mõrvari „kahekümne esimese sajandi lahendamatu kuritöö“, nagu ta oma kurikuulsale plaanile nime oli andnud.

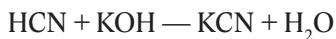
Algab see nii: sinistes tunkedes vuntsidega remondimees haarab hullunud, klaasistunud pilgul oma auto pagasnikust kellu ning hingab kolm korda sügavalt sisse-välja, et täpsete jooniste järgi väljatöötatud plaanile filigraanne start anda. Edasi hiilib ta vaikselt üle tänava, siseneb jalgratturi naise aeda, kükitab esmalt mustsõstrapõõsa taha, siis liigub vaiksete, kuid kindlate sammudega vaarikapõõsa juurde, pärast mida võtab ta julguse kokku ning teeb paar kiiret sammu peatse ohvri poole, kellu tugevasti parema käe rusikas. Ta tõstab mõirates käe ja virutab jalgratturi naisele sellega otse kuklasse, kui too parasjagu peenral urvitab ja, näpud mullas, porgandeid otsib. Kellu löök on aga niivõrd nõrk, et jalgratturi naine ei kaota isegi teadvust, ning see ajab remondimehe paanikasse. Ta jookseb pikkade sammudega autoni, et haarata sealt Bosch-Hammer, mis on suur ja tugev riistapuu krohvi mahavõtmiseks seintelt, kuid unustab, et selle jaoks on vaja elektrivoolu. Kõik hakkab allamäge minema.

Ta röögib oma armukesele väriseval ja katkeval häälel, et too tooks kiiresti keldrist pikendusjuhtme, et tapatöö lõpule viia. Seni fiaskot aknakardina vahelt piilunud ja küüsi närinud mõrva kaasosaline ei leia aga pikendusjuhet kuskilt, sest keldris on elektripirn just mõni hetk enne läbi põlenud ning näha pole mitte kui midagi. Naine jookseb tagasi tuppa, et taskulamp võtta, kuid ta ei tea, et neli päeva tagasi on tema poeg taskulambi patareid hoopis oma puldiautosse pannud.

Õige pea jõuab aga kummivilina saatel kohale politsei, kelle kutsus kohale vanem karkudega proua. Too ärkas kaugel sugulase kõne peale ning telefonini koosredades nägi mõrvakatset oma köögiaknast suurepäraselt pealt. Kriminaalromaane armastava vanema proua arvates polnud maailmas varem veel sedavõrd käpardlikult välja töötatud ja teostatud tapmisplaani nähtud. Nii ütles ta hiljem kohalikule ajalehele.

Remondimees ja ta armuke oleksid saanud ettekatsetatud mõrva planeerimise eest viis aastat, kui politsei oleks teadnud, et proual, kelle ametlik abikaasa oli lõpetanud ühe riigi suurima ning mainekama ülikooli proviisori erialal ja töötas praegu apteekrina, oli taskus võrdlemisi suur kogus kaaliumtsüaniidi, mis on üks mürgisemaid teadaolevaid keemilisi ühendeid tapva kogusega 1,5 milligrammi kehakaalu ühe kilogrammi kohta. Seda saadakse tavaliselt vesiniktsüaniidi reageerimisel kaaliumhüdrosiidi 50-protsendilise vesilahusega. Kaaliumtsüaniidi saamise reaktsioonivõrrand, mida proua õppis umbes kaksikümend aastat tagasi keskkooli lõpuklassis ja mida remondimees eluski näinud polnud, nägi välja umbes selline:

Remondimees ja proua võtavad mõlemad ühe suure suutäie läbipaistmatust pudelist ning langevad üksteisel ümbert kinni hoides surnult asfaldile nagu Romeo ja Julia. Kriminaalromaane armastava vanaproua arvates näeb see välja äärmiselt tobe ega meenuta mitte kuskilt otsast näiteks mõnda Agatha Christie', Arthur Conan Doyle'i, Wilkie Collins'i või Andres Anvelti kriminaalromaanide lõppu, kui süüalused enda „päästmiseks“ enesetapu teevad. Kogu vaatamäng oli lihtsalt labane ja haletsusväärne, ütleb ta põlgusega kohalikule ajalehele.

Jalgratturi naine aga veedab järgneva õhtu koos oma mehega, kes hellitab teda ja küpsetab talle õhtusöögiks lasanjet, mis on muide naise

lemmiktoit. Sellise äärelinna õhtusöögistseeniga on Kallankatu tänava üheosaline draamaseriaal lõppenud.

10

Ma tean, et see on tobe ja irreaalne, aga kõige sellega võid sa katuseharjal istudes tegeleda. Ma oleks võinud selle ka teistmoodi lõpetada ja praeguse mõrva asemele mõelda midagi stiilset ja kavalat, aga ma tundsin ennast nagu ironiat ning absurdi armastav postmodernistlik stsenaarist, kelle stsenaarium lükatakse paraku silmanähtavate tobeduste pärast tagasi. Seetõttu peab ta pere toitmiseks katuseid panema.

Ja ühe asja ma unustasin täiesti: miks remondimees ei arvestanud meiega, kes me töötame katusel? Kes me näeme kõike tänaval toimuvat, alates sipelgapaari intiimsest piknikust kirsipuu all ja lõpetades roheliste prügiautode hiidkokkupõrkega?

Võib ju meenutada kriminaalromaane armastava karkudega proua sõnu, kuid loogikavigu ja muid ebatäpsusi on teisigi. Näiteks kuidas saab vanem proua teada Andres Anvelti? Kas tal on Eestis sugulasi, kes talle seda soovitanud on? Ja kas ta üleüldse oskab eesti keelt?

11

Ma otsustasin need küsimused ja kogu muu jama kõrvale heita, sest oli aeg millegi tõsisemaga tegelema hakata. Noh, näiteks katusepanemisega. Kui ma kunagi peaksin selle lennuki tõesti kinni püüdma, siis oleks ju tore, kui ma oskaksin sulle roovide panekust ja vintskappidest ka tegelikult rääkida, mitte niisama udu ajada.

Aga seda kõike muidugi juhul, kui Tarmo vahepeal katust juba valmis pole saanud.

*

kurbus on segamini
nagu sügisesed lehed
või tähendab
kurbus ise ajas
nad sassi
ei keegi teine
ja kõik need tuulesõlmed
ootavad harutamist
või hammastega läbilõikamist

suu on laiali
ja päike paistab ja jääb
ja nali on sama selge
kui taevas

seepärast naerangi
hambad arooniatest lillad

Igasuguse mõtte piirimail

õunad kasvavad suureks
ploomid kasvavad suureks
kaalikad ja kartulid ka
kasvavad suureks kapsad ja
herned ka ja tikrid ja sõstrad
porgandid kasvavad suureks
ainult taevas muutub mõnikord
tõeliselt raskeks

ja siin ei naerda
ma vaikin ainult sinu kiuste
ja vaikin nüüd ka ainult enda kiuste
vaikin seni kuni kõik aias on tühine
ja siis
rõõmus rõõmus rõõmus päike
nagu kurguni täis topitud kilge
põllumaa tontpuude vahel

edasine on juba puhas rumalus

*

see ei ole isegi mitte lõhn
vaid pelk tuul
ja õide puhkenud rammestus
nagu meri
on kohalejõudmine
mändide vilust

ei taha pilti teha
ei taha kirjutada
kõike mis ära viib
mis ise ära viib

meri on kohalejõudmine
kus paljad jalad
päiksesse liiva krudistavad
mõelda vaid vett jões
mis asula järgi lõhnab
mõelda vaid vett
mis ei ole kõikjal
ega seesama

luidete taga
lainemühas
on kuulda vist laste kilkeid
kaugel kaugel asulast

võtsin metsarajale kaasa
suured silmad ja suured taskud
kuhu mahuvad märkmik kiriapulk –
väiksed asjad ehk
ja siiski ei taha pähe mahtuda
et ilmas on enam kui kaks puud
on enam kui teadmine ja elu

mu taskud on täis väikseid asju
mida tahaks enesega rohkem kaasa vedada
kui neid mitmeid inimesi
mereuhutud klaasikillud ja mutukate
ja usside kestad jupid pilliroogu
rongasulg ja kajakasulg
männikoore puru ja maagilised idud
nagu tagurpidi puud
mis näivad tühjale silmale kuivanuna
terve aed rinnataskus
peidan end metsas kahe puu vahel

milleks mulle kaks kätt ja mets
kui on vaid üks pea
ja see ütleb
et võta üks ja jäta teine
ja vastupidi –
nagu noppimata marjad Surnud Mäni all

hele mets on mustikaid täis
kõnnin liitriise punase ämbriga
ega tea kust küll alustada

*

vastupidiselt uskumustele need
kes söövad su keha seest tühjaks
lihast ja verest kontidest silmamunadest
ja topivad asemele puulehti
mulda ja mugulaid
need on head vaimud
ja kui see kõik olevat haigus
siis nii arvavad ise
käivad hommikul poolunistena väljas
ning otsivad sirelilõhna
kuid hüatsint petab ninad

head vaimud näevad õisi
lugematul hulgal
ja tunnevad valgust igavesti
ega pettu sekundikski

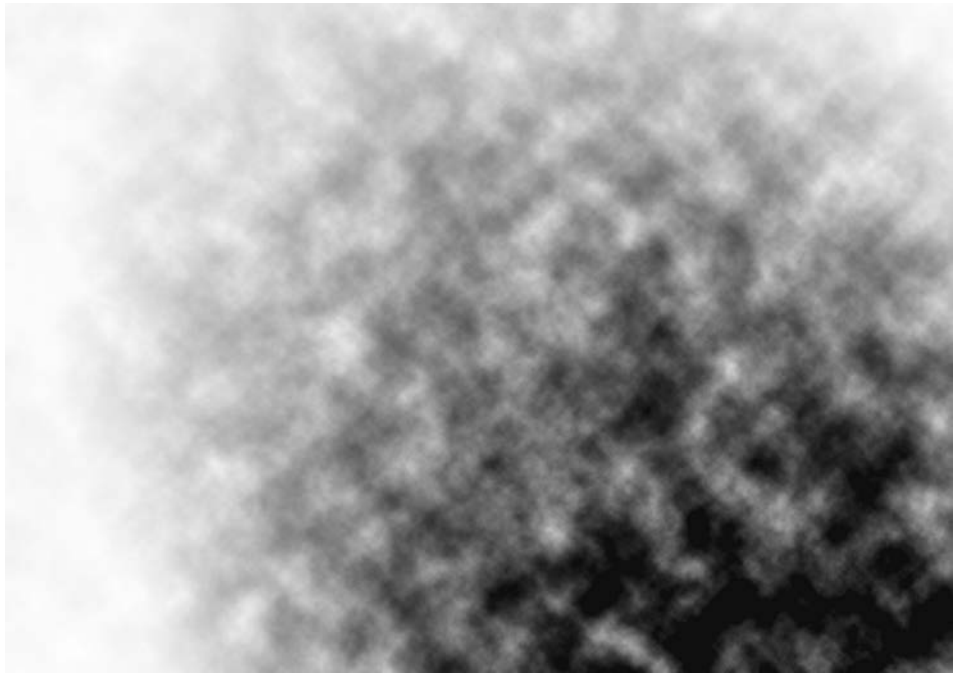
keha on lehti täis
ja varbad ihalevad niisket maad
käed päikesele vastu
kui hing on sulanud
palavikku

*

mõnikord umbes kahekümnendates
võib nii nooreks saada
et kasvuhoonel klaasplaate
plastikute vastu vahetades
neljakümneaastasi klaasplaate
ja sulanud kitti kraapides
tulevad meelde kõik elud
enne praegu ja hiljem
enda ja teiste elud
mis käivad aastaid
teiste teadmata koolis

võib nii nooreks saada
et tegevusetus ja tulevikutumedus
ei paku enam häbi
sest kasvuhooone parandamine
on vist üks asi mis on
õige
vist
või kuidas ma muidu saaksingi näha
sooja valgust kuival aiamaal?
hallikas muld
nagu kuhugi pragudesse vajunud
tahe

hädasti oleks vihma vaja

Armastaja sõnaraamat

Katkend romaanist. Inglise keelest Eia Uus

ABSTRACTION, ABSTRAKTSIOON

Armastus on üks tajumatuse vorme. Kuid siis on need ööd, kui ma magan üksi, kui mässin end ümber padja, mis ei ole sina, kui kuulen kikivarvul samme, mis pole sinu. Ma ei saa sind tervenisti kohale manada. Selle asemel pean leppima mõttega sinust.

ABYSS, KURISTIK

On aegu, mil ma kahtlen kõiges. Kui ma kahetsen kõike, mida oled minult võtnud, kõike, mida olen sulle andnud, ja kogu aega, mille olen meie peale raisanud.

ALOOF, EEMALVIIBIV

Mul on põhikooli lõpust harjumus küsida: „Mida sa mõtled?”
See on alati meeleheitlik samm ja ma jätkan küsimist, kuigi tean, et see ei anna kunagi soovitud tulemust.

ANTSY, SIPELGAD PÜKSIS

Ma vandusin, et ei vii sind enam kunagi ooperisse.

ARDENT, TULIHINGELINE

See oli pärast seksi, kui olid veel kuumus ja peamiselt hingamine, kui olid veel puudutus ja peamiselt mõte... Nagu terve maailma saaks taandada ühe keelpilli kõlale ning ainus, mida see mulle meenutas, olid sina. Vahel kirg on õhk, vahel kirg on vedelik. Ja vahetevahel, kui kõik muu on õhk ja vedelik, kirg tahkub ja keha on see magnet, mis tõmbab teist ligi.

AUTONOMY, AUTONOOMIA

„Ma tahan, et mu raamatutel oleks oma riiulid,” ütlesid sa ja sellest teadsin, et võime koos elada küll.

BALK, TÕRKUMA

Mina olin see, kes ütles, et peaksime kokku kolima. Ja juba ütle-misega samal hetkel teadsin, et kui kõik valesti läheb, on see minu

süü. Tookord lohutasin end sellega: kui kõik valesti lõpeb, läheb mulle viimase asjana korda see, keda süüdistada kokkukolimises.

BANAL, BANAALNE. BANE, SURMAV LÖÖK

Mind huvitab nende sõnade vaheline seos ja see, kuidas üks märgib hulka igapäevaseid hingesurmi, samas kui teine sõna tähendab täielikku hävingut, saatuselöögi südamikku.

Ma arvan, et me talume banaalset –

„No kuidas kana maitseb?”

„Ma olen nii väsinud.”

„Issand, kui külm on.”

„Kus sa olid?”

„Kuhu sa minna tahad?”

„Kas sa oled juba kaua oodanud?” –

kui moodust, millega hukutavast mööda hiilida.

BEGUILE, VÕLUMA

Sa kõnnid minu bokserites mööda korterit ringi ega tea, et ma olen ärkvel. Ja siis see naeratus, kui tead, et olen. Sa veedad hommikuti nii palju aega veendumaks, et iga juuksekarv on paigas. Aga ma pean sulle ütlema: sa meeldid mulle kõige rohkem just sellise korratu, unest loobitu, segi aetuna.

BELITTLE, MAHA TEGEMA

Ei, ma ei kuula hommikuti ilmateadet. Ei, ma ei jälgi, kui palju ma kulutan. Ei, mulle ei tulnud pähegi, et Q rongiga oleks palju kiiremini jõudnud. Ent kui sa mind selle pilguga vaatad, ei tunne ma, et tahaksin su ootustele vastata.

BEMOAN, KURTMA

See on pühendatud su töökaaslasele Marilynile.

Marilynn, palun ära räägi enam oma õe rasedusest.

Ja palun ära enam hiline.

Ja palun ära enam kutsu mu kallimat dringile.

Ja palun ära enam ümise, kui sa trükid.

Ma ei viitsi neid jutte enam kuulata.

BLEMISH, ILUVIGA

Vaevumärgatavad aknearmid. Sendisuurune, sendikujuline sünnimärk su põlve kohal. Märk su õlavarrel, mis on vist kolmandast klassist, kui sul olid tuulerõuged. Kүүunistus su kaelal – kas minu tehtud?

Seda lühikest ülestähendust kehale kirjutatud hetkedest on nii meeletult nauditav lugeda.

BOLSTER, TOESTAMA

Ma olen väga ettevaatlik, kui tean, et räägid telefonis oma isaga. Ma tean, et lõpuks sa tuled minu juurde ja me räägime, kuni saad sellest üle. Aga ma pean ootama – sa vajad aega. Seni olen ma ettevaatlik laulude osas, mida mängin. Üritan sinuga rääkida oma muusikavaliku kaudu.

BREACH, RIKKUMINE

Ma ei tahtnud teada, kes ta oli või mida te tegite või et see ei tähendanud midagi.

BREATHING, HINGAMINE

Lapsena oli sul astma, sa pidid inhalaatorit kaasas kandma. Aga kui sa vanemaks said, läks haigus üle. Võisid joosta mitu miili ja kõik oli hästi.

Vahel muretsen, et minuga juhtub vastupidi. Mida vanemaks ma saan, seda rohkem ma hingamisvõimet kaotan.

BREATH TAKING, HINGETUKSVÕTTEV

Need hommikud, mil me suudleme ja andume terveks tunniks, enne kui ütleme sõnagi.

CACHE, PEIDIK

Ma otsustasin oma kirjutuslauda koristada. Arvasin, et teed midagi kõõgis. Aga siis ma kuulsin sind enda selja taga, kuulsin sind küsimas:

„Mis selles kaustas on?”

Ma olen kindel, et punastasin, kui ütlesin, et need on sinu e-kirjade väljatrükid, mille vahel on sinu päris kirjad ja kirjakesed nagu lilled sõnaraamatu vahel.

Sa ei öelnud rohkem midagi ja ma olin tänulik.

CANDID, OTSEKOHENE

„Enamiku ajast, kui ma seksin, ma parema meelega loeksin.”

Tunnistan, et see oli imelik asi, mida teisel kohtingul öelda.

Ju ma siis hoiatasin sind.

„Enamiku ajast, kui ma loen,” ütlesid sa, „ma parema meelega seksiksin.”

CANVAS, LÖUEND

Tol esimesel kooseluõhtul igatsesime mõlemad oma vana korterit, aga ma arvan, et sina olid lähemal siirale kahetsusele. Ma olen kindel, et kui oleksime saanud seda endale lubada, oleksime mõlemad kodud alles hoidnud. Aga selle asemel olime oma kolmes toas, mis ei tundunud veel meie oma. Sa tahtsid jätta muljet, et magad, aga ma tabasin su lakke vaatamast.

„Pärast remonti on kõik teistmoodi,” lubasin ma. „Kõik on teistmoodi, kui me riulid ja pildid seintele paneme.”

CATALYST, KATALÜSAATOR

Mind üllatas – ja üllatab siiani –, et sina olid esimene, kes seda ütles.

Olin omamoodi sinisilmne oodates, et need kolm sõna ilmuvad suures kirjas ja muusikaga. Aga selle asemel oli tegu väga tavalise hetkega: film sai läbi ja ma tõusin püsti, et telekas välja lülitada. Mõni minut oli möödunud filmi lõputiitritest ja me lamasime diivanil, sinu jalad üle minu omade, sinu käsi puudutamas minu oma. Video oli lõppenud ja ekraan siniseks muutunud. „Ma panen kinni,” ütlesin ma ja olin poolel teel teleka juurde, kui sa ütlesid: „Ma armastan sind.”

Ma pole küsinud, aga ma olen alati imestanud: mis oli selles hetkes, et sa seda just siis mõistsid – või kui sa olid seda juba mõnda aega teadnud, siis mis sundis sind seda just siis välja ütleva? See oli oodatud, nii oodatud, ja õhinas öelda, et mina sind ka armastan, jätsin teleka käima, jätsin selle valguse veel mõneks ajaks meid üle ujutama ja naasesin diivanile, sinu juurde. Me olime seal mõnda aega, teadmata, mis edasi saab.

CAVEAT, HOIATUS

„Mina olen see, kes sinu maha jätab,” sosistasid sa mulle hoiatusena. Viiendal kohtingul? Kuuendal?

Olin oma südames kindel, et sa eksid. Olin kindel, et mina selle kunagi tapan. Aga ma hoidsin selle teadmise endale.

CLANDESTINE, SALAJANE

Mingi familiaarsus tuli kergesti – lubasin endal naerda, kuigi ma hirnun, jagasin oma puudujääke, käisin korteris alasti ringi. Ja mingi intiimsus tuli ajapikku – vetsus kusta, kui sa olid sealsamas duši all, või ära süüa midagi, mida sa näksinud olid. Aga ükskõik, kuidas ma üritan, ei suuda ma ikka veel päevikut kirjutada, kui sa samas toas oled. Asi pole isegi selles, et ma sinust kirjutan (kuigi teen seda tihti). Ma pean lihtsalt teadma, et keegi ei loe üle mu öla, ega ole kohe küsimas, mida ma kirjutan. Ma tahan, et see osa minust seisaks kõigist teistest eraldi. Ma tahan, et see tegevus oleks saladus, isegi kui need sõnad suudavad end salajas hoida vaid lühikest aega.

COMMONPLACE, TAVAPÄRANE

Tegelikult käib see seinast sein.

Ma näen laua peal su mütsi ja tunnen su järele nii suurt igatsust, isegi kui sa oled lihtsalt kõrvaltoas. Kui ma tean, et sa ei näe, tõstan selle roheline kootud mütsi oma näo juurde, hingan su šampooni ja õue külma õhu kaja.

Aga siis ma kõnnin vannituppa ja leian, et oled jälle unustanud hambapastale korgi peale keerata – see on seesama reha, mille otsa muudkui komistan.

CORRODE, SÖÖVITAMA

Ma kulutasin nii palju aega meie suhte ehitamisele. Ja siis ühel õhtul jätsin ma akna lahti ja suhe hakkas roostetama.

DEFUNCT, OTSTARBETU

Sa töid mulle koju kirjutusmasina.

DETACHMENT, ERAJDUMINE

Ma ei tea ikka veel, kas oskus olla hetkes ja siis sellest välja astuda on hea või halb. Mitte ainult seksi ajal või rääkides või suudeldes. Ma ei tõmbu eemale tahtlikult – vähemalt ma arvan nii –, aga ma leian end äkitselt väljastpoolt ega suuda keskenduda sellele, mida ma teen. Sa tabad mind vahel. Sa ütled, et ma hakkas hajuma ja ma vabandan ning üritan end tagasi olevikku tuua.

Ma peaksin ütleva aga nii: isegi kui ma hajun, ma hoolin. Sa võid olla millestki lahus ja ikka sellest hoolida. Kui ma tahaksin

täielikult eralduda, siis ma liigutaksin oma keha eemale. Ma jätaksin vestluse katki poole lause pealt. Ma lahkuksin voodist. Selle asemel hõljun ma sekundi selle kohal. Vaatan teise suunda.

Aga ma vaatan alati tagasi sinule.

DISARRAY, MEELTESEGADUS

Vahel tundub mulle, et elan 90-aastasega: kui leian paki küpsiseid musta pesu korvist või paari sokke viina juurest. Vahel ma räägin sulle, kust ma midagi leidsin ja me teeme selle kulul nalja. Vahel ma panen asjad lihtsalt tagasi.

DISSONANCE, EBAKÕLA

Õöd, kui mul on vaja magada ja sina ei saa. Päevad, kui mina tahan rääkida ja sina ei räägi. Tunnid, kui iga su tekitatud hääl segab mu vaikust. Nädalad, kui õhus on sumin ja me mõlemad teeskleme, et ei kuule seda.

ELLIPTICAL, EBATÄIELIK

Minu lemmiksuudlused on need aeglased. Sama palju hingamist kui puudutust, sama palju *ei* kui *jah*. Sa lähened mulle küljelt ja ma pean pisut pead pöörama, et see juhtuda saaks.

ENCROACH, PIIRE ÜLETAMA

Kolm esimest ööd, mis me koos veetsime, ei saanud ma magada. Ma polnud harjunud su hingamisega, su jalgadega mu jalgadel, su raskusega voodis. Tegelikult magan ma praegugi üksi paremini. Aga nüüd ma tean, et uni pole alati kõige olulisem.

EPILOGUE, EPILOOG

Sa kõnnid uksele just siis, kui olen lõpetamas. Sa küsid, mida ma kirjutan.

„Küll sa näed,“ vastan. „Ma luban.“

Need sõnad on praegu minu, aga peagi on nad meie omad.

EXACERBATE, ÄRRITAMA

Kui ma ei eksi, siis sinu täpsed sõnad olid: „Ära ole nii emotsionaalne.“

FALLIBLE, EKSLIK, INIMLIK

Ma olin haavunud. Muidugi olin ma haavunud. Aga perverssel moel tundsin ma kergendust, et sina olid see, kes vea tegi. Tänu sellele muretsesin enda pärast vähem.

GRAVITY, TÖSIDUS, TÄHTSUS; RASKUSJÕUD

Ma kujutan ette, et sa päätsid mu elu. Ja siis ma mõtlen, kas ma lihtsalt kujutan seda ette.

GRIMACE, GRIMASS

Jah, ma hoian vett voodi kõrval, juhuks kui mul öösel janu tuleb. Aga ka hommikuks, et saaksid seal lonksu võtta, enne kui mind suudled.

HEALTHY, TERVISLIK

Kui aus olla, siis on hetki, kus ma olen üksi ja mõtlen: *see on see. See on tegelikult loomulik olek.* Kõik, mida ma vajan, on mu mõtted ja mu väikesed loomisaktid ja mu vabadus minna kuhu tahes või teha mida tahes. Ma olen mina ja selles ongi asja tuum. Paarisolek on sotsiaalne konstruktsioon. Ei ole absoluutselt vajalik, et kõik seda teeksid. Võib-olla olen ma niiviisi parem. Võib-olla suudaksin ma elada oma elu oma maailmas ja siis sellest lihtsalt lahkuda, kui on aeg minna.

INDELIBLE, KUSTUMATU

Esimesel õhtul panid sa oma sõrme mu pealaele, siis tõmbasid joone mu silme vahelt, mööda mu nina, üle mu huulte, lõua, kaela kuni rindkere keskpaigani. See oli nii üllatav, et teadsin kohe, et ei saa seda kunagi järgi teha. See üks žest jääb igavesti sinu omaks.

INEFFABLE, SÖNULSELETAMATU

Lõpuks on need sõnad siin kõige hõredam peegeldus, tühi tunnetest, mida sõnadesse panna ei saa. Püüd kirjutada armastusest on lõppude lõpuks nagu soov panna sõnaraamat elu esindama. Ükskõik, kui palju sõnu seal ka ei oleks, pole sellest iial küllalt.

JUXTAPOSITION, KÕRVUTAMINE

Mind hirmutab see, kui raske on meenutada elu enne sind. Ma ei suuda enam isegi võrdlusi tuua, sest mu mälestused on sama sügavad kui fotod. Tundub mõttetut mängida *parem* või *halvem* mängu. See on lihtsalt *on* või *enam ei ole* küsimus.

LIBIDINOUS, IHAR

Ma ei saanud kunagi aru, miks peaks keegi tahtma põrandal seksida.
Kuni ma olin sinuga ja sain aru: sa ei märkagi, et sa põrandal oled.

LOVE, ARMASTUS

Ma isegi ei ürita mitte.

MISGIVINGS, KÖHKLUSED

Eile võtsin ma julguse kokku ja küsisin, kas sa kahetsed meid.
„On asju, mida ma igatsen,“ ütlesid sa, „aga kui mul sind ei oleks, tunneksin ma puudust rohkemast.“

MOTIF, MOTIIV

Sa ei armasta mind nii palju kui mina sind. Sa ei armasta mind nii palju kui mina sind. Sa ei armasta mind nii palju kui mina sind.

NARCISSISM, ENESEIMETLUS

Sa ei suutnud uskuda, et mul ei ole täispikkuses peeglit.

QUINTESSENCE, KVINTESSENTS

Sa ütled aitäh, nagu oleksid siiralt tänulik. Ma ei ole kohanud mitte kedagi teist, kes teeks seda nii tihti.

QUIXOTIC, DONKIHHOTLIK, ELUVÕÖRAS

Lõpuks ma ütlesin: „See on läbi.“

Sa hakkasid nutma ja ma ütlesin ruttu: „Ei – lihtsalt see osa on läbi. Me peame järgmise juurde liikuma.“

Ja sa ütlesid: „Ma pole kindel, kas saame.“

RESERVATION, TAGASIHOIDMINE

Vahel ma muretsen, et olen end juba kaotanud. Minu mina on nii lahutamatu sinuga olemisest, et kui me lahku läheksime, ei oleks mind enam. Ma hoian seda mõtet aegadeks, mil tunnen kõige sügavamamat rahulolematust. Ma ei olnud seni kunagi tahtnud kellestki nii palju sõltuda.

SCAPEGOAT, PATUOINAS

Ma arvan, et sinu kaks peamist on:

1) mitte piisavalt kohvi; 2) liiga palju kohvi.

SUFFUSE, ÜLE UJUTAMA

Mulle ei meeldi, kui sa mu šampooni kasutad, sest siis lõhnavad su juuksed minu, mitte sinu järgi.

TENET, TÕEKSPIDAMINE

Prantsuse filmi lõpus laulab armastaja: „Armasta mind vähem, aga armasta mind kaua.“

TRENCHANT, LÕIKAV

Sa ei jäta asjadele kunagi kauaks vastamata. E-kirjadele. Telefonikõnedele. Küsimustele. Nagu sa teaksid, et ootamine on minu jaoks kõige raskem.

VAGARY, OOTAMATUS

On viga mõelda, et teadmatusel on olemas vastumürk.

VOLUMINOUS, MAHUKAS

Ma olen veetnud juba umbes viis tuhat tundi sinu kõrval magades. See peab midagi tähendama.

WHET, ISU PEALE AJAMA

Sa suudled mind, kui sa koju jõuad, ja kui ma sind vastu suudlen, pikemalt, tugevamini, ütled sa: „Hiljem, kallis. Hiljem.“

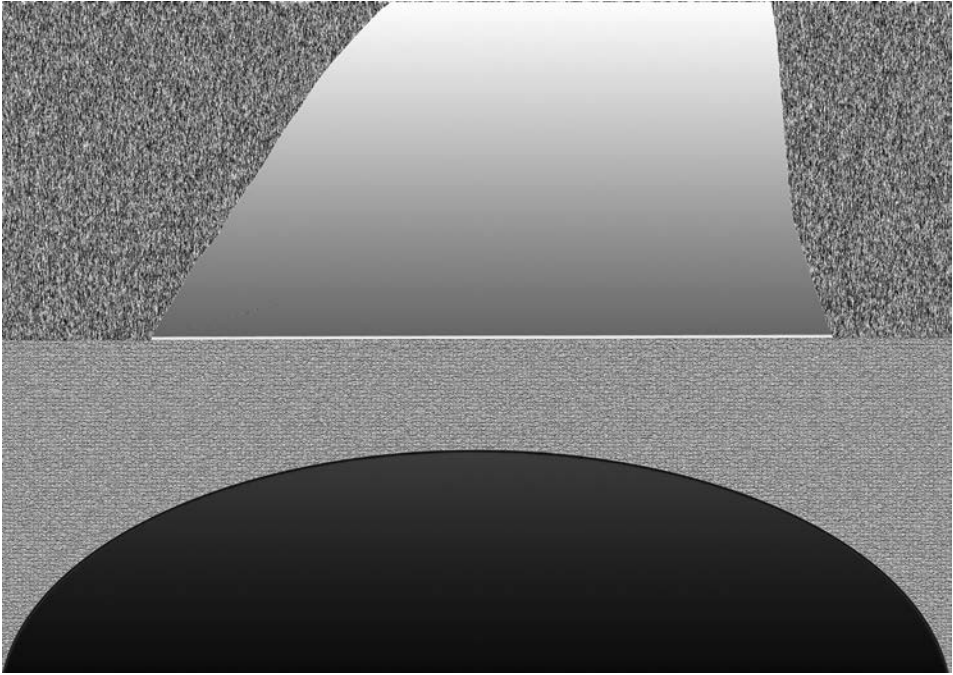
YEARNING, IGATSUS JA IGATSEV

Selle kire südames on usk, et kõik saab olla täiuslik.

David Levithan on 39-aastane Ameerika kirjanik, kelle esimene raamat „Boy Meets Boy” ilmus aastal 2003. Koostöös Rachel Cohniga kirjutatud „Nick and Norah’s Infinite Playlist” (2006) sai 2008. aastal ka filmiks. Levithan on noorte kirjutistega tegeleva ning romaanivõistlusi korraldava portaali PUSH üks eestvedajatest (vt thisispush.com). Ta ise kirjutab alati noortele ning on väga pikalt töötanud toimetajana. Ta on tunnistanud, et teiste tekstide toimetamine meeldib talle võib-olla et rohkemgi kui kirjutamine.

Romaan „The Lover’s Dictionary” (2011) esitab ühe suhte loo sõnaraamatuna. Oskuslike korduste, hüpete ja ütlemata jätmistega loob Levithan väga efektse ja veenva teose. Aegamisi selgub, et tüdruk on suur ja julge suhtleja ning flirtija, samas kui kirjanudust armastav meespool on pisut vaoshoitum ega suuda alati uskuda, et tal on õnnestunud selline kaaslane saada. Neiu aga petab kallimat oma eksiga ning joob liiga palju. Kuidagi on nii, et iga lugeja tunneb selles raamatus ära enda, oma kaaslase või oma kunagise suhte.

Eia Uus

*

toiuosakonna ees
mõtlen juba päris väsinult
täna pole meil mingit kontakti
meie jutus on vaid püüdlus mitte vaikida
meie kõnevoolus on lühis
ja talv pole ikka veel langenud
pealinna peale
ja peale
pühi on keegi
sügise tolmu
tänavaille tagasi
pühkinud
ei mingit kontakti uue aasta eel
nagu keskeas õpetaja jutustamas
oma seniilsele isale õpilastest
kes teda iial ei kuula
tuul raputab bussi
meri peksab maad
päikest pole

*

eilsest veinist huuled veel sinised
külmund skolaaruurijad
ja miski ei puutu meid
neil kuldseil aastail
panen tähele
et kõik oskavad armastada
kaugelt
mõni ka lähedalt
nii lähedalt et
silmad
enam fookust ei haara
ka mitte tänaval möödujaid
ka lõppu mitte

*

pehme naishääl
telefonisse:
„mulle teeb muret
et sa mind üldse ei puuduta
et mu läbipaistvates sukkades jalad
ei põle sinu pilgust
et verele kraabitud kiindumusel
on hundid sabas
et mul pole sinu aadressi
et mul pole sinu numbrit
et su nimi on nii valus
et ma pean seisma keset tänavat
ja rääkima selle tükikesega sinust
iseendas
hoidma telefoni kõrva ääres
et mind hulluks ei peetaks“

*

pole raske näha libarebaseid
ärikvartali rahva seas
kindlasti kergem kui
näha lihtsalt
inimesi

*

enam
pole ükski linn kodu
kõik võrratult võõrad
kuigi tunnen munakive
millel soliidsusest pakatav pintsak
sõnab
pojale
võta jope ära
palav on
ning päike sulatab jäätist
ajab tuvid hulluks
ajab kajakad hulluks
jätab hullud
kõnniteele puhkama
näib nagu
ootaks me alati talve
midagi malbet
suvi on imalust täis

*

just nii me lõhnamegi
kui parfüümid on hajund
ja öö on võtnud ohjad

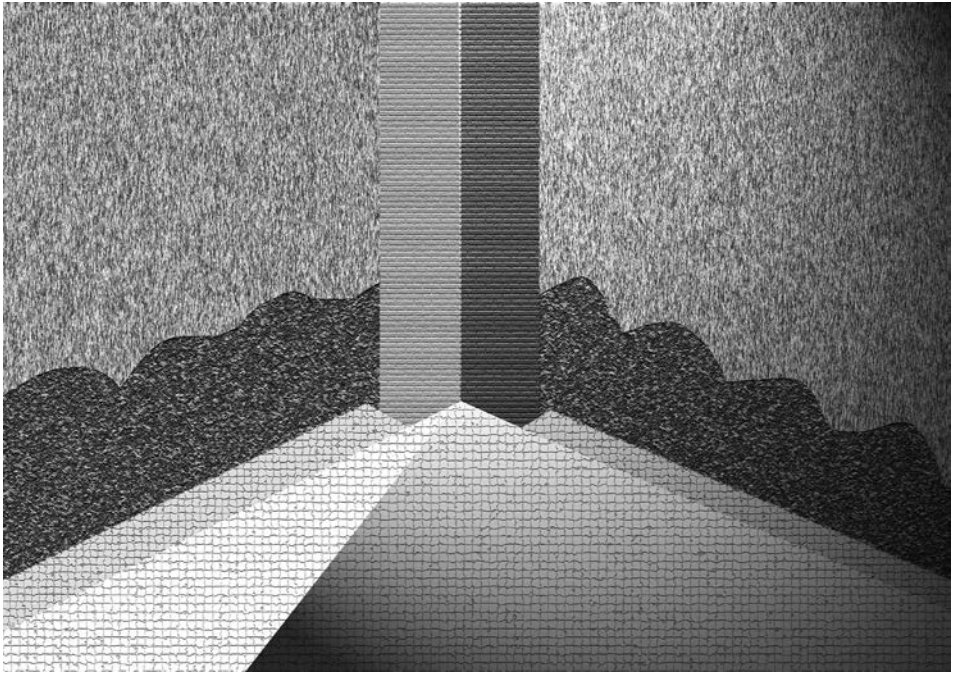
just nagu usk lootus ja
hormoonid
nagu teineteist hingavad
eluvormid
tundlatena sirutumas
kauge udukoguni
laiali puhutud liivamandalani
nagu kirbemagusaks kõneldud keel

ja naabergalaktikas kolistab keegi köögis
tülitseb elutoas
ja naaberplaneedil
keeratakse lahti kraanid
korgid

õrnalt roostene vesi
viib ära andromeeda liiva

tulevad
aaloe lavendel
aniis sidrun
teepuu ingver
ja kõik nende õed-vennad
hüüavad kooris

just nii me lõhnamegi
kui hommik on saabund
ja me end jälle kardame

Alternatiivlumivalgeke

Põhineb fiktsionaalsetel sündmustel

Elas kord noor tütarlaps nimega Lumivalgeke. Ta ei käinud koolis, vaid sai koduõpetust, sest kuri Võõrasema eelistas teda hoida paksude lossiseinte vahel, et keegi ei näeks ta eebenmusti juukseid, elevandiluukarva nahka ning veripunaseid huuli, mis tegid temast maailma kõige ilusama olendi. Lumivalgeke oli tagasihoidlik neiu, riietus vaid lihtsa koega linas-tesse riietesse ning kandis eemalt raskena näivaid, kuid tegelikult sulgkergeid kottasid. Päevad läbi tegeles ta majapidamistöõdega. Tema eesmärgiks oli läbi töötada „Noore perenaise käsiraamat”, et siis asuda „Suure perenaise käsiraamatu” kallale. Temast pidi saama täiuslik majaemand, kes šifoonseeliku lehvides põrandat pühib, võtab ahjust aurava õunakoogi ning kohendab aeg-ajalt juustesse sõlmitud sametpaela. Ta ei vaevanud oma pead küsimusega, miks või kelle jaoks ta kõike seda teeb. Talle piisas usinusest ning pikkadest päevadest köögis ja pesuruumis.

Kord, kui Lumivalgeke prügikasti tühjendas, silmas ta õuel piltilusat Noormeest, kes vedas käekõrval valget hobust ja näis olevat parajas hämmingus. „Saan ma teid aidata?” küsis Lumivalgeke oma kõrgel, pehmel häälel. Noormees ehmus ja jäi paigale. Kahtlemata pimestas teda tütarlapse ennenägematu ilu, mis pääses esile hoolimata räämas kaltsudest, kollastest kummikinnastest ja tahmaplekilisest otsaesisest. „Mulle kuluks ära üks kosutav tassitäis vett,” teatas Noormees, kui oli kõnevõime tagasi saanud. Lumivalgeke viipas käega maja suunas ning kiirustas tagaukse kaudu kööki, kuhu Noormees talle järgnes.

Noormees jõi ahnelt ära kolm tassitäit vett ning ütles siis: „Sa oled kõige ilusam tüdruk, keda ma näinud olen.” Lumivalgekese puna valgus huultest põskedesse ja ta lõi silmad maha. „Oh, mis te nüüd,” pobises ta. „Tule minuga kaasa!” hüüatas Noormees ihapalavikus. Lumivalgekest rabas selline otsekoheesus peast ja jalust ning ta ei osanud midagi vastata, vaid seisis nagu kits kahe heinakuhja vahel.

“Lumivalgeke!” hüüdis trepilt Võõrasema, kes oli salaja kogu stseeni jälginud. Kadedus, et keegi võib tema kasutütrest nii ruttu vaimustusse sattuda, sundis teda suud avama.

“Lumivalgeke? Kas see on sinu nimi?”

“Ma pean nüüd minema. Te ju leiate ise väljapääsu, eks ole?” põgenes tütarlaps tulistjalu ülakorrusele. „Mis on, Võõrasema?” päris ta hingeldades, kui oli jõudnud suurde avarasse magamistuppa. Kanapeel pikutav

glamuurne naisterahvas keeras laisalt pead ning ütles: „Ole hea laps, keeda mulle tassike teed.”

“On see kõik?”

“Ja too paar küpset õuna.”

Seni, kuni Lumivalgeke köögis askeldas, lehitsetes Võõrasema peegli taha peidetud nõidusteraamatut. Ta otsis välja sobiva retsepti, millega kasutütar unustuse hõlma saata, kirjutas kiirelt koostisosad paberilehele ja oli seda parajasti käekotti pistmas, kui Lumivalgeke kandikuga sisenes. „Ma mõtlesin ümber,” teatas Võõrasema. „Lähem hoopis linna kohvikusse.” Ta vuhises Lumivalgekesest mööda ning hüüdis uksele: „Õunad jäta voodile.”

Järgmisel hommikul saatis Võõrasema kasutütre metsa seenele, nõudes õhtusöögiks rammusat köögiviljarooga. „Näe, võta endale nosisemiseks kaasa,” ulatas ta tütarlapsele korvi, mille põhjas läikisid kolm sügavpunast õuna.

“Suur tänu!” hüüatas lahkusest üllatunud neiu ja lippas majast välja, et rõõmsalt rohelusse patseerida. Ta nautis päikese sillerdust põskedel ning hingas sisse niiskete puude lõhna. Kuskil oksal laulis linnuke, Lumivalgeke ümises kaasa ning küülikud piilusid teda võpsiku varjust. Kõik üksikud seened, mis agaratest metsaskäijatest veel maha olid jäänud, lendasid korvi. Kõhus tühjust tajuv tütarlaps sobras kätega saagi hulgas, et kookida välja esimene õun, mille ta ahnelt alla kugistas. Teise kallal nokitses ta juba rahulikumalt ning kolmanda närimise ajaks tundis jalgades nii suurt väsimust, et istus pehmele pinnasele puhkama. Ta imestas äkilise unehoo üle, kuid ei suutnud silmi pikalt lahti hoida ning vajus peagi teadvusetult puude alla. Linnukesed lendasid teda uudistama ja küülikud hiilisid võpsikust välja, et nuuskida, kas tütarlaps veel elab ja hingab, kuid ei suutnud jõuda ühisele otsusele.

Lumivalgeke lebas keset metsa, ümberringi lehtede all lookas puud ja varasügiselt niiske muld, mis kohati oli segunenud muru ja samblaga. Ja ta nägi und.

Piltilus Noormees sammus lossi õuele, valge hobune käekõrval. Lumivalgeke peitis end prügikastide varju ning jäi teda, suu ammuli, vaatama. Ta polnud iial näinud nägusamat meesolendit ja tundis seetõttu, et peaks midagi ette võtma, kuid jäi liikumatult paigale. Noormees vaatas õuel ringi, justkui otsiks kedagi või midagi. Ta tuli hobust prügikasti juures asuva puu külge siduma ning avastas peitupugenud tütarlapse. Sõnagi lausumata võttis ta neiu käe ning tiris tolle rämpsumahutite juurest päikese kätte. Ta suudles teda palavalt veripunastele huulte. See oli uudne ja kummaline tunne, mis

ajas Lumivalgekesel pea ringi käima. Ta nõudis aina uusi suudlusi, et saaks sellest tundest rohkem aimu, et võiks ta meelde jätta ning ehk talle nime anda. Noormees aga liikkas keele tütarlapsele kurku, mispeale viimane tasakaalu kaotas ning põlvis nõrkust tundes maha langes. Noormees heitis meelsasti tema kõrvale. Tema käed volasid õrnade silitustena teise kaltsus seeliku alla ja liikusid aina kõrgemale, puudutades viimaks tüdruku kriitvalget aluspesu. Ta juhtis Lumivalgekese käe endale jalge vahele ning tüdruku näkku tõusis enneolematu puna.

Siinkohal ärkas Lumivalgeke ehmunult üles. Kõik kolm õuna, mis ta enne sünninud oli, purskusid tal vedela joana suust välja. Kui ta enda kõrvale okseloiku nägi, tuli talle hirm peale ning ta hakkas kibedasti nutma. Siis aga märkas ta võpsikust välja hiilivaid küülikuid, kes talle seltsi pakkusid. Ta kuivatas pisarad ja tõusis püsti. Küülikud krabasid käppadega tal seelikusabast kinni ning juhtisid ta metsast välja linna suunas. Ta tänas neid pehme paitusega ja asus siis tsivilisatsiooni poole tee, oksemaik ikka veel kurgus.

Esmalt mõtles ta tagasi Võõrasema juurde minna, kuid talle hakkas vaikselt koitma, et punased läikivad õunad ning ootamatu uinumine on omavahel seotud. Tal polnud ühtegi sõpra, kelle poole pöörduda, samas oli linn täis inimesi, kes võisid teda tunda ja kellega ta kokku põrgata ei tahtnud. Eriti soovis ta vältida piltilusat Noormeest, kes tekitas temas ülikummalisi tundeid. Nii ootas ta linna piiril, kuni päike loojus, hiilis siis lossi, võttis oma padja alt rahanatukese, mis ta siit-sealt kogunud oli, ning kadus tulistjalu vastassuunas. Ta hääletas veoauto peale ja jõudis varahommikul järgmisse suurde linna.

Üksi alles ärkavas linnas tabas teda tohutu melanhooliahoog. Ta istus pargipingile maha ning tihkus hea peatäie nutta. Ta oli nüüd täiesti omapead. Polnud kedagi, kellele loota, kelle poole pöörduda, kellelt abi paluda. Linase kitli taskus kõlisesid sendid, kuid nendest ei saanud kauaks jätkuda. Lumivalgeke mõistis, et peab end kokku võtma ning enesele uue elu rajama.

Lähedalasuv pagariäri tegi ukсед lahti ning näljast nõrkenud tütarlaps ostis sealt kosutava saiakese. Müüja märkas tema pisaraist punetavaid silmi, kuid ei öelnud midagi. Lumivalgeke liikus edasi. Ta nägi nii mõnegi äri aknal kuulutust, kus otsiti töötajaid, ning paari tunni pärast, kui linn juba häälekalt sumises, käis ta kõik need kohad läbi. Teda vaadati kui hullu, sest tal polnud ette näidata ühtki dokumenti, ta polnud koolis käinud ning ta kandis seljas kaltse. Pärastlõunaks oli ta kõndimisest ja söömata olemisest kurnatud, kuid otsustas veel üht kuulutust märgates õnne proovida. Tegemist oli hotelliga, mis otsis toatüdrukuid. Lumivalgeke seletas õhinal,

kuidas ta oli kodus „Noore perenaise käsiraamatut” tudeerinud ning päevad läbi Võõrasema ja lossi eest hoolitsenud. Personalijuht vaatas teda kahtlustavalt, kuid jäi juttu uskuma ja käskis järgmisel hommikul kohale ilmuda. „Lähed katseajale. Kui su jutul tõepõhi all on, saad päriselt tööle.” Lumivalgeke lausa hüppas rõõmust!

Päikese loojudes tuli talle aga hirm naha vahele. Ööbida polnud kusagil ja tänavad täitusid tasapisi varjudega. Lumivalgeke jalutas lahtiste silmadega mööda alleesid, uuris nurgataguseid, kuid kõikjal kummitas teda hirm ning ta pidas paremaks teed jätkata. Viimaks jõudis ta äärelinna elumajade juurde, kus pered valgustatud laudade taga õhtust sõid või üheskoos telerit vaatasid. Ühe sellise maja verandal seadis ta end pehmesse korvtooli sisse ning uinus.

Hommikul äratas Lumivalgekest peretütre lühike karjatus, mille järel teised majaelanikud ümber tema kogunesid. „Palun lahkuge meie territooriumilt,“ kõlas meesterahva madal hääl ning Lumivalgeke asus teele.

Ta seadis sammud hotelli suunas ja lisis kondiauru, et kiiremini kohale jõuda ning endast sel moel hea mulje jätta. Kui Personalijuht talle pilgu peale heitis, jäi oodatud heameel aga tulemata. Lumivalgeke nägi parajalt kaltsakas välja, lisaks polnud ta pikemat aega pesnud ega söönud. „Mine tee end kõigepealt korda,“ lausus Personalijuht ohtes ja ulatas talle vormiriietuse ning valge käterätiku. Hiljem suunati neiu koos hotelli-külastajatega hommikusöögilauda, kus ta ahnelt kõhu täis sõi. „Nüüd näed sa juba inimese moodi välja,“ teatas Personalijuht, kellele ei jäänud tütarlapse erakordne ilu märkamata, kuid ta polnud sedasorti inimene, kes komplimente teeks.

Lumivalgeke pandi koos teise toatüdrukuga tööle ning ta sai ameti juba esimese päevaga selgeks. Nii avaldas ta ülemustele muljet, kuid tema kahtlase tausta tõttu ei tahetud teda veel lõpuni usaldada. Uued tuttavad ja töötamine andsid Lumivalgekesele aga hoogu juurde. Ta otsustas endale paberid hankida ning seadis sammud KMAsse. Kahtlustav klienditeenindaja lasi tüdrukul mitu korda oma uskumatut lugu seletada ja sattus viimaks tema veripunastest huultest, mis aina vatrasid, nii suurde vaimustusse, et vormistas ID-kaardi ja ulatas mitu brošüüri teiste vajalike dokumentide kohta.

Nädala pärast, kui Lumivalgeke oli elamurajoonides juba tuntud kui Uinuv Kaunitar, kes verandadel öid mööda saadab, sai ta ka oma esimese palga, mida Personalijuht tahtis pangaarvele üle kanda. Lumivalgeke tegi suured silmad. Personalijuht oli selleks ajaks harjunud neiu uskumatu naiivsusega. Ta seletas, kuidas avada pangaarvet, ja maksis palga esialgu

sularahas välja. Lumivalgeke seadis taas kord sammud vastavasse asutusse, et endale veel dokumente hankida. Tema meelest olid need kõik tobedused, kuid et neid vaja läks, siis ei jäänud tal üle muud, kui ühiskonna survele alluda. Kui ta viimaks ka töölepingu ning tervisekindlustuse sai, kogus ta kõik paberid ühte kausta, ja hoidis seda kui silmatera. Mida kauem ta töötas ja uue keskkonnaga harjus, seda kindlamini ta end tundis. Nüüd oskas ta juba verandadele ilmuda ja sealt kaduda nii, et jäi märkamatuks ning elanikud rõõmustasid, et varjud nende kvartali maha on jätnud. Samuti hakkas ta poest toitu ostma, selle asemel et ainult hotelli-hommikusöögist ja toidujäänustest elada. Ühel päeval kutsus Kolleeg ta ostlemistuurile ning Lumivalgeke soetas enesele väikese kotitäie esmatarbekaupu. Raamatupoest leidis ta ka „Noore perenaise käsiraamatu“, kuid seda lehitsedes avastas, et oli hotellis paari nädalaga juba omandanud suurema osa oskustest, mida raamat edasi tahtis anda. Ta jättis selle ostmata ja sirutas aukartusest väriseva käe hoopis „Suure perenaise käsiraamatu“ poole. „Olen ma selleks valmis?“ mõtles ta, kui raamatu avas. Ta luges sissejuhatust, sirvis esimesi lehekülgi ning veendus, et on küll. Ta tundis midagi ootamatut – uhkust oma saavutuste üle.

„Kus sa elad?“ küsis Kolleeg pärast ostlemist. Lumivalgeke kehtas õlgu. „Sa ei tea? Aga kus sa magad?“

„Seal, kus juhtub.“

„Otsid sa elukohta?“

„Küllap vist.“

„Minu korterinaaber kolib peagi ära. Sa võid tema asemele tulla.“

„Ma pean enne korterit nägema ja hinda teadma,“ teatas Lumivalgeke. „Ja mõtlema.“

„Loomulikult. Võid kas või kohe vaatama tulla.“

Nad ronisid üheskoos korrusmaja seitsmendale tasemele, kus asus üsna räämas ja remonti vajav elamispind. Lumivalgeke heitis pilgu vannituppa ja oleks tahtnud jalamaid haarata kollased kummikindad ning desinfitseerimisvahendi. „Kuidas sa suudad sellises mustuses elada?“ päris ta Kolleegilt.

„Noh, tead, ma olen hotellis toatüdruk ega viitsi vabal ajal koristada.“

„Nii ei lähe mitte. Sa pakud mulle head hinda ning ma arvan, et sinuga oleks tore koos elada, kuid siin on vaja teha suurpuhastus.“

„Lase aga käia, kui viitsid.“

„Ei-ei, me peame seda ikka koos tegema, kui koos elame.“

Kolleeg sattus hetkeks hämmingusse, kuid mõtles siis järele ja otsustas, et tahab ikkagi Lumivalgekesega korterit jagada. „Hea küll, olen nõus.“

Puhkepäeval, kui lahkuv korterinaaber kotte pakkis, võtsid Lumivalgeke ja Kolleeg ette kasimistö, mille tulemusena sai elamispind õhtuks märksa viisakama välimuse. Kolleegist aga sai Sõber. Aknast linnatulede sära vaadates tuli neile mõte välja minna. Nad pesid, panid puhtad riided selga ning astusid majast välja, et ühineda meelelahutust otsivate inimestega.

Lumivalgeke ja Sõber istusid ühte baari maha ning tellisid toidupoolist ja kesvamärjakest.

„Kõik mehed vaatavad sind,“ ütles Sõber. „Sul on väga ilusad näojooned.“

Lumivalgeke lasi pilgul baaris ringi käia ja märkas, et on tõepoolest tähelepanu keskpunktis. Kui varem oleks see teda punastama ajanud, siis nüüd nautis ta seda tunnet ja rüüpas rahulikult keelekastet. Ta pilk jäi peatumata ühel tuttavlikul näol ning ta mõtles paar sekundit, kust ta seda inimest tunneb. Siis meenus talle piltilus Noormees, lossiõu ja kummaline unenägu. Ta muigas endamisi. Noormees märkas teda ning kangestus. Lumivalgeke noogutas talle tervituseks ja see andis julgust lähenemiseks.

„Lumivalgeke, kas polnud?“ küsis Noormees, kes nüüd neiule enam piltilus ei tundunudki. Tal polnud midagi viga, kuid tema välimus ei olnud nii erakordne kui esimesel kohtumisel.

„Just nii.“

„Kuidas sa siia sattusid?“

„Tulin heade olendite juhatusel.“

„Sa elad nüüd siin linnas?“

„Jah, leidsin tööd. Ja uue sõbra,“ osutas Lumivalgeke oma värskete korterinaabrile.

„Väga tore. Siis võime ka meie sõbraks saada.“

„Jah, miks mitte.“

„Sa oled endiselt kõige ilusam tüdruk, keda ma näinud olen.“

„Aitäh,“ vastas Lumivalgeke, vaadates Noormehele julgelt silma.

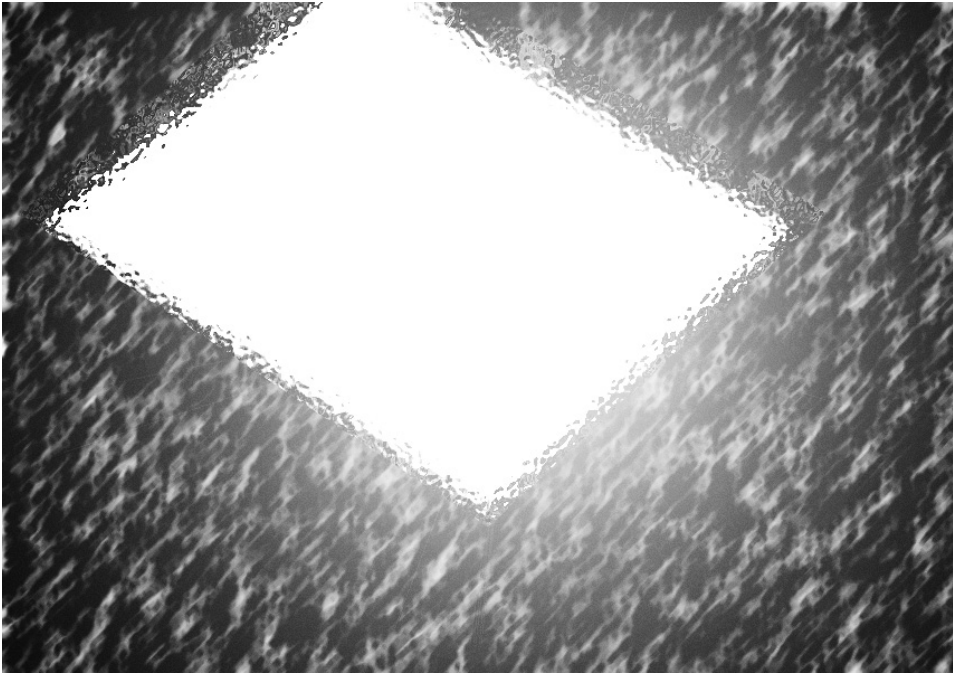
„Siin on mu visiitkaart, helista mulle, saame mõnikord kokku.“

Lumivalgeke noogutas ja naeratas, kui Noormees oma seltskonna juurde naasis. Siis pöördus ta Sõbra poole: „Mida tähendab helistamine?“

Sõber naeris: „Sa oled mõnikord uskumatult naiivne, kuid see mulle sinu juures meeldibki.“

Nad löid klaase kokku ning jõid ilusate hetkede terviseks, naersid ja lobisesid tundide kaupa.

Ja kui nad surnud ei ole, teevad nad seda tänapäevani.

Kairi Kruus

Küllap need, kes on Kaur Riismaa (25) tekste Poognas lugenud või kuulnud neid elavas esituses, ei imestanud üldse, kui eelmisel aastal ilmus tema esikkogu „Me hommikud, me päevad, õhtud, ööd“. Pigem mõtlesid nad: „Lõpuks ometi!“ Betti Alveri debüüdiauhinnale ja Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastaauhinnale nomineeritud luulekogu jutustab mitmekümnest inimesest, koerast rääkimata.

Olla luuletaja tänapäeva maailmas – kas sulle tundub see absurdne või väga absurdne?

Kaks pingviini kõnnivad trepist üles. Üks keerab paremale. Teine on ka kollane, on selline vana ja kulunud absurdiamekdoot. Kas luuletaja positsioon on absurdne selles kontekstis? Kindlasti. Luuletaja pakub oma tekstis mingisugust vaadet maailmale, mis paremal juhul erineb klassikalisest arusaamast. Viimasel juhul ollakse lihtsalt heas mõttes ajakirjanik, esimesel tekitatakse kuulajas aga mis-siis-nüüd-juhtus?!, kus-mõte-kus-nali? tunne.

Kas aga absurdne ses tähenduses, et inimene pole võimeline leidma elus mõtet, kuigi ta seda otsib? Noh... luuletamine on vähemalt selle mõtte püüdmine. Samamoodi kui näiteks ka isa- või emaroll – me saame aru, et miskit on tolles karjuvas ja und ära ajavas elukas sellist, mille pärast on väärt elus olla. Eks luuletaja pane lihtsalt kirja, ta püüab kirja panna selle „Mõtte“ mingisugust seletust, võimalust.

Tänapäeva maailm aga erineb ainult tehnilises mõttes näiteks ahaialaste maailmast, Vana-Kreekast pärineb palju väga tänapäevaseks mõjuvaid tekste. Seega on ka luuletaja roll pigem universaalne, üldinimlik ja sellisena alati piisavalt absurdne ning mitte kunagi liialt absurdne.

On sinu jaoks üldse muretsemist väärt taolised käibeprobleemid nagu lugejaskonna vähenemine, luulekogude väike tiraaž, süvenev lõhe lugejate ja kirjanike vahel jmt?

Sellist asja nagu lõhe lugeja ning kirjaniku vahel pole olemas, on lõhe inimese ja inimese vahel. Kui luuletaja, kirjanik suudab oma rollis selle ületada, on ta kõnetav, mingit väärtust esindav (väärtus laias mõttes), ja see on sillaks.

Väärtus tolles mõttes nagu... olemise väärtus. Sellel põhjusel mulle väga ei meeldigi kirjutada stiilis hõbevalge juus on talvistel puudel, verdpunetav kard on me suudel, kus oled sa, sind otsin ma. See on liialt üldine ja tekitab minu, lugeja ning luuletaja vahel küll, jah, lõhe. Ma ei saa aru, kellele see on suunatud. Luuletaja peaks olema Pinteri kombel täpne ja kuuekümnendate „protestilaulu“ mentaliteediga (see määratlus on ka liiga üldistav, aga turgatas pähe).

Mulle tundub, et luuletus „Aprillipäike on ere Viru hotelli parklas“ annab ehk kõige selgemalt kätte ühe su debüütikogu eesmärkidest – püüda tunda õppida ajalugu, vaadeldes seda konkreetsete inimeste silmade läbi ja jõuda sellise arusaamiseni, millest räägib Önnepalu luulekogu motos. Lugesin Poognast samuti su kommentaari sellele luuletusele, kus räägid välisfilmide mõjust ajalootundmisele. Kas sa näed sarnast olukorda ka kirjanduse puhul – teame ja tsiteerime sundimatult just väliskirjanikke, sest tundub, et nendega on palju lihtsam samastuda?

On olemas mingisugune „põlvkond“, keda ma nimetaksin „ekraanide põlvkonnaks“, mis on saanud enamuse oma ajalooteadmisesest – õigem oleks ehk ütelda, ajalooteadvusest – filme vaadates. Sellel põlvkonnal on, tõesti, lihtsam samastuda lääne ajalooga, sest oleme – ka mina olen osa sellest – vaadanud ära „Forrest Gumpi“, mis hõlmab perioodi neljakümnendate sõjajärgsest USA-st kuni üheksakümnendate alguseni – kõik, alates riietusest ja lõpetades autode ja kõnega, on kandikul olemas. Me oleme vaadanud tohutu hulga filme, mis pidevalt täiendavad meid. Ja mida enam me neid vaatame, seda enam need meid ka kõnetavad, ja seda enam me kaugeneme sellest, mis on, ütleme, nõukogude filmikunst. [Valdur Himbeki ja Mati Undi] „Võlg“ on endiselt väga tänapäevane – ent piinlikult pikk ja lohisev, meie tempo on teistsugune.

Paraku kaugeneme nõnda ka oma vanematest – ühist teadvust jääb vähemaks. „Viru hotelli parkla“ on siin kujund, sest too naine lapsega küll mõtleb, et neil on ka 15 aasta pärast midagi ühist, aga nüüd, kui tegelane Markus on juba hilisteismeline, pole seda parklat olemas, on kaubanduskeskus.

Ühise ajaloo tundmine on see, mis hoidis eestlasi elus. Pimedal talveõhtul lauldi ja räägiti sellest, mis on „meiega“ juhtunud, mis on olnud, millised sõjad ja katkud on meist üle käinud. See liidab. Mida enam me suhtleme ja elame oma „ekraanis“, sinna sisse sulandume (puutetundlikkus, 3D), seda kaugemaks jääb kõik emadele-isadele ja nende vanematele omane ning lõpuks kaob ka see, misasi on eestlane.

Kirjanduses on pilt üpriski kaldu ingliskeelse maailma poole. Kunagi oli kirjanduspilt liiga kaldu venekeelse kultuuriruumi poole, või ehk ütleme – poliitiline olukord tingis igasuguse kommunistlik-dialektilise suunitlusega kirjanduse ilmumist. See tõi kaasa n-ö vastulöögi näiteks Loomingu Raamatukogu ilmumahakkamise näol, mis võimaldas enam lugeda lääne kirjandust. Sellepärast tundusidki kuuekümnendad kuldsed võrreldes sulaeelse ajaga.

Inglise keel tuleb uksest ja aknast, nagu mõnikümmend aastat tagasi vene keel. Lihtsam on muidugi lugeda selles keeles, milles igapäevaselt suhtled – saadad kirju, ajad äriasju jne. Sotsiaalmeedia inglise keel aga ei võimalda näiteks Whitmani, Frosti jt lugeda, väga tihedalt mingi liikumise või subkultuuriga seotud tekste samuti mitte (kasvõi slängi tõttu).

Minu meel tõrgub looma pilti nendest pimedatest talveõhtutest täis lugusid ja laule... Vahel tundub, et see „meie“ tekib palju rohkem eestlaste sügavast igatsusest olla keegi teine ja kusagil mujal. Meid ühendab see, et me ei taha olla „meie“. Ja „ekraani“ sulandutakse pigem kergendusohke kui kahetsusega.

Kommunikatsioon liidab, kui leitakse ühine keel, ühine meel(sus). Eestlane, va kadakas, on alati tahtnud keegi teine olla. Aga teineolemine ei liida. Ja kergendusohkega ekraani sulandumine ka ei liida.

Tundub, et soov olla teine ja kusagil mujal tõmbab kapuutsi pähe ja paneb sulle kõrvaklapid kõrva ning

päikesepillid ette. Selline inimene tõmbub paremal juhul endasse ja oma subkultuuri. Halvemini minnes ei näe ega kuule ta enda ümber midagi ja jääb lihtsalt auto alla.

Ükskord, kusagil Euroopas, ajasin ühe vahva selliga tund aega juttu – filmidest ja kirjandusest. Lõpuks selgus, et ta on ka Eestist. Me, see põlvkond eestlasi, räägime lihtsalt niivõrd hästi inglise keelt. Meid liitsid esmalt ühised teemad, mitte ühine päritolu või keel, alles toojärel kõik muu. Piltlikult öeldes, me ei küsinud esimese asjana: „Where do you come from?“, vaid: „What movies do you like?“

Eelmises VR-s oli intervjuu ühe kreeka luuletajaga. Vastates küsimusele noore alustava kirjaniku võimaluste kohta, ütleb ta muuhulgas, et õnneks toetavad nooremaid vanemad luuletajad, kes on ise ka üle elanud keerulisi aegu. Olen mõelnud, ja küsin nüüd sinult, kas midagi taolist on tunda ka siin? See seostub mul ka eelnenud küsimusega – viitad oma luuletuse kommentaaris vaikusele, mis valitseb Eesti ajaloo osas (*Mõnikord ka sellest perioodist lihtsalt ei räägita, kuna perekonnas kannab keegi veel nüüdki kellegi peale vimma. Või on see aeg liiga kurb, et meenutada; mälu on lünklik, sest midagi on erinevatel põhjustel vanemate ja vanavanemate poolt tegemata jäänud*). Kas kirjanduses valitseb ka erinevate põlvkondade vahel vaikus?

Ei tea... minul on selline „vanem luuletaja“ olemas olnud, toetaja, kriitik ja ühine õllesõber toimetaja Jürgen Rooste näol (naljaviskamine,

naistest rääkimine on väga oluline pingelisest tööperioodist puhkamiseks). Ja kreeklastel on pikk traditsioon „vanemaid teejuhte“, mis siis, et vähem või rohkem homoseksuaalse varjundiga.

Tõsi, noored luuletajad võiksid rohkem tähelepanu pöörata mitte iseenda üksindusele, depressioonile, kellegi otsimisele, vaid näiteks põhjusele, miks nad end võõrana ja üksinda tunnevad. Kui sa oma vanaema käest küsid, mismoodi tema elu läinud on, mis tema elus on olnud põnevat, kurba, siis saad ka vastuse iseenda põnevusele, iseenda kurbusse. Need on üldinimlikud probleemid. Aga kui ta juba mulla all on, siis on see maru keeruline.

Kirjanduslikus mõttes samuti, väga teravalt. Oma vanaemaga ei saa Palahniukist rääkida. Dostojevskist, jaa, või Puškinist, aga noh... keskkoolis sai ju ometigi sisukokkuvõtte läbi loetud, ja sisukokkuvõtte lugemisest ei jää sisse mingit emotsiooni, mis annaks hingesse kõneainet ja probleemistikku.

Oled öelnud, et järgmise raamatu käsikiri on juba koos. Esimene luulekogu on ikka eriline, kuigi tihti suhtuvad neisse nii autorid ise kui ka kirjanduslõulased ja -kriitikud vastakalt. Mida sa tahaksid oma esimesest raamatust kindlasti kaasa võtta? Kas siis midagi stiilist, kirjutamisprotsessist vm?

Hasardi ja distsipliini. Need kaks poolt tunduvad teineteist välistavat, kuid distsiplineeritud hullumeelus näib olevat see, mida kastist välja mõtlemiseks nimetatakse. Hasartne, preisilik distsipliin viib aga harva uute tulemusteni.

**Kuidas sul teiste tekstide lugemisega on – kui oled ise kirjutamis-
hoos, kas jäätad teised lugemata
kartuses, et võtad liiga palju üle?
Või just vastupidi? Loedki teisi just
rohkem, et endal ka sõnad-mõtted
kiiremini liikuma saada...**

Mulle jääb teise autori stiil üsna hästi külge, kui piisavalt lugeda. Mõnikord on nõnda, et pole aega – ja mõne teksti puhul ka tahtmist – väga põhjalikult oma stiili, keelt ja meelt antud kontekstis leida. Siis loen ja loen, kuni teine autor mulle külge kleepub ja asjad saavadki kiirelt tehtud. Selline teksti „ärategemine“ kõlab muidugi halvasti, aga mõnikord matkin ka meelega, oma rõõmuks ja oma sahtlisse teisi autoreid. Selles pole midagi uut, meistritelt ikka õpitakse.

Kas sind sõnad vahel väsitavad ka? Lugemist nõudvaid tegevusi tuleb ju järjest juurde (sada veebilehte, tuhat twitterit), inimsuhtluski koosneb üha rohkem kirjutamisest-lugemisest.

Ma arvan, et inimsuhtlus koosneb üha rohkem vaatamisest – pildikestest MSN-s, videokõnedest jmt. Selles mõttes oleme jõudnud ringiga tagasi piltkirja juurde. Aga seda keelt, mida üld- ja kiirjuhul üks-teisega suhtlemiseks kasutatakse, on lihtsalt piinlik „kirjaks“ või „kirjakeeleks“ nimetada. Tundub, et mida aastaid edasi, seda elujõuetumaks muutub n-ö põhjaeesti keel, kirjakeel, ja aina rohkem hoitakse, armastatakse lõunaeesti keelt. Olen tähele pannud, et kirjakeelega tehakse mida tahes, „rikastades“ seda poolvõõrkeelsete

värdvormidega, samal ajal kui Lõuna-Eestist pärit tuttavad räägivad oma keelt puhtalt, seda hoides. See on sümpaatne.

Aga kuidas on lood ergutavate sõnadega? Milline luuletus on parim hommikune ärataja?

Midagi hea, sobiva rütmiga... Väga varane hommik, nii nelja-viie paiku, koidu eel, sobib millekski rahulikuks. Sõltub ka aastaajast. Varahommik, kui viimane ööbik ära väsib ja löoke silmi lahti teeb. Talvine hommik on oma rütmilt hoopis midagi muud. Luule rütm peab sobima ilma, aastaaja, enesetunde ja saja muu „asjaga“ – kus sa oled? linnas? maal? ärkad metsas? Metsas tahaks küll ärgata. Ütleme nõnda, et metsa kandi pealt, sinna poole vaatamise pealt on järgmised vastused ka (ja sest, et viimasel ajal Maranit loen).

Aga... parim hommikune luuletus on kevadel esimene rõõmus tihane akna taga. Või tunne, et sa ei ärka üksinda.

Kui lemmikute edetabeli vaimus edasi minna, siis milline luuletus toob pisara silma?

„Euroopa naarits“ Timo Maranilt¹:

Te ei tea, mida tähendab otsida kaaslast kogu elu. Kasvada, saada suureks ja vananeda. Kohtamata ainsatki endasugust.

Milline on parim luuletus, mis kellelegi teisele ei meeldi?

See on üks mu enda luuletus. Olengi seda praegu ümber tegemas.

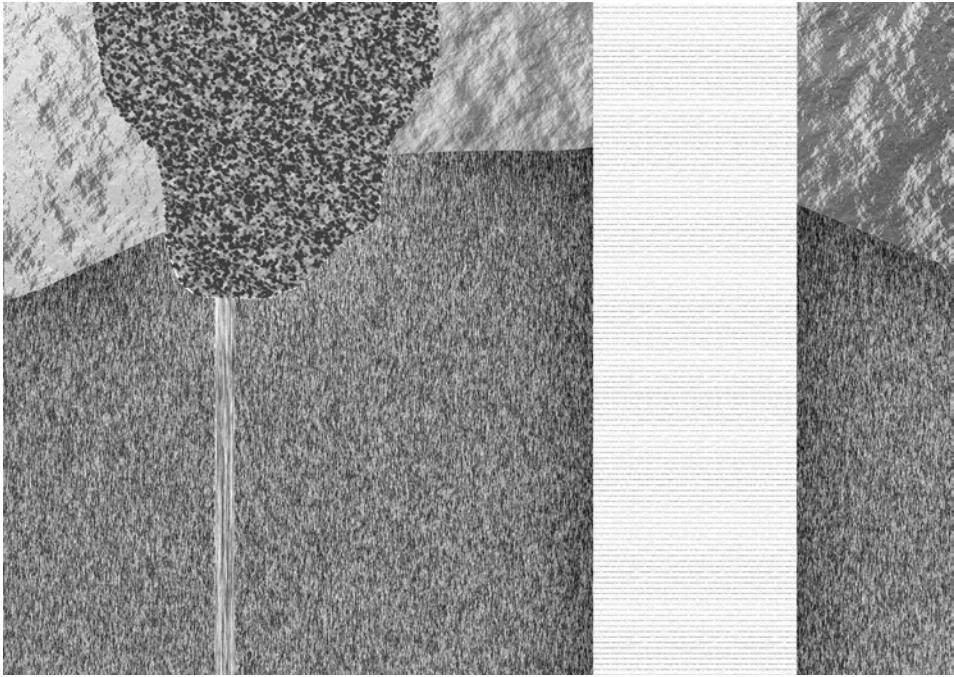
Milline on parim oh-mul-on-selle-luuletusega-nii-lahedad-mälestused?

Samuti Maranilt² (seal on saladus – ma ei ütle, milline):

*

Üks mees tuleb ülevalt alla mööda Toomemäe nõlva, tal hakid istuvad õlul ja ta on kõigile võlgu. Mees astub kaldast alla ja läheb silla alt läbi mööda jõge Vorbuse poole ta mõtted kannavad teda. Üks naine teeb köögis süüa ja hõikab aknast õue lapsi, keda veel pole, lapsi, kes on alles teel, just nagu rändavad linnud, kosklad ja kiivitajad, käosulased, leevikesed, ah hoidku end külmade eest. Üks poiss mängib sulaveega, mis voolab Emajõe poole, ta sätib oksadest tõkkeid, mida vesi viib aina kaasa. Ja nii ta ei näe ega kuule, et puud on kasvamas suureks, et aeg toob mängusid juurde ja tuul pühib raamid eest.

1. Timo Maran jt. Poeetiline punane raamat. Ukraina Kultuurikeskus ja Ajakirjade Kirjastus, 2007, lk 60.
2. Timo Maran. Metsa pööramine. Erakkond, 2007, lk XCII.

Ma olen siin esimest korda

olen Eestis esimest korda
olen siin aastast 1990
see on mu tänav mu maja mu huud mu slumm mu gängstas päradais
merel on kajakate hüüdeid
kääbaste all magavad surnud, vend venna kõrval
samamoodi kui nende samasinaste kortermajade kiviseinte vahel
vallavalitsuse kollase värvi all magavad raamatukogu riiulid, kus keegi
pole kuulnud Joyce'ist ega Burroughsist

kui ma väike olin jätsin oma pöidla ukse vahele mu nähtamatu sõber oli
vallatu ning tahtis peitust mängida aga tubades kustutas tuled
hiljem öeldi et mul on tobe komme unes kõndida ning mina võtsin selle
omaks kui heale lapsele kohane

mu naabripoisid said endale iga aasta uued rattad
kui raha on miks mitte, eksole
et peab meeldima, eksole
isegi kui sul on vaid üks laps ja rahaprobleemid siis peab kõikidel ta
riietel ikka mingisugune firmamärk olema et kasvõi Nike sest ega me
vaesed ole või midagi, eksole
mina kimasin oma kolmerattalisega
naabriplikale käis see närvidele andis hoogu takka ja lükkas mu
nõgestest tulvil kraavi
oli suvi ja kleit oli napp
mul oli valus naabrilapsed naersid
neil olid uued rattad mis järgmisel aastal emexisse veeti

arvatavasti poleks ma 11. eluaastani endassetõmbunud olnud kui mu
kasvatajad oleks mind kasvõi natukegi tähele pannud nagu nad panid
tähele oma lapsi
neid keda õpetati lugema kes said parimaid rolle kes mängisid
mänguasjad sisse kes said alati laulda kes ei pidanud vabandama kui
nad mingile poisile õigusega vastu pead virutasid
ainus mida meie kuradi tüütused oskasime teha olid pahandused
pahanduste otsa
ükskord hakati peale värvimistundi õue minema
ma olin liiga vaikne ja mind unustati sisse

see oli parem kui talv mil mind välja unustati istusin hanges ja
lakkusin lund
või see kord kui ma pekitükke pidin sööma sest supp on supp muidu
tuleb kuri onu ja viib su parimad mänguasjad kapi taha
ja siis nad imestasid miks ma pimedust kardan

ükskord kui me poest tulime päev enne mu kümnendat oli isa kaupluse
ees ja kui ta meie poole vaatas oli tal surmakuulutaja nägu
ja seda ta tegigi, kuulutas surma
ja mina polnud sellest päevast enam sama
ma pole siamaani sama

ja kajakatega kahas lendavad ufod

(Häädemeeste)

Rõduinimesed

kui inimesed alt ülespoole vaatavad, olgugi et lapsed
on sind märgatud
ja kui koerad kolmandat korda otse rõdu alla jooksevad justkui inimese
lehka tundes
kuigi oled kolm korrust kõrgemal
ise vaatad alla vaatad nende asjade ja inimeste peale tundes mingit iiveldust
mitte siis kui need kaks vene tüdrukut teineteisele nädalavahetuseks
lehvitavad
või kui laps päikest nähes vakatab
aga siis kui tahad kuulata suitsu viimseid hingetõmbeid ja all segatakse
sind ligitikkuva kontsaklõbinaga
ja helistatakse abikaasale et ikka kindel olla et ta kodus on
mitte läinud ula peale

—

*... Minu kohalolust piisab, et viia rivist välja ta häiresüsteem.
See pole tagakiusamine ega vandenõu,
vaid läbiotsimine. Ja lõpuks tunnen ma peaaegu sümpaatiat,
kui vaenlane näitab, et tunneb mu ära.*

(Valerio Magrelli)

—

ühel päeval pani küll pead keerama kui kusagilt
sealt paneelmajade avarustest
majade avaustest ja tihedustest
kostus lask
allinimestel ei jätnud süda löökigi vahele
see pidev sõhu tunne sõja ja rahu vahepealne teebki tuimaks
see rutiin
ikka EV ikka demokraatia
jõuludel „üksinda kodus“ vettinud kuuskede vilus
aga lodi
lodi toodi õuele ja õu sai õnne täis

—

rõduinimesed inimesed rõdude peal teavad kuspoolt see tuul õieti puhub
kuhu lendavad harakad need kuldhambulised kuldnokalised
kuhu suunduvad kajakad need ludissulised valevisulelised kelle peale
kraaksuvad varesed
rõduinimesed rõdude all teavad
et nad on uurimisobjektid uurimusobjektid
ja nad mängivad oma osi hästi ja paremini
eriti kui kaklevad või on alkoholist läbi imbunud
või kukkunud hukkunud lumeärevusest
lumi sajab alla
rõduinimesed rõdude taga tõmbavad kardinaid ette et olla hästi salajas
olla salajas iseendi eest sest peegeldus aknaklaasil on ennegi
saatuslikuks saanud
rõdudeta inimesed inimesed rõduunistusis rõduunedes parimateks
sõpradeks tolmumejad ja televiisorid eneseviisorid ei tea mis on
inimlik lähedus
nad ei hüppa kunagi alla

(Annelinn)

kohtasin teda pargialleel
sügislehtede langemisega kahas
oli tal pudel Kosmost ja gramm kanepit
Tartu suitsetas üht suurt sigaretti mina koos temaga
külmal ööl tibuvihmas jagasime pinki
mittekojuminekut sest kedagi polnud ootamas
üüratut kurbust ja näljatunnet
temalgi polnud kusagile minna
Zavood oli kinni

ta ütles nii suuri sõnu ja ometi mitte midagi
ta rääkis Jumalast ja Taarast
ütles et armumine on nõme aga ei saa sinna midagi parata
mehed on nii kaunid olgugi nad pealegi vaid poisikesed
ma noogutasin see on nii tõsi
eriti joomingutel
eriti korporandid
eriti nad kõik
ja ma ütlesin talle et tead mis tead seal Zavoodi juures ennustab üks
mees tulevikku ta ütles et ma olen nii ilus
ma olen nii ilus aga tal on minust kahju sest ta ei saa sinna midagi
parata et mul tuleb õnnetu elu
et ma saan lapsi aga mitte karjääri mul on mitu armastust jah
ma elan vanaks aga suren üksi
mul on kahju et oled nii ilus ja nii õnnetu saatusega aga ma ei saa
midagi teha
ja ma mõistsin teda
ma uskusin teda ja andsin kaasa pooliku suitsupaki
oli vist marlboro
ning olin veidigi õnnelikum kui varem

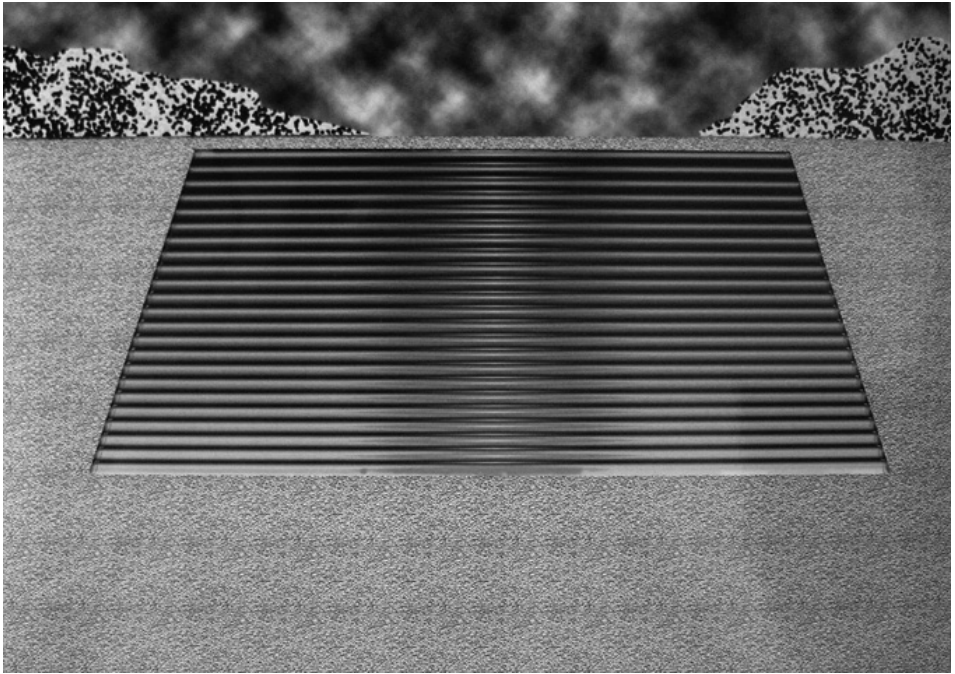
ma ei näinud enam ta nägu ta ütles et tahaks surra, vaid korraks, läitis
parasjagu ühe pläru et olla nagu

Tartu kes suitsetas üht suurt sigaretti uduga koos ja võidu
mantlihõlmade vahel paar pudelit legaalset või mitte, Pirogovil juba
liialt külmal et seelikuga mudasel maapinnal istuda

vajudes sügisesse hilisõhe
kuuvalguses aknad nii pimedad nagu me südamedki mis sulavad üles
vaid paari promilli peale ning vahel ka jõuludel

ta ütles et jõulud on vaid siis kui on kodu kuid tema on nagu Tartu kes
suitsetab üht suurt sigaretti
ja mina koos temaga

(Tähtvere)

Hirmul on halb hingeõhk

Jooksen pimedas koridoris. Kellegi eest ära. Ma ei näe teda kordagi, kui üle õla tagasi vaatan. Aga ma kuulen kiirelt lähenevate sammude mütsatusi. Jooksen ja tunnen, kuidas mu jalad hakkavad väsima. Vere maitse on suus. Jälitaja jõuab aina lähemale. Ja see pikk pilkaselt pime koridor ei lõpe. Komistan millelegi otsa ja kukun. Hakkan püsti tõusma, aga miski suur ja raske hüppab mulle selga. See lööb oma pikad küünised mu ihusse.

Ehmatan ärkvele ja löön parema suure varba ära. Ma magasin köögi-laua taga. Mul on seljas ainult valge maika ja helesinised šortsid. Katsun oma valutavat verist varvast. Vaatan laual olevat pooltühja kohvitassi ja üritan meenutada, mida ma just unes nägin.

Ukse tagant kostab mingi võõras turtsatus. Tõusen aeglaselt, sest selg on laua taga magamisest kange. Lähen ukse juurde ja asetan käe pronksist lingile. Hoian hinge kinni ja kuulatan uuesti. Vajutan aeglaselt lingi alla. Vaatan korraks laual olevat kohvitassi ja lükkan ukse lahti. Köögist koridori langeva valgusvihu seest lipsab läbi läikivate pruunide soomustega kaetud saba. Mis see oli? Tahaksin ukse ruttu kinni tõmmata, aga mingi kinnismõte sunnib mind koridori astuma. Liigun edasi, aeg-ajalt üle õla valgustatud ukseava poole vaadates.

Millegipärast tekib mul tunne, et mind jälitatakse. Ja eesolev koridor tundub nii pikk. Kas keegi võiks siin tuled põlema panna! Kuulen selja tagant lähemale hiilivaid samme. Tõstan tempot. Uks sulgub mürtsatusega. Vaatan tagasi, aga ust pole enam seal. Ja see miski jõuab mulle aina lähemale. Kuulen tema sammude tugevneva mütsatusi. Ma ei jõua enam kiiremini joosta. Koperdan millelegi otsa ja löön jala väga valusalt ära. Vaatan selja taha. Suur vari hüppab mulle kallale.

Ehmatan end ärkvele. Löön parema suure varba vastu lauajalga veriseks. Mul on seljas valge maika ja helesinised šortsid. Vaatan, kuidas purunenud varbaküüne alt tilgub verd põrandale. Mõtlen, kuhu ma plaastrid panin. Kurk kuivab jubedalt. Laual on pooltühi kruus. Niisutan keelega oma pragulisi huuli ja vaatan tassis olevat jahtunud kohvi. Näen kohvi pinnal virvendust. Ma ei tea, kas ma kujutasin ette või oligi see seal. Nagu mingi madu või midagi.

Ukse tagant kostab urisemist. See on kuidagi tuttavlik. Ma ei tea, miks. Tõusen püsti ja kõnnin aeglaselt ukse poole. Vajutan lingi alla. Pööran pilgu korraks laual olevale kohvitassile. Ma nägin seal sees midagi. Mis see oli?

Lükkan ukse aeglaselt lahti. Sama aeglaselt jookseb valgusviirg koridori. Ma küll ei tahaks, aga mingi sundmõte käsib mul pimedasse koridori

minna. Valgusest lipsab läbi läikivate pruunide soomustega kaetud saba. Ma nägin enne midagi oma kohvitassis. Kas see oligi?

Koridori teist otsa pole näha. See kaob pimedusse. Otsin ukse kõrvalt lülitit. Tean, et see peab seal olema. Vasakul pool. Lähen lülitit leidmata edasi. Vahet pole.

Liigun aeglaselt, jalgu lohistades, sest võin pimeduses millelegi otsa koperdada. Järsku kuulen selja tagant sama urinat. Peatun ja pööran ringi. Vaatan valgustatud ukseava. Vihane urin kostab uuesti. Järsku sulgub üks pauguga ja miski hakkab suurte sammude mütsudes minu poole jooksmas. Ma ei jõua põgenemist alustadagi, kui koperdan kuhugi otsa ja kukun. Näen korraks vaid pimedusest ründava eluka kontuure.

Ehmatan ärkvele ja ebameeldiv valujutt käib suurest varbast läbi. Magasin köögis laua taga. Miks mul on tunne, nagu oleksin ma niimoodi juba korra ärganud? Laual on pooltühi kohvitass ja vana alumiiniumlusikas. Jälgin kohvitassi ja kõverdun oma valutavaid varbaid. Tahaksin tassi sisse vaadata, aga pelgan. Ei tea, miks? Kuulen ukse tagant tuttavat urinat.

Aeglaselt kõnnin ukse juurde. Vaatan vereplekke, mille ma hallile lino-leumile tekitasin. Vajutan lingi alla ja lükkan ukse lahti. Nõrgast valgusvihust lipsab läbi läikiv, pruunide soomustega sabaots.

Astun mööda pimedat koridori edasi. Tunnen, nagu keegi jälitaks mind. Võiksin vanduda, et kuulen ühtlast aeglast hingamist. Liigun edasi, aina sammu kiirendades. Tekib hirm. Paaniline hirm. Ma ei teagi, mida ma kardan. Hakkab jooksmas. Nii kiiresti, kui vähegi suudan. Komistan pimedas millelegi otsa. Löön jala ära ja kukun. Näen veel soomuseid läikimas, enne kui elukas mulle kallale sööstab.

Ehmatan, sest keegi astub mulle varba peale. Silmad ei taha kuidagi plinkiva värvilise valgusega harjuda.

„Vabandust!“ kuulen kedagi üle valju muusika ütlevat. Näen ainult rahvasumma sisse kaduvat udust kuju.

Olen väikeses suitsu täis saalis. Mul on seljas hall ülikond. Inimesi on nii palju, et tantsimiseks pole õieti ruumigi. Nad lihtsalt liibuvad üksteise vastu. Minu kõrval diivanil istub noor blond naine. Ta veab taskupeeglile kaks triipu kristallsinist pulbrit ja vaatab siis mulle suurte silmadega otsa. Tema silmade värv muutub pidevalt. Või tuleb see plinkivast valgusest?

Kaks ronkmustade juustega naist tuleb minu ette tantsima. Nad on ühtemoodi riides. Äärmiselt lühikesed nahkseelikud ja vaevu rindu katvad topid. Mõlemad naised hõõruvad mu põlvi. Parempoolne jumalanna võtab mu käe ja asetab oma rinnale, aga kumbki ei vaata minu poole. Nad vaatavad kogu aeg raevukalt võrgutava pilguga teineteist.

Teine naine sikutab mind käsivarrest ja tõmbab mind enda ja oma kaaslase vahele. Lükkan oma käe parempoolse naise topi alla. Tunnen, kuidas märjad keeled aeglaselt üle mu kõrvalestade libisevad. Silitan õrnalt teise jumalanna reit.

Parempoolsel jumalannal hakkab ninast verd voolama. Teine jumalanna küünitab minust mööda, et tema näolt verd limpsida. Kohmetun hetkeks. Ei saa oma kätt naise topi alt kätte. Mul hakkab halb. Rebin ennast naiste küljest lahti. Üritan läbi rahvamassi väljapääsu poole tungida. Torman otsa ühele mehele. Ta silmad oleks nagu hägused klaaskuulid. Ninast ja kõrvust voolab verd.

„Palun väga vabandust!“ kogelen, kuigi nagunii ei kuule ta mind üle muusika.

Nüüd näen ma veel inimesi, kes üksteise nägudelt verd lakuvad. Kõigil tundub mõnus olevat. Aga minul on halb. Ja endiselt tahan ma siit välja saada. Lükkan inimesi eest ära. Neil tundub sellest ükskõik olevat, et keegi neid nügib. Nad on ekstaasis. Verest!

Jõuan väljapääsuni. Tõmban ukse lahti. Valgus tungib silma. Jooksen pimestatuna välja. Kuulen veel selja taga tümpsuvat muusikat. Tõmban ukse kinni. Hingan sügavalt sisse ja... Ma olen omaenda köögis. Ma näen iseennast laua taga magamas, valge maika seljas. Süda hakkab veel kiiremini taguma. Karjun! Täiest kõrist!

Aaaaaaaaaaaaaarrrrrrrrrrrrrgggggggggggggghhhhhhhhhhhhhhhhhhhhh!

Vist! Sest ma ei ärka. Könnin laua juurde. Laual on kohvitass, lusikas ja tühi konservikarp. Lähen enda juurde. Kas see olen mina? Ma ei tea! Aga tema nägu lähemalt vaadates on tunne, nagu vaataksin peeglisse. Panen talle käe ettevaatlikult õlale ja raputan kergelt, et teda üles äratada. Midagi ei juhtu.

Järsku ehmatab laua taga magav mina end üles. Ta lööb varba vastu lauajalga. See on liiga kummaline. Mul ka jalg tuikab. Vaatan, kuidas laua ääres istuv mina tõmbab kohvitassi enda ette ja jõllitab lihtsalt sinna sisse. Siis vaatab ta ukse poole, aga mina juba tean, mis seal on.

Laua ääres istuv mina tõuseb püsti ja läheb ukse juurde. Tema veritsevast jalast jäävad hallile linoleumile vereplekid. Kõheldes vajutab ta lingi alla ja vaatab korraks laual olevat kohvitassi.

„Oota!“ ütlen talle, aga ta ei kuule. Ta lükkab ukse lahti ja astub koridori. Jooksen talle järele, et teda peatada. Sest ma tean, mis mind seal ootab. Näen, kuidas ma enda ees pimedusse kaon. Ma ajan kottpimedas koridoris

iseennast taga. Aga ma ei kuule mitte ainult enese samme. Keegi jälitab ka mind. Üle öla vaadates näen ainult kaugenevat ukseava. Järsku komistan millelegi otsa ja kukun. Teen oma niigi valutavale jalale veel rohkem haiget. Koban pimedas ja avastan, et laman teise inimese peal. Küsin, kas tal on kõik korras. Vastust saamata üritan tema juurest elumärke otsida. Leian ta käed. Liigun ülespoole. Õlad. Käsi puutub vastu kleepjat lõga. Tõukan ennast eemale. Tal pole pead! Mida kuradit! Tal pole pead! Kuulen pimedusest tuttavlikku urinat. Ma tean, mis see on. Näen korraks eluka kontuure, enne kui tunnen tugevaid küüniseid ihusse tungimas.

Ehmatan ärkvele. Löön varba vastu lauajalga. Ma magasin köögilaua taga. Laual on kohvitass, lusikas, tühi konservikarp ja korgitser. Ma nägin just mingit eriti nõmedat und. Vaatan oma veritsevat varvast ja mõtlen oma unenäole. Võtan pintsakutaskust Zippo ja viskan lauale. Kuulen ukse taga kraapimist. Tõusen ja jalutan ukseni. Vajutan lingi alla. Mõtlen veel korraks oma unenäole. Ma ei mäleta, kuidas see lõppes.

Lükkan ukse lahti. Ootan hetke, enne kui pimedasse koridori astun. Siin peaks midagi veel olema. Teisel pool pimedust kostab ema hää:

„Ae! Kus sa oled?“

Hakkan hääle suunas minema. Hüüan vastu: „Ma olen siin!“

„Kus sa oled? Laps, kus sa oled?“

Siis kuulen selja tagant lähenemas kellegi mütsuvaid samme. Hakkan jooksuma, aga komistan ja löön varba ära. Kurat! See oli sama varvas. Keksin ühel jalal. Kuulen veel ähvardavat urinat, enne kui miski mulle selja tagant kallale hüppab.

Arkan köögis laua taga. Löön varba valusasti vastu lauajalga. Vaatan uniselt oma purunenud varbaküünt, mis vaikselt lillakaks tõmbub. Laual on kohvitass, lusikas, tühi konservikarp, korgitser ja Zippo. Ja enne ma otsisin seda igalt poolt.

Hakkan Zippo järele küünitama, kui tunnen, kuidas laua all miski külm mu paljaid jalalabasiid puudutab. Miski külm ja libe. Tardun paigale. Uus külm ja libe puudutus. Hüppan püsti, nii et tool kukub ümber. Kuulen laua alt tuttavlikku urinat. Ebameeldiv hais tungib ninna. Nagu oleks keegi nädal aega pesemata ja kannaks roiskunud liha taskus. Veel üks turtsatus laua alt ja juba jooksen ma köögist välja. Mööda kottpimedat koridori tormates pörkan küljega korraks vastu seinale. Kaotan tasakaalu ja kukun. Löön varba ära. Galopeerivate sammude mütsatused jõuavad aina lähemale. Näen ainult punaseid silmi hõõgumas, enne kui elukas mulle kallale hüppab.

Ehmatan ärkvele. Löön varba vastu lauajalga. Imelik muusika. Võtan pintsakutaskust suitsupaki ja vaatan teisel pool tühja lauda parmupilli

mängivat vanamutti. Panen sigareti ette ja hakkan tuld otsima. Koban läbi kõik taskud, aga ei leia ikka tulemasinat. Kirju pearätiga vanamutt lõpetab pillimängimise. Tema suust volksab välja terav pruun keeleots. Kukutan sigareti tahtmatult maha. Vanamuti suust väljuv pruunide soomustega kaetud keel muutub aina jämedamaks, kuni vanamuti pea keskelt pooleks murdub. See ei ole keel. See on kuradi saba!

Jooksen köögist välja, pimedasse koridori. Elukas jõuab mulle kiirete sammudega järele. Vaatan selja taha ja täpselt sel hetkel komistan millelegi otsa. Kõhuli maas lebades kuulan, kuidas jälitaja hirmuäratava tempoga läheneb. Tahan ennast kiirelt püsti ajada, aga juba lööb elukas kihvad mulle turja.

Ärkan köögilaua taga. Löön parema suure varba väga valusasti vastu lauajalga. Võtan laual olevast pakist ühe suitsu ja panen ette. Vaatan verest punaseks värvunud valget sokki. Köverdän varbaid. Valus on! Otsin tasku- test tulemasinat, aga ei leia. Ma kaotan seda kogu aeg.

Erik tuleb kööki. Kas ta ei läinudki eile koju? Tal on seljas imelikud sinised dressid.

„Käisid jooksmas või?“ küsin.

„Mina? Jooksmas?“ Erik räägib kuidagi veidralt, nagu miski kõriseks tal kurgus.

„Sul tuld on?“ küsin Erikult. Ta annab mulle välgumihkli. Süütan sigareti. Kurat! Kuhu ma oma Zippo kaotasin?

„Ma nägin sitaks kummalist und,“ ütlen.

„Millest?“ küsib Erik.

Pakun Erikule suitsu. Ta keeldub. Ongi, raisk, vist sportlaseks hakanud.

„See oli mu vanaemast. Ja mul ei olnud tuld.“

„Mees! Sa hakkad ikka päris segi kammima juba.“

Kuulen juba tuttavat urinat. Ja see lõhn. Vastik roojahais. Märkan oma tulemasinat laual, tuhatoosi taga. Küünitan selle järele.

„Mis sul viga on?“ küsib Erik.

„Kurat!“

Eriku nahk hakkab rebenema. Selle all helgivad pruunid soomused. Kurat! See ei olnudki uni.

„Muidugi ei olnud see uni. Unenägusid ei ole olemas,“ lausub moonduv Erik. Aga... Ma ei öelnud ju midagi.

„Sa ei peagi midagi ütlema.“

Dresside ja naha ribalad, mis olid Erik, pudenevad põrandale. Hõõguv sigaret mu huulte vahelt kukub põrandale. Minu ees seisab kahel tagumisel

jalal suur pruunide soomustega kaetud sisalikutaoline elukas, silmad punaselt helkimas. Ta laseb ennast aeglaselt neljale jalale. Pikk peenike keel käib suust välja nagu madu. Aeglaselt liigutab ta oma pikka saba. Seisan tardunult tema ees ja vaatan otse tema punastesse silmadesse. Juba liiga kaua on ta mind jälitanud. Mispärast ta iganes mind taga ajas, nüüd olen tal lõpuks käes.

Urisedes astub ta mulle lähemale ja keerab siis külje ette. Tõmbun tagasi ja naaldun seljaga vastu seina, tahaksin suisa läbi tapeedi vajuda. Siis tõstab ta parema tagumise jala ja kuseb sigareti peale, mille hõõguv ots on linoleumi sisse juba augu põletanud. Ta pilgutab mulle silma ja tundub, nagu ta isegi naerataks. Näol rõõmsa kutsika ilme, läheb ta saba vänderdades köögist välja.

*

keegi alati
üksi vaatamas linnas
hävinud tähti

*

veel lumesula
koerasitt kohtab taevast
lummus võtab maad

*

krookused aias
aedlinna eliitväetis
džiipidega tööil

*

igas sulas on
omajagu kevadet
kuid palju talve

*

süütuks ei jääda
elu kepib meid kõiki
puhtsüdamlikult

*

külm kevadpäike
tuul raagus kontorites
aktsiad on maas

*

juhtimiskülvik
ammuli suid otsimas
peep vainu seeme

*

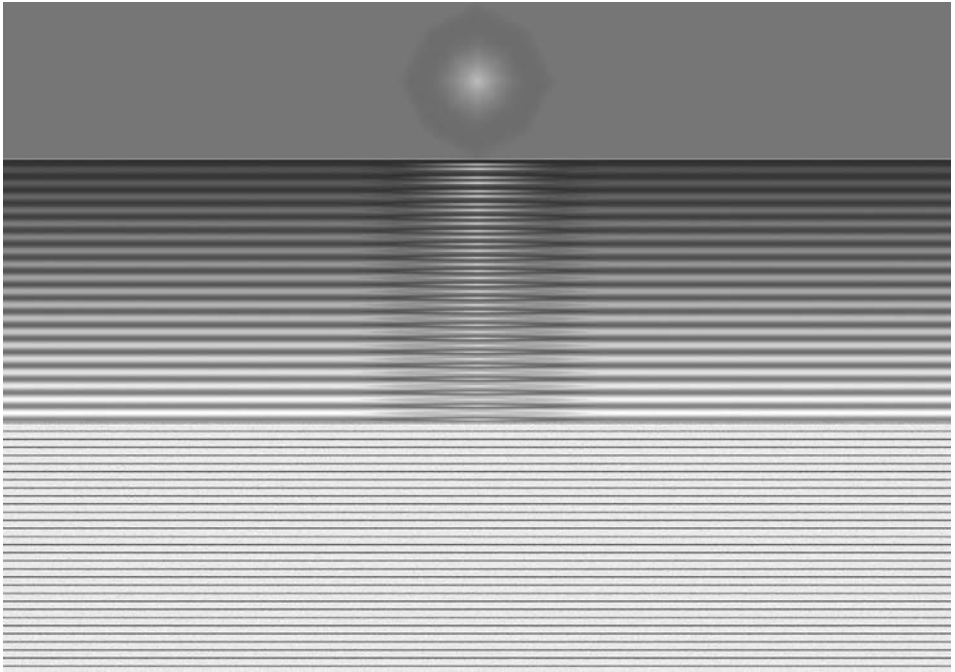
kena pardipaar
armu täis porilombis
nokad saiased

*

kehad lahustund
kahestunud kevades
elamise lehk

*

kuiva asfalti
karmavõlgu tasugu
võilille juured

Paradiisi hukk. Ja taassünd

Heitkem pilk sellele ilmatu suurele hoonele, millel on musttuhat akent ja veel rohkem kardinaid ning nende taga elu. Lisaks veel olnud elud. Siis torud ja juhtmed, seinad, laed, vaibad, radiaatorid, külmkapid. Riidekapid. Lõputult riideid. Nii palju riideid on selles majas, et neist võiks kokku panna uue maja, äärmiselt pehme hoone.

Kogu aeg on siin vaikne, aga tegelikult vaikust siin ei eksisteeri. Kuidas saakski, kui nii väiksele alale – nii suurde majja – on mahutatud sadu inimesi; kõik teevad häält, kõik hingavad, kõik käivad kuskil või vähemalt konutavad aknal. Küll ülemistel on hea vaade; esimesel korrusel näeb aga hästi, mida naabrid koju tarivad. Ei, vaikust pole siin kunagi, ega rahu.

Juba paistab ühel rõdul suitsetav mees. Maika väel, kuigi õhk on külm ja hall. Nagu maja seinad. Mees teeb suitsu ja imepeenike valkjast triip kerkib pisikese nurga all üles, lahtisest aknast sisse, sibulat hakkiva naise ninna, kes pahasena alumist naabrit kirub ja närviliselt silmi tupsutades akna sulgeb. Tema abikaasa pole veel koju tulnud, ta pole isegi trepikotta sisenenud, autotki pole veel maja ees – aga kohad on juba täis –, tal on vist täna jälle pikk päev, või läks ta kuskile ja unustas seda öelda; või on ta end täis kaaninud ja siis kuskil viadukti all sodiks sõitnud, mõtleb naine pliiti sisse keerates, sest naised peavad ikka vahel nii mõtlema.

Sel momendil jookseb toosama ahistav idee läbi veel üheksa maja-naabri peast, seitse neist on köögis, üks triigib, üks istub potil. Kaks-kümmend kolm inimest on just ühel ja samal hetkel istutanud oma tagumendi prill-lauale. Mõnel neist on kõht lahti. Mõni tööpoolest lahendab ristsõna. Teisele poole maja, kus pole rõdusid, paistab veel viimaseid päikesekilde, aga see jõud on tänaseks ammendunud. Sooja sellest enam ei saa. Kassile kolmanda korruse korteri aknalaual on sellest aga küll. Ta on end laiali laotanud ja nagu elav päikesepaneel kogub ta endasse veel nii palju naturaalselt kui võimalik, et siis hiljem tehisvalguse all oma salapärased tegemised lõpule viia.

Ta kuuleb, et keegi askeldab korteriukse kallal, kuid teda ei huvita see kuigivõrd. Ta on rahu ise. Erinevalt kohe kõrval asuva korteri taksi ja hundi-koera ristandist, kes väsimatult seina peale klähvib, teades, et kuskil seal taga liiguvad inimesed, kellel on käes toidust tiined kilekotid ja otsa ees higipiisk. Ta klähvib aina edasi, olles juba ammuilma ära tüüdanud kõik lähedased naabrid, omanikest rääkimata. Tõre vanamutt piilub magamistoast esikusse ja näeb, kuidas krants väsimatult edasi-tagasi traavib, et leida parim koht seina peale kisamiseks. Läheks äsaks praegu penile, mõt-

leb ta uksepiita togides. Ta on koeri löönud küll. Eriti enda omi.

Palju kordi.

Üks kord juhtus see õues, vaid kaks maja edasi, kui tema nähvits jälle võõraste inimeste peale klähvima kukkus. Kuidas siis alles kepihoobid kõrgete korterelamute müüridelt tagasi paukusid. Põmaki! Põmaki!!

Mutt kuulatab – mis see veel oli?!

Loomulikult kahtlustab ta kohe kõige hullemat. Ta on seda ju alati kartnud. Kaks korterit paremal naudib 15-aastane poiss vägevat tümakat ja joob koolat. Sõbrad nosivad krõpse ja kiidavad muusikat. Vanemad pole veel koju jõudnud. Muidu peaks mussi vaiksemaks keerama. Või hakkavad naabrid seina peale koputama. Leidub igasuguseid. Sõbrad ei ela liiga kaugel, nad võivad päris hilise õhtutunnini külla jääda.

Kuule, ütleb üks, kuule, sa ei kuule midagi või? Te ei kuule midagi?

Mida?

Nagu mingi jöhker pauk käis.

Mis, pahandab toaomanik, juba klopsivad või. Aga ei, see oli palju kõvem pauk. Mitu tükki üksteise järel. Muusika keeratakse korraks vaiksemaks.

Vaikus – kolksud – surin – summutatud jutukõmin.

Selle taustal eraldab hea kõrv imiku nutu. Tal tulevad hambad, tal on paha, ta on rahutu. Isa on lapsega püsti hädas. Lisaks on veel elukaaslase vanemad külas. Kas neil pole midagi paremat teha?

Ei.

Aus vastus tulevaselt ämmalt. Vanemad tulid autoga, aga maja ees on nii raske kohta saada. Oleks nad kas või veerand tundi hiljem saabunud, oleksid pidanud Nissani teise maja ette parkima. Elukaaslase isa räägib midagi investeerimisest, teda ei häiri lapse kisa kõige vähemalgi määral. Aga kus on elukaaslane ise?

Ta on tualetis ja ta kuulatab midagi. Ei, ta silmitseb hoopis roosat seina. Sinna on tekkinud imelik mõra. Terve korter vajab kapitaalremonti. Kui vaid raha oleks...

Sama mõte käib just selsamal sekundikesel läbi vähemalt viiekümne inimese peast selles majas. Vasakpoolses otsakorteris, neljandal korrusel räägib korteri omanik seda oma sõbrannale, neil on veiniklaasid käes, taustaks mängib raadio. Vestlusteemaks on raha. Seda pole.

Korteri omanik tõuseb ja läheb teeb akna lahti. Väljas on külm, aga korter on nii umbne. See on nende sadade vanamuttide süü, kes ühistu koosolekul nõuavad kütte sisselülitamist juba septembris, nad ei hooli teiste soovidest. Sõbranna kuulab. Või kuulatab. Ta kuulab oma võõrustaja pisut inisevat juttu, kuid ta kuuleb veidrat täristamist. Kas vein väriseb klaasis? Või tema käed? Raske päev on seljataga. Loodetavasti tuleb õige pea tema kord kurta.

Nende korterist möödub liftiga vanem ülekaaluline mees. Ta elab seitsmendal korrusel koos ema ja tema kuue kassiga. Tal ei ole olnud just üle mõistuse õnnelik elu, pole kunagi eriti vedanud. Põnevusest on puudu jäänud. Seiklustest. Tal on jalad haiged, verevarustus jäsemetes pole korralik. Piisab vaid väikesest külmast ja juba kaotab ta kätes-jalgades iga suguse tunde.

Lifti ukсед avanevad.

Ta ehmuib.

Tema silmad on nii pärani, kui see füüsiliselt võimalik on.

Viis korterit paremal puistab kõhna memm aknast välja saiapuru. Tuvid, varesed, harakad, tihased, varblased, mõned harvad leevikesed, peamiselt aga hakid on talle väga tänulikud. Eriti mõne vorstiviilu eest. Aga esimese korruse naabrid kiruvad lahet memme, sest neil on aknaplekk pidevalt toidupuru ja linnusitaga kaetud. Mõistmatud mühkamid! Üks trepikoda edasi ootab tööpäevast väsinud naine lifti, kui kuuleb treppidel, küll mõned korrused kõrgemal, rahutut tormlemist, justkui üritaks keegi oma sammudega astmeid purustada. Otse loomulikult usub naine kohe kõige halvemal – jälle on narkomaanid trepikotta lipsanud. Neid saatanaid ei hoi üksi turvauks. Õnneks jõuab lift alla ja kiiresti lipsab ta sisse. Sammud ju lähenevad!

See lõhkumine tõmbab ka teiste elanike tähelepanu. Ontlik pereisa tõstab pilgu ajalehelt ja lausub abikaasale, et majas on midagi veidrat lahti.

Kust sa seda võtad, imestab naine ja valab kartulitele kastet.

Mees ei vasta. Tema sõnadelimiit on selleks päevaks täis. Naine keerab kraani lahti ja peseb puhtaks kolm ilusat tomatit, Hollandist vist; maitsevad nagu päris tomatid. Vesi kaob jälle torudesse ja tuhiseb allapoole. Kogu majas tuhiseb vesi. Ikka üles, kuid veel parema meelega alla. Täna tuhiseb ta erilise hooga.

Üks naine laseb just vanni vett. Teine istub juba vannis ja mängib vahuga. Nagu väike laps. Üks mees istub potil ja mõtleb elu üle järele. Tema naine ei anna talle rahu, õnneks on tualett koht, kuhu saab põgeneda ka

nii väikeses korteris. Ta ei tea, et tema jalgade all askeldab väsinud ilmega kooliõpetaja. Too üritab samaaegselt riideid pesumasinast välja võtta ja silmi värvida. Kuue minuti pärast peab ta välja minema, muidu on ta kontserdile lootusetult hiljaks jäänud.

Tal pole aimugi, et otse tema jalgade all peseb üks noor naine käsi, naudib vedelseebi magusat lõhna, vaatleb end peeglist. Elutoas ootab teda küünlavalgus ja nägus noormees. Mehe vaaritatud toit aurab juba laual. Selliseid õnnehetki on vähe, naine ei taha neid käest lasta. Ta üritab talletada iga hetke, isegi käte pesemist, sellise ilusa momendi najal võib vastu pidada üllatavalt pikka aega.

Ta väljub vannitoast, naeratab kallimale; see korter on nüüd nende kodu, laen aga nii üüratult suur. Terveks eluks on nad end aheldanud nende seinte külge. Nende tulevik materialiseerub just selles kastis, mis iseenesest on identne rohkem kui saja kastiga selles samas hoones, linnaosast rääkimata. Ta kahtleb hetkeks, kas ta on ikka õigesti talitanud, kas inimesed peaksid elama sellistes konstruktsioonides. Pika elueaga need ehitised üleüldse on? Kas ta ikka tegi õigesti?

Aga praegu on ta, ei, praegu on nemad õnnelikud. Vabatahtlikult kokkav mees on õnnistus.

Nad ei oska aimatagi, et just täpselt nende elutoadiivani all esimese korruse korteris kuulab vanapaar raadiost uudiseid. Mees närib võileiba, naine maigutab niisama suud. Nad vaikivad, annavad oma osa selles majas valitsevasse igavesse mürisevasse vaikusse. Nad pole tummad, nad ei pea teineteisega rääkima. Nad on jõudnud vastastikuse telepaatiani:

Tapeet on väsinud ja vajaks välja vahetamist. //***// Miks pole meie tütar nii kaua aega helistanud? //***// Homme peame ikkagi turule minema.

Nad ei tule selle pealegi, et nende jalgade all askeldab samuti keegi.

Neljanda trepikoja välisukse kõrval asub keldriuks. See on pärani lahti ja nõrk elektrikipirn näitab teed maa sisemusse. Maja ühistu aseesimees käib rahutult mööda kitsaid haisvaid käike ja vahib ringi. Kuskilt tuleb mingi hääl. Ta peab selle üles leidma. Kõik keldriboksid on tabalukkudega kinni, ükskõik kui väärtusetu on nende kaitstud vara. Aseesimees liigub aina edasi. Ta paneb kõrva vastu niisket seinu. Või tuleb müra kolmanda trepikoja keldrist? Siis peab ta uuesti välja minema, tule kustutama, ukse sulgema, lukku keerama, järgmise trepikojani jalutama ja seal siis jälle keldriukse lahti keerama. Tal on kõik võtmed olemas. Ta ise elab teises trepikojas üheksandal korrusel. Ta on tüdinud. Aga inimesed aina helistavad ja kurdavad – häälled

siin ja hääled seal. Keegi, kes olevat just käinud neljanda trepikoja keldris, olevat seal midagi kuulnud või näinud, või hoopistükkis haistnud, ja nüüd ei anta talle enne rahu, kui probleem on leitud. Aseesimees tahab keldrist väljuda, kuid äkki ta tõepoolest kuuleb midagi. See tuleb kuskilt kaugemalt. Ühe kitsa käigu lõpust. Keegi nagu oigaks või miski krigiseks. Hetkega võtab hirm ta üle võimust. Ürgne, instinktiivne kartus. Ja ometi on ta pea-aegu pool sajandit vana.

Mitmed mehed selles majas on aseesimehega ühealised, enamik neist istub tüdinult teleka ees, sööb või seedib. Mõni joob õlut. Üks mees teeb arvutis midagi tähtsat. Ligi sada majaelanikku mängib *online*-mänge.

Ja siis läheb internet ära.

Sajatused, karjed, röögatused – kui nad vaid ei hoiaks kõike seda enese sees, kui hirmutavalt valjult see kõik kõlaks.

Kuueaastane tüdruk toksib arusaamatult hiirt ja kratsib pead, ta on vanemate käitumismallid hästi üle võtnud. Ta hüüab oma isa. Isa on vetsus. Ema on veel töölt tulemata. Vend vahib televiisorit. Hamster on puuris, vanaema helistab juba kuendat korda, keegi ei jaksa enam seda telefoni tirisemist kuulata. Tüdruk hüüab uuesti issit. Arvuti läks vist katki. Isa ei vasta.

Issi? Issi!

Siis märkab ta, et arvutilaud väriseb. Jah, ta näeb seda väga selgelt. Ja vend märkab kõrvaltoas, et pisikesed portselanist nukud, mida ema nii paadunult kogub, nihkuvad vitriinis oma kohtadelt. Korrus kõrgemal vajub juba teist nädalat haige IT-spetsialisti kaardimaja laiali. Ta oli ometi ettevaatlik – see ei saanud olla tema *error*.

Alles siis märkab ta, et gupid vetikast roheliseks määrdunud akvaariumis võbelevad närvilisemalt kui muidu. Ta kergitab prille. Kalade vaist ju ei peta.

Korrus allpool koputab kuueaastane tütar vastu tualettiust. Isa on juba nii kaua seal sees. Issi, arvuti ei tööta. Mul on ka nüüd pissihäda.

Vendki on ilmunud ukse juurde. Ta ei ütle midagi, kuid tema silmad reedavad varjatud hirmu.

Suletud ukse taga kostab vaid vee vihast vulinat – kraan on keeratud maksimumile.

Issi! ISSI!!

Ligi kümme meetrit kõrgemal nende pea kohal seisavad kaks inimest maja katusel. Nad varjavad oma nägusid, ühel on kaks spordikotti, teise käes on telliskivi. Nemadki tajuvad midagi veidrat.

Kas selles majas on gaasipliidid, küsib üks.

Teine kehitab õlgu. Vast ikka elektrikad. Gaasiplahvatust pole vaja siis karta.

Ta pressib telliskivi luugi käepideme ja raudse raami vahele – nüüd ei pääse keegi neid segama. Uskumatu, et nii kõrge inimeste kontsentratsiooniga paigas, kus miski ei tohiks jääda märkamata, on siiski võimalik riisuda kortereid ja sõiduautosid kas või päise päeva ajal. Eks see näitab üldist suhtumist, muigab üks pätt teisele.

Mõlemad spordikotid on võõrast varast rasked, loodetavasti nad ei rebene. Plaan on selge: tegid üheksanda korruse korteri tühjaks, põgenesid katusele, nüüd lähevad esimese trepikoja luugist alla, majast välja, ja kaovad lähedalasuvasse parki. Neil on piisavalt aega, nad ei pea muretsema.

Üks lööb isegi korraks selja sirgu ja märkab imelist vaadet, nagu seisaks ta teletorni tipus – kogu linn, kogu maailm paistab siia ära. Ja siis ta ehmutab.

Näe, jälle! Kas sa tõesti ei tunne seda?

Teisel hakkab ühtäkki väga kiire. Kurat, jah, juba taovad vastu luuki. Nad on meile jälile saanud. Ruttu esimese trepikoja juurde, enne kui hilja.

Ei, see pole see.

Mida sa ajad?! Liiguta ennast, raisk!

Läbi raske raua kostab vihaseid sajatusi: tehke lahti! Tehke lahti!

Ei, see pole see. Ei-ei-ei... Kas sa tõesti ei tunne seda?

Teine pätt ei kavatse kauem oodata. Adrenaliin annab üliinimliku jõu, ta tormab katuse teise otsa ja kisub luugi lahti. Ja siis ta kangestub.

Ta ei oska seda kirjeldada, mis talle sealt vastu vaatab, kuid ta saab kohe aru, millega on tegemist. Ja tal pole enam ideekillukestki põgeneda. Kuidas sa selle eest põgenedki? Eriti kui oled nii habras, nagu üks inimene on.

Esimest korda ligi poole sajandi jooksul ei kosta ühtki heli. Kogu aegruum on vaakumis.

Ja siis kõlab võimas kärgatus ning vankumatu mesilastaru lööb hetkeks pühalikult särava.

.....
.....
.....
.....
..

Kui iidvana lesk viimaks meelemärkusele tuleb, on kogu ruum paksu suitsu täis. Oma instinkte usaldades roomab ta korteriukseni, ajab ennast selle najal püsti ja saab suure pusimisega lukud lahti. Trepikoda kõmiseb

rahatult. Seintes on hiiglaslikud praod, kuskilt pritsib koridori vett, lambid vilguvad meeleheitel. Kostab hõikeid ja laste nuttu. Kuid ikkagi on nii hirmus vaikne. Lesk hakkab tasapisi trepist alla laskuma, targa inimesena ei kavatse ta liftiga õnne proovida. Astmed on kohati puruks vajunud või paigast nihkunud, kogu maja on liikvele lükatud. Pealegi löövad lese põlved tuld välja, raske on jalul püsida. Tal on pisarad silmas, kuid ta ei anna alla. Alumisel korrusel võtab teda vastu kolm meelemärkuseta inimest, üleni verised – alumised naabrid. Kogenud naisena liigub ta sihikindlalt edasi, mitte ei ürita lamajatega kontakti saada. Kostavad uued plahvatused. Suur osa neljandast trepikojast vajub kokku. Lesk kuuleb, kuidas maja koost laguneb, ja lisab hoogu. Juba ongi ta esimesel korrusel, veel üks trepivahe ja ta on majast väljas.

Ta jääb ehmunult seisma.

Kes see seisab seal välisukse ees?

Lesk läheneb kogule. See on üleni mustas mees. Nagu spioon. Lumi-valge näoga. Õlal hiiglaslik spordikott.

Mis juhtus, lähme majast välja, lähme, üritab lesk mehest mööda pääseda.

Mees avab suu. Siin pole enam pääsemist. Ma nägin seda.

Mida?

Seda.

Ma ei saa midagi aru, mis sa räägid, noormees, lähme jumala eest siit majast välja!

Ma nägin seda oma silmaga, ta elab. Ja sureb.

Iidvana lesk, kellel on selja taga mõneti juba liiga pikk elu, tõukab mehe teelt ja põgeneb hoonest. Mees ei üritagi teda takistada. Lesk jõuab just sel hetkel autode vahele, kui tema trepikoda kokku vajub. Üks kisav vananimine kukub maja kaldumisel aknast välja ja maandub põõsarägas-tikku. Tuletõrjeautod pressivad end röökivast rahvamassist läbi. Keldriüksed lendavad pärani ja sealt tormab välja terve hord inimesi, üks hallim kui teine. Värske õhuga kokku puutudes vajuvad nad juba paari meetri peal tuhaks ja kanduvad tuulemõllus igas suunas laiali. Esimest korda on näha mõnest aknast välja limpsavat tulekeelt. Politseinikud ja tuletõrjujad ajavad pääsenud elanikke ja juhuslikke pealtvaatajaid kaugemale. Täna on nad väga kiiresti kohal! Nagu oleksid nad seda ette näinud.

Iidne lesk vajub ohutus kauguses rampväsinuna pingile. Tema kõrvale istub verise näoga kooliõpetaja, must kleit õnnetult määrdunud.

Ma pidin täna kontserdile minema.

Lesk ei viitsi teda kuulata. Ta näeb oma majakaaslasi, kõik täiesti segaduses, tolmused, verised, pisaratest pimestatud. Ta näeb kahte väikest last, tüdrukut ja poissi, mõlemad kriiskavad segastena, et nende issi jäi vetsu, kui neid hoolitsevate naisterahvaste poolt tekkidesse mähitakse.

Ta tuli veetorusid pidi, seletab kooliõpetaja.

Mis asja?

Alguses veega, siis elektriga, siis betooniga.

Kes?

Kooliõpetaja ohkab. Lesk raputab mõistmatult pead. Kes need inimesed seal keldris olid, pärib ta kooliõpetajalt.

Need olid kõik kunagi selles majas elanud inimesed. Või vähemalt mingi osa neist. Nende jääk. Ja kriitiline mass sai viimaks ületatud.

Lesk raputab mõistmatult pead. Hoone vajub lõplikult kokku. Kogu ümbrus täitub tolmuga. Ka pingil istuvad iidne lesk ja kooliõpetaja on hallist vaibast varjutatud, ümber on nii palju kisa ja möllu, kuid nemad vaikivad.

Maja ei suutnud enam, ta ei kannatanud rohkem, sõnab kooliõpetaja enda ette, tal sai meist küllalt. Viimane piisk olid need kuradi häbematud vargad, kes sellisel kellaajal kolmandat trepikoda puistamas käisid. Ta otsustas end puhtaks raputada nagu koer, kes just järves sumanud. Ta vaatas meile viimast korda otsa ja kõrvetas meid oma mälust välja.

Kellest sa räägid, laps?

Majast. Majast. Meie majast.

Kostab madalat mörinat. Tolm naiste ümber moodustab hirmutavad lõuad.

Mis kuradi soga sa ajad, pahandab lesk.

Kooliõpetaja ei anna alla: üks pätt olevat isegi ellu jäänud. Me peame ta kinni püüdma ja kätte maksma. Karmilt. Tooma ohvri oma majale, et ta meile andestaks. Et ta meid tagasi võtaks. Me oleme ta vastu nii halvad olnud. Ta nõuab vereandi.

Kooliõpetaja tõuseb sihikindlalt ja kaob halli pilve, mis aegamisi hakkab võtma rahulikumaid vorme. Muutub leplikuks, vatjaks.

Lesk vaatab pingikaaslasele ehmunult järgi – mis kuradi segast sa ajad? Kust sa midagi sellist võtad? Kas sa oled hulluks läinud? Kuhu sa lähed? Kuhu...

Veel enne, kui tolmu on jõudnud täielikult hajuda, pistetakse kinninabitud vargale tuli otsa. Ta põleb uhke säraga, nagu oleks ta just selleks loodud. Kõrbe kõikide pattude eest. Kui lunastajast on jäänud järgi vaid must

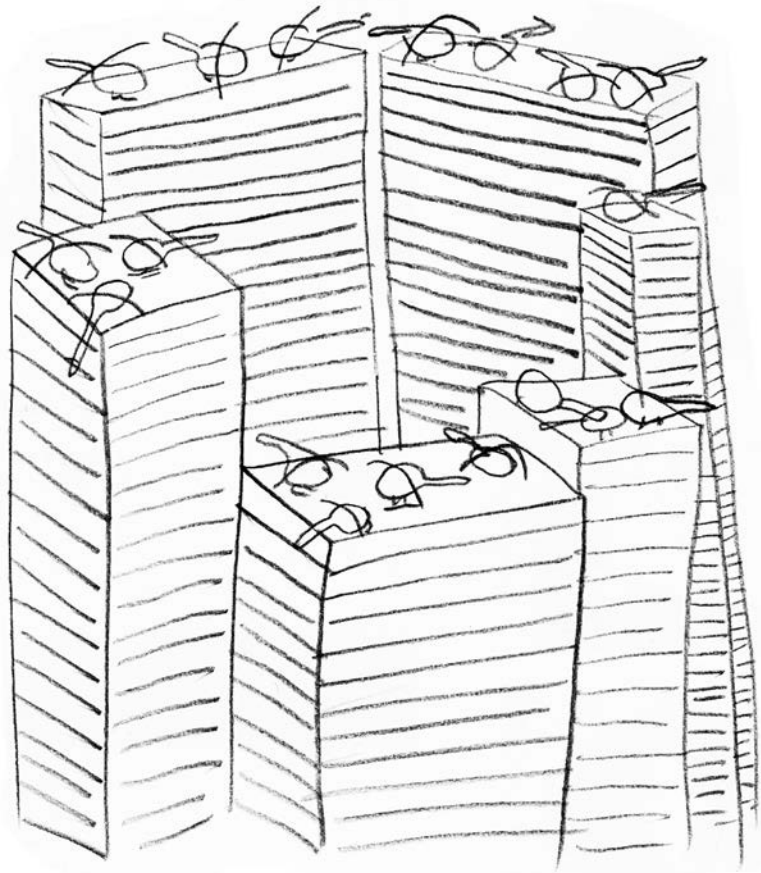
tomp, vaikib rahvamass terve minuti. Üle pika-pika aja on siin ehe, õnnis vaikus. Ja siis lubatakse härdalt, et sinna teotatud paika ei ehitata enam kunagi maja.

Kaks nädalat hiljem hakkavad levima jutud ehitusveast. Torustikummutusest. Betoonitermiitidest. Maiade kalendrist. Keegi ei soovi enam meenutada, mis ikkagi täpselt juhtus. Õnnelikud on ju need, kellel tervis hea ja mälu kehv. Eks igaüks on väärt teist võimalust. Ka inimesed. Kes ei võta isegi hetke, et küsida endalt, milles üldse seisnes nende patt ja kuidas nad saaksid end parandada. Ka sellised inimesed väärivad uut algust. Jutt on ju ikkagi humaansesest arhitektuurist.

Lidne lesk jõuab igatahes uue hoone vundamendi kenasti ära oodata. Talle on isegi vastvalmivasse majja tuba pakutud. Vaatega läände, et õhtu lõpeks naturaalses rahus ja kingiks lootuse uuest ja vähemalt sama helgest päevast.

*Mustamäe 50. juubeli puhul,
linna(osa)le,
mis jätkab ootuste ületamist*

*

unustamise vägi
on veel suurem
kui seisad keset silda
mäletamata kustpoolt sa tulid
kuhupoole oleksid
pidanud jõudma
ja kes on need hinged
lämmatamas su südant
valu valutab ja tuikab
veel siiramalt
kui kaob meelest
kummale poole silda
sa jätsid oma haava

*

Ta istub maailma äärel
ja sirvib silmadega kosmose
täheruumilist lage:
kaugus sosistab ja kutsub,
tühjus on alati veidi täidetud.

Ja vahel harva,
kui päikesed tõusevad ja kaovad,
kui tähed langevad ja sünnivad,

vahel harva,
kui hingehämarik hakkab
viimse tõmbeni loojuma,

tõstab ta käe
ja sirutab täiest jõust
kõige poole,
kõigi poole.

Ja vahest veelgi harvem,
kui virmalised taevalaotusel helisevad,
sirutab keegi käe vastu.

Vaimudest viidud

Rebin unenägude piiblist sõnatükikesi,
sädelevate ebemetena langevad nad
ballisaali mummulisele põrandale
ja segunevad mu keerutava kleidiäärega.

Naeran taevasse, kus pole enam tähti,
kuu sõi nad kõik õhtuks, värvides
pilved ebäühtlaselt tuhm kollaseks.

Kukun suverohelisele murukattele,
puud lehvivad kuldselt päikesekiirtes.

Õhkõrnad kujud kõnnivad must läbi,
põgenedes väsimatult stagnatsiooni eest,
tirides mu kevadise eufooriaga
täidetud hinge ribadeks.

*

vanaema öökapi peal on koolnutolmu
vanaisa pildiraami peal
kellraadio ja lina peal
hei, vaata, akendel lehvitatakse valgete pitslinadega!
küll seda tolmu ikka koguneb, ütleb vanaema

koolnutolm on valge ja kerge
inimene muutub tasapisi ingliski
matereria pudeneb vaimu ümbert lahti
ma kogun selle koristades tolmuimejakotti

vaata, vanaema ongi ingliski muutumas
kuigi ta hoiab ikka veel
noa ja kahvliga grillkana tiivast kinni
siis lendab vaim õhuakna kaudu välja
ma lehvitan talle pitslinaga head teed

*

kas isegi surmaga saab toime tulla?
pärast tõdeda
see läks ju
lõppude lõpuks
ikkagi hästi

*

paar nädalat käisime igal õhtul haiglas matuseid pidamas
rääkisime voodi ääres sosinal suremisest
voodislebaja ütles, et kuulmine on tal jätkuvalt selles kambas
kõikse parem
käskis suremisest mitte rääkida
selge ju, et siin ollakse elus
noogutasime, et jah
tal on õigus
me ei hakka ju surivoodi ääres vaidlema
arutasime sosinal
mis meie jõulupühadest nüüd saab
voodislamaja ütles
et jõulusid ei tohi muretsemisega ära rikkuda
jõulud on ju rahu-
mitte rõõmupidu

*

Mida isa suveniiridega peale hakanud oleks, kui ta neid mulle poleks toonud? Kas ta oleks need juba Leningradis ostmata jätnud – ei, kas ta oleks need minema visanud – ei, teistele ära kinkinud – ilmselt mitte. Sest Leningradis olles isa ju veel ei teadnud, et ma polnud kodus mänguasju põrandalt kokku korjanud. Alles Leningradist koju jõudes oleks ta teada saanud – siis, kui ema kohe uksele pärast tervitamist oleks öelnud, et ma polnud mänguasju tolmumeija eest ära võtnud. Ega isa nii kalleid suveniire poleks prügikasti raatsinud visata ka, ja ega neid teistele niisama ka antud poleks. Lihtsalt pidi nii juhtuma, teist võimalust polnud, ma lihtsalt jõudsin mänguasjad põrandalt kokku korjata, enne kui Leningradist tulnud isa tuppa astus.

*

bussipeatuses tütarlaps
liiga õhukese jope
ja kehvade kingadega
kirub külma ja bussi hilinemist
teeb suitsu ja unistab

kuidas koju jõudes
sööb paar võileiba
tõmbab öösärgi selga
ronib teki alla
läidab teleka

leiab õige kanali
valgus väreleb
ekraani soojus levib vähehaaval üle terve toa

*

Mida see mesilane tahab?
Ta tahab su lõhnaõli nuusutada.
Ära vehi! Las ta nuusutab.
Küll ta märkab, et nektarit pole.

Mida see sipelgas tahab?
Ta tahab üle su jala kõndida.
Ära vehi! Las ta kõnnib.
Tal on vaja oma koju saada.

Mida see ämblik tahab?
Tahab su basiilikust rösterini võrgu kududa.
Ära vehi! Las ta teeb.
Selliseid võrke iga päev ei näe.

Mida see herilane tahab?
Ta tahab su siidrit proovida.
Ära vehi! Las ta proovib.
Võib arvata, et ta palju ei joo.

Aga mida see mesilane veel tahab?
Ta tahab su seelikust ühe lille võtta.
Ära vehi! Las ta võtab.
Ega üks väike auk seelikus kurja tee.

Lõputa laul kevadest

Peab kummikud tooma välja
ja uitama ummisjalu,
mööda tänavat, mööda välja
mööda kadastikku ja salu.

Mažoore mul heliseb peas,
mis tahavad valjult hüüda
ja põrandal kausid on reas,
et sulavett kinni püüda.

Ja linnud laulavad õues
ja pragudest niriseb vett,
saab miski elavaks põues
ja tahab see öelda sul, et:

Peab kummikud tooma välja
ja seiklema just nagu laps,
mööda tänavat, mööda välja
end möllama elavaks.

Peab uitama usina hooga,
sest suur on kannatamatus
koos liuelda kevadvooga,
et mühinal sõidaks katus.

Ja naised laulavad õues
ja pragudest niriseb vett,
saab miski elavaks põues,
kui tahaks sul öelda see, et:

Peab kummikud tooma välja...

Kärbse pinin päikselaigus,
päevitamiskreemi lõhn,
põsekoopaline haigus,
pruunid õlad, käsi kõhn.

Praksuv mardik seinatalal,
kõrrel maasikate kett,
tüdruk hüpmas ühel jalal,
et saaks kõrvast välja vett.

Mamma hüüe üle õue,
läbi rohu laste tats,
pikas lauas papa nõue
jätta its ja täita vats.

Meie lemmiktädi Iisi,
kaardimängud rõdu peal,
laulnud meisse oma viisi
sadu, mis ei lõpe eal.

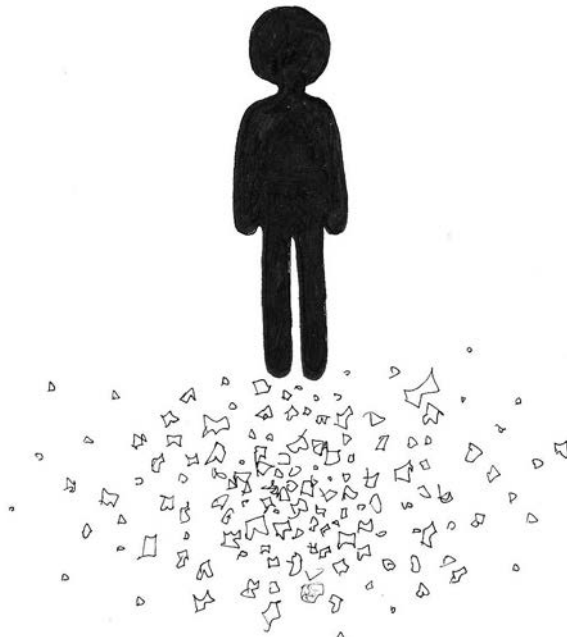
Õised sammud kikivarvul,
igatsusest ärkvel meel,
üleöstet ihukarvul
kohtumised asfaltteel.

Udu, udu koidutunnil,
kirjakastis luuletus
kelleltki, kes suve sunnil
südamele kuuletus.

Lõbusõidud Mõisa poodi,
jäädistega täidet kott,
Kassarile laulmas oodi
vastu väntav onu Ott.

Meie tamme külge poodud
kiiged, nende kasvav hoog,
kingid sünnipäevaks toodud,
lehmakook, see rohuroog.

Ja siis hirm, et ühel hetkel
saab see kõik veel läbi ehk.
Ja siis usk, et sellel retkel
kõik on targa Looja teht.

Tundelised radikaalid

Linda-Mari Väli
„Eikeegi eikunagi eikusagil“
Värske Raamat, 2011

Linda-Mari Väli debüütromaan „Eikeegi eikunagi eikusagil“ räägib neljast teismelisest heaoluühiskonna hüljanud noorest, kelle eesmärk on saada eikellekski, elada eikunagi ja viibida eikusagil. *Nad on sellised inimesed, kes soovivad, et maailm nende ümber oleks rohkem hooliv. Et see oleks vähem võlts*, ütles Linda-Mari Väli intervjuus telesaatele OP!¹. Eikeegid lõhuvad hoolivuse ja siiruse otsingul enda ümbert peaaegu kõik sidemed ühiskonnaga, milles elavad, ja muutuvad mõneks lühikeseks kuuks skvotteriteks, õilis-hingedeks, lindpriideks. Eikellekski.

Eikeegi
Eikunagi
Eikusagil
Linda-Mari Väli

Kõige esimene asi, mida Väli raamatust loete, on moto viitega romaanile „Kuristik rukkis“. Raamatuid, mis on pühendatud Salingerile, on nii mõnigi ja see pühendus annab enam-vähem kätte meeoleolu, mida oodata. Siin on tegemist noortega, kes seavad kahtluse alla neile õpetatu ega taha iial suureks saada, noortega, kel Linda-Mari Väli sõnade järgi *mingigi tundlikkus ja tunnetusvõime veel säilinud on* (lk 3). Just neile kahele sõnale viib autor tiitellehel rõhu, ta ei juhata raamatut sisse sõna-hiiglastega, nagu revolutsioon, protest, anarhia. Kuid ärge olge eksitatud, just suurte ideedega see ideeromaan tegeleb, kuigi, jah, väga tundlikul moel. *Linda-Mari Väli esikteos on konkreet-selt liiga bad ass, võitleb liiga palju klassi, käsib liiga otsesõnaliselt koolist välja kukkuda, kutsub liiga tihti üles kriminaalsele eluviisile ja õhutab liiga päris mässu, et nad seda kunagi kohustusliku kirjanduse hulka arvata julgek-sid*, arvustati Välit juubeldaval toonil ajakirjas Vikerkaar².

Seda kõike teeb Väli tundlikult, tema stiil on täpne ja puhas, otsene lugejate poole pöördumine muudab selle põgenesin-just-jooksujalu hingeldavalt kirglikuks, kiireks. Kohutavalt palju on kursiive ja väga pikki lauseid, mis ainult rõhutavad teksti intensiivsust. Tugeva

stiilivõttena kasutab Väli endale vastu-meelsete ehk pahade inimgruppide stereotüüpset kujutamist. Ta küll räägib publikuga otse ilma ühegi filtrita, aga ei anna ühtki võimalust vastu vaielda.

Kõige jäledamaks grupiks on muidugi täiskasvanud, kes tahavad ainult raha ja asju ning hävitavad seeläbi terve maailma. Tuimade nägudega väsinud ja tülinud trammiinimesed. Skinnid ja kapid, kes tahavad eikeegisid peksta, ja peksavadki. Või siis võmmid, kes on siilisoengutega, vabahingede rahu lõhkuvad *machod*, kes sunnivad neid endale alluma ja kellest peab kartma, et *nad võtavad meid kinni ja sunnivad tagasi kooli, koju, kogu sellesse jube-dusse, sellesse otsatusse õudusesse* (lk 86). Hiljem see muidugi juhtubki, juba raamatu esimestel lehekülgedel läbikukkunuks lubatud suurplaan käri-seb lõhki ja eikeegid põgenevad läbi keldriakna ja plangualuse augu politsei eest: *Jooksime kõigest väest ja peaaegu et kuulsime, kuidas tegelikkuse jäised lained meie seljataga üle kõigi utoopiate ning ulmade kokku löid, nagu neelaksid unistusi reaalsuseookeanis mustendava-tesse sügavikesse* (lk 100).

Neist jõhkratest kapp-mendinärakatest lugedes mõtlesin kogu aeg, et mitte kuskil maailmas ei tööta politseinikuna nii palju naisi kui meil Eestis, peaaegu kolmandiku ulatuses. Aga stereotüüpide kaljukindlus ja soovimatus pildi kõiki külgi näha ongi see, mis hoiab selle ideoloogilise raamatu koos. Eikeegitest ei oleks midagi rääkida, kui nad mõtleksid, et äkki on trammiinimesed just ja ainult sel hetkel väga väsinud, äkki on politseinikud

ainult täna või juhuste kokkulangemise tõttu vaid nendega närad. Äkki ema ikkagi ei ole vaenlane number üks. Eikeegid läheksid sellisel juhul koju ja kooli tagasi ja raamat lõppeks ära või oleks tülgestav.

Noorte inimeste elust rääkiv raamat, mis tegeleks ainult toredate, kuulekate, normaalsete tüüpidega, kõlab juba teoreetiliselt tülgestavana. Kõik need parimad *bad-ass* teosed, mida ei saa mitte mingil juhul kõrvale heita, räägivad just vägivallast, *rock'n'roll*ist, meele-mürkidest ja tugevatest emotsioonidest. Ja stereotüüpidest, ja kannavad ise oma tegelastes stereotüüpe. Näiteks Soome viimase aja üks kõvemaid debüütseid, Riikka Pulkkineni „Piiir“, on ju kokkuvõtvalt lugu kesk-kooliplikast, kes end lõigub, semmib kirjandusõpetajaga ja otsustab lõpuks enesetapu teha. Kõlab totralt, aga võitis hunniku auhindu ja on tõesti nauditav lugemine. Samamoodi kõlaks totralt järjekordne lapsed-põgenesid-kodust lugu, kui ainult Väli ei oleks suutnud sellesse laduda nii palju erinevaid tasandeid, et jutt muutub ideede sõidukiks, ideeromaaniks.

Ideeromaani võlu on ju see, et autor saab oma tõekspidamisi lugeja jaoks sujuvamal moel serveerida, siiasinna veidi actionit ja olustikukirjeldusi lisada, et teose teema ja tuum vastu-võetavamad oleksid. Nii on lihtsam lugejal - kindlasti leiab hoogne noorte-lugu oma sihtgrupi sees rohkem kaja-pinda, kui leiaks akadeemiline esseede-kogumik - ja lihtsam ka autoril. Autoril sellepärast, et fiktiivse loo taha saab ikkagi veidi peitu pugeda ja kõige

teravamast vastutusest enda õlult maha veeretada, fiktsiooni pakutavat loomevabadust nautida. Väli on mitmel pool kriitikale vastates end ja eikeegisid kaitsnud, öeldes et nad olid ju ainult lapsed, nad ei teadnudki paremini. Ja Väli ei saa end iseenda ja oma tegelaste vanuse taha peitmisest süüdistada, sest tegelikult ta on väga tubli ja julge olnud. Ta on oma ideed kokku kirjutanud ja välja andnud, ta on pannud hunniku kriitikuid nendest rääkima. Ja ka vastu pead saanud. Mis mõttes nii, et sa ei ole veel kolmkümmend ja omad ikkagi tugevaid, 140 lehekülje pikkuseid arvamusid? Selles on isegi midagi ohtlikku ja ettearvamatut, sellise asja eest peabki kaitset otsima.

Kõigi algajate romaanikirjanike suurim hirm Mihkel Kunnus kirjutas Mikk Pärnitsa romaanidebüüti arvustades järgnevalt: *Kui suletud on see kujutuslik ulm, millesse noor inimene võib kasvada, ja kui võimatuseni raske on teha nahkmantlisse mässitud nagale selgeks, et kui ta ohverdab surnuaial kassi, siis ei pane see vaatepilt peale juhtuvat täiskasvanut risti ette lüües kirikusse põgenema, vaid tekitab tahtmise satanistikesse pepu sealsamas korralikult kuumaks kütta, nii et kohe küllalt saab.*³ Kunnus on selle mõttega tabanud midagi väga olulist – ükskõik, kui palju sulle nii ka tundub, ei ole lihtsalt võimalik, et mitte keegi ei tea ega mõista, mida sa tunned. Teismelisena tunned sina ise maailma muidugi esimest korda, aga kokkuvõttes on see ju sama maailm meie kõigi jaoks. Inimesed ei ole nii unikaalsed, veel enam, inimesed ei ole nii lühikesel mäluga,

et nad ei suudaks täiskasvanuna meenutada, mis tunne oli olla noor. Lihtsalt nad suhtuvad sellesse tundes teatud reservatsiooniga selsamal põhjusel, et nad ongi täiskasvanud ja nad ongi vanemad ja targemad. See muudabki täiskasvanud noorte vastu nii talumatult üleolevaks ja targutavaks. Lugeda raamatut „Eikeegi eikunagi eikusagil“ ja mitte tunda soovi targutama hakata, on kindlasti igale lapsevanemale absoluutselt võimatu ülesanne.

Üks targutamise teemasid on kindlasti haridus, vana hea tüübid-ärgerikkuge-oma-elu-ära paanika. Väli eikeegid on maailmast eraldumise käigus hüljanud koos koduga ka kooli ja kuigi enamus tekstist toetab seda ideed suure hurraaga, jääb mind kummitama üks kurb mõte päris alguses: eikeegi Fredi, sarmikas ja nutikas poiss, unistab saada filmitegijaks, aga tunnistab, et kooli lõpetamata ei ole selleks suurt võimalust. See on ju kurb. Äkki ta oleks teinud maailma muutvaid filme. Hiljem kohtub eikeegi Mari ühe täiskasvanud hipiga, kes õpib ülikoolis filosoofiat ja õpetab tüdrukut, et suuremat enamikku ei huvita tõde või tõelised teadmised; teadmised pole kasulikud, kui nende eest ei maksta või siis vähemalt ei kiideta. Aga iseendasse süveneda – seda ei taha keegi (lk 106). Nii et eikeegite usk hariduse mõttetusse taastub.

Linda-Mari Väli debüüdi lugemise ajast enamus kulubki kaasamõtlemisele, mis tähendab ju ometi autorile tuhandet plusspunkti. Mida eikeegid ikkagi taotlevad, kuhu nad teel on? Kas olla poolt või vastu, lasta end ära

veenda või jätta alles teadmine, et see tee on proovitud ega vii kuskile? On ju viimased aastakümned õpetanud, et nii kurb kui see ka ei ole, radikaalsus hipielus ei vii kuskile. Kopenhaageni Christiania, mis seitsmekümnendate alguses vaba armastuse paradiisiks saada töötas, on muutunud ebameeldivaks kibestunud pättide pesaks, kus tegeletakse peajasjalikult turistidele suveniiride müümisega. Taani hipide viimaste aastate suurimaid saavutusi oli 2007. aasta Nørrebro rahutused, kus Molotovi kokteilidega lasteaedu ja üks algkooli raamatukogu lõhuti. Londoni 2011. rahutustes hävitati 100 miljoni naela eest vara. Rahvale anti humanitaarabi, nagu oleks olnud looduskatastroof, ainult et ei olnud ju, olid kirglikud noored inimesed. Või kas te mäletate, kuidas 2007. aasta Tallinna pronksiööl eufoorilised vene rahvusest poisid ja tüdrukud tagusid sisse poodide või autode aknaid, panid inimeste vara põlema ja rökisid, *eto vsjo naše*. No tõega, kui see kõik sinu oma on, siis mida sa lõhud?

Aatelistel ühiskonnast välja astuvatel anarhistidel, südamega ökoteemade juures olevatel hipidel ja märatsevatel massidel on muidugi suur vahe, aga ometi kiputakse neist koos mõtlema, ka Väli raamatus. Eikeegid võtavad mõnest demonstratsioonist ka ise osa ja olles väga konkreetset poliitsei, riigivõimu ja kõigi reeglite vastu, on nad loogilise jätkuna massirahutuste poolt. Jah, olgu, Väli mainib väga valitud näiteid, nt 1968. aasta Pariisi ja 1999. aasta Seattle'it, selliseid, kus poliitsei tõesti liiale läks, aga ühe osapoole

liialeminekuks peab seda tegema ka teine. Ilmselt läks poliitsei liiale ka 2007. aastal Tallinnas, 2007. aastal Kopenhaagenis, 2011. aastal Londonis, kuigi nemad ei alustanud. Kumba poolt siis eikeegid ja Väli neis näidetes on?

Loomulikult mõistan seda, kuidas kaasaegsest ühiskonnakorraldusest võib kõrini saada, väga paljudel on kõrini. Sellest, mis kõik on maailmas halvasti ja kuidas seda paremaks teha, on viimasel kümnel aastal nii palju kirjutatud, et tööstusevastased raamatud on omaette tööstuseks muutunud. Lugege näiteks Naomi Kleini bestsellerit „No logo“. Või uurige välja, kes on Mark Boyle või Katharine Hibbert ning kuidas, kui eetilisel, inspireerival ja kedagi kahjustamata nad elavad. Kusjuures eikeegid unistavad küll enda kasvatatud ubadest ja elust ilma rahata, aga nende tegevus ei ole üldse nii tarbimisvastane kui arvata võiks – kui Fredi varastab *uhuuue põrandaharja* (lk 17), pälvib see kaaslastelt ainult heakskiitu. Kui me juba radikaalseks läheme, siis Fredi, millest see hari tehtud on? Plastmassist? Hiina *sweatshopide* laste pisaratest?

Väli raamat ei esita ühtegi õiget vastust, kuigi pakub välja väga palju küsimusi. Eikeegid liiguvad radikaalse anarhia, ükskõiksesse kanepiuima vajuva hipiunenäo ja ilma igasuguse pidepunktita nõmedalt käitumise vahel ning ei võta ühestki variandist tugevamalt kinni. Nad tahavad hirmsasti hoolivamat maailma ja samal ajal maailma lõppu, aga nad ei püüagi tegelikult välja mõelda, kuidas seda saavutada. Ilmselt on Väli tegelaste kõige

suurem loogikaviga see, et taotledes ilma vägivallata maailma, käituvad nad ise vägivaldselt. Nad on nii stereotüüpsed pahasti käituvad lapsed, et valus hakkab, ja nad ei mõtle ise mitte kunagi järele, nad ei tunne mitte mingit empaatiat, sest nad on kindlad, et neil on õigus, et nende idee on kõige suurem, isegi kui ta pole kõige läbimõeldum.

Varastamist saab iga eikeegi muidugi enda jaoks õigustada tühja kõhu või tarberiistade vajalikkusega, kodust ära jooksmist sellega, et tavaline elu on jube ja nõme, aga kuidas on muude kriminaalsete teguviisidega? Siin tulevad mängu suured ideed: „*Kunagi võime oma lastele ja lastelastele seda väikest suveniiri näidata ja jutustada, et vaadake, armsakesed, ükskord enne muistsel ajal valitsesid meie maad kasuahned ja hoolimatud logardid, kes mõttsid asjade väärtust – kujutate ette – tillukeste ja tühiste paberilipakate abil [---]. Niisiis tungisime ühel ilusal kuuvalgel ööl nende ainuvalitsejate koledasse kindlusesse ning röövisime sümboli, mida nad mingil põhjusel üle kõige siin suurel maamunal armastasid – kolmest värvilisest riidetükist kokkuõmmeldud kaltsukese.*“ [---] Niimoodi jutustas Fredi ja ta tegi seda nii naljakalt, et me kõik saime suurest naerust kõhuvalu (lk 60).

See on lihtsalt nii pisendav, et eikeegid unistavad suurtest asjadest, aga ulatuvad ainult pisivandalismini. See on nii jõuetu, see jääb nii lahjaks. Mina näen sellel ajal kaht poolust – kas malbe kellelegi kurja tegemast hoiduv hipielu või selline radikaalsus, mis tõesti maailma muudab. Kui nad

tahaksid maailma kaubandusvooludele midagi peale värvikraapimise teha, oleks võinud paari kuu jooksul Rotterdamis mõne konteineri sisse pommi panna, võib-olla piisaks paljast ähvardusestki. Turvakontrollid halvaksid maailma suurima kaubasadama, olekski kaubanduse lõpp ja hüvasti kapitalism. Ei peaks isegi midagi ära keelama, ja erinevate asjade ärakeelamist eikeegid ju vihkavad.

Aga mõtelge, vahest tuleb neil pähe mari kah ära keelata, mari juhatab meid ju kunsti juurde tagasi, juhatab materialismi taha (lk 90), paneb Väli oma kolmeteistkümnepäevase kangelannale Agnesele sõnu suhu. Siin tekib täiesti uus eetiline küsimus. Ma saan aru, et kui see raamat sõimab väga suurt osa inimestest ajupestud robotiteks, võibki raamatul õigus olla. Aga samal ajal, kui Väli noored tallinlased (rõhutan: tallinlased, mitte rastafarid Jamaicalt) sellist juttu ajavad, tuleb tunnistada, et ka need sõnad pani keegi neile pähe. Kanep on äge, sest nii on noortele kasvõi Woodstocki kohta meelde jäänud, teadmata päriselt, mis tunne oli tegelikult sel higel ja porisel suvel Ameerika päikese all tuikuda. Kogeda hipirevolutsiooni ja psühheedeeliamailma (lk 107), ilma et see otseteeks põhja muutuks. Agnes näiteks jõuab põhjale väga lähedale ja lõpetab vaimuhaiglas.

Võiks ju öelda, et mis on minu asi õiendada, igaüks tarbib, mida tahab, aga Väli on selle ebameeldiva reaktsiooni suutnud peaaegu et teadlikult luua. Ta poeb autorina peitu selle taha, et tema tegelased on ikkagi lapsed ja ei

saagi kõiki vastuseid teada või läbi-mõeldumalt käituda. Nad ei ole varaküpsed geeniused või alaealise kehasse lukustatud vanad hinged, nad on lihtsalt lapsed. Sellised, kes jooksevad küll kodust ära, aga käivad siis salaja oma mänguväljakutel kadunud aegu igatsemas. Sellised, kes jooksevad küll politsei eest ära, aga lähevad läbi põrgu, et päästa kodustatud kassipoeg, ja kes hakkavad kassi mitte kätte saades nutma. Lapsed aga tekitavad tahes tahtmata hoolimist, teatavat omandiinstinkti, mis sunnib sekkuma ja lootma mingisugustki õnnelikku lõppu, arusaamist. Kuigi radikaalsus ja paharetiks olemine on noorteromaani pärisosa, tahaks kuulda, et lapsed viimasel leheküljel muuhulgas vihjaksid, et narko ja sellega kaasnevad jamad ei olegi mõnusad. Selle asemel jääb aga Agnes ka hullumaja hoovis suitsu tõmmates väga positiivseks: *Tead, nad annavad mulle isegi taimetoitu siin, kujutate ette! Nii et parem olen siin kui kodus, see on kindel; siin ei käi keegi pidevalt kaela peale ja pinda* (lk 134). Täiskasvanu minus tahaks vaese Agnese *pepu sealsamas korralikult kuumaks kütta, nii et kohe küllalt saab.*

Aga kirjandusteose nautimiseks ei olegi ju vaja olla peategelase või lausa autori vaadetega nõus. Kas on vähe neid raamatuid, mille masohhistist, mõrvarist või lihtsalt kasutust joodikust kangelane võlub lugeja juba esimestel lehekülgedel? Kas Nabokovi Humbert Humbert ei olnud võrratult kurb? Kas Bukowski Chinaski ei äratanud hoolitsemisinstinkti? Viimase kahe näite poolt kõneleb muidugi see,

et keskealiste meeste vastu tunneb omandiinstinkti palju väiksem osa publikust, kuid siiski ma leian neis sarnasust. Seetõttu palungi minust mitte valesti aru saada – sellised teosed nagu „Eikeegi eikunagi eikusagil“ lausa anuvad endaga vaidlemist, kuid see ei pruugi ainult halb asi olla. Kindlasti on Väli ära tabanud väga aktuaalse teema ja ta tõesti poeb lugejale naha vahele. Minu jaoks ongi sümpaatne selline lugeja-autori suhtlusvorm, kus tõstatatakse probleeme ja ei peagi pakkuma positiivseid programme. Lahenduste leidmisega võib sama hästi lugeja tegeleda.

1. OP! ETV, 26.04.2011.
2. Joanna Ellmann, Robert Kurvitz. Viimaks üks bad ass noorsooromaan. – Vikerkaar 6/2011, lk 102.
3. Mihkel Kunnus. Stepihundikutsika dialoogi ihkav monoloog. Uue põlvkonna arvustus. – Sirp, 29.01.2010.

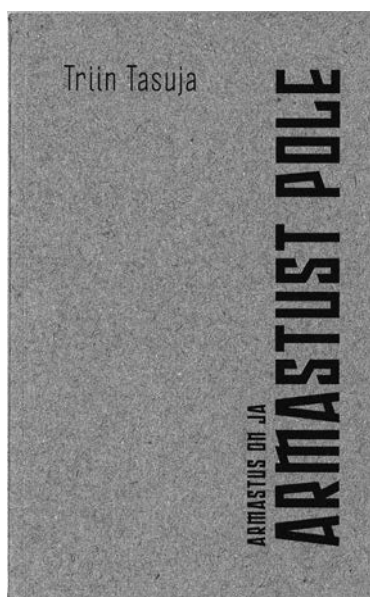
Mis on, see juba on. Mida pole, seda veel ei ole.

Triin Tasuja
„Armastust on
ja armastust pole“
Ji, 2011

Triin Tasuja on kahtlemata üks viimaste aastate jõulisemaid ja omapärasemaid uusi tulijaid eesti luules. Tema Betti Alveri auhinnaga pärjatud esikkogu „Provintsiluule“ ühtaegu lummas ja häiris ning ka neile, kellele Tasuja üsna halastamatud ja otsekohe- sed sõnavõttud meeltemööda ei olnud, läks see ometi korda. Kas või nõndapalju, et arutleda näiteks selle üle, kas Triin Tasuja luule on ikka päris luule

ning ega tema võtted mitte liiga nahaalselt teatavaid luulele seatud ootushorisontide ei ületa. Eduka debüüdiga kaasneb ka muidugi mõningane taak – mis iganes sellele järgneb, peab olema vähemalt sama hea kui see, millega endale nimi tehti. Kui mitte veel parem.

Triin Tasuja teine luulekogu „Armastust on ja armastust pole“ on konkreetne juba esikaanest alates. Kõigepealt jääb silma pealkirja provokatiivselt suurelt trükitud teine pool *armastust pole*, enne kui näeb lugeda ka väikses kirjas esimest poolt *armastust on*. Tasuja teise kogu armastusemetafüüsika ei erine tegelikult kuigi palju „Provintsiluule“ omast. Armastus või siis see, mis teatud eluperioodil armastusena võib näida, tundub esiti ikka olevat pigem puudu või üle kui õigel ajal õiges kohas: *Ma tahan sind armastada / iga päev nagu hull / avalikult ja salaja / aga ma ei tohi ja sellepärast / just sellepärast et ma isegi tean / et ma üldsegi ei tohiks / kutsun ma sind litsiks* (lk 54), *Teed tööd või ei tee / armastust see vabsee ei koti* (lk 15). Vaheldumisi läbi õnnestavate ja marrastavate suhtekogemuste jõuab Tasuja luulemina armastuse igatsemisest praktikavõimaluseni,

millele järgneb tihti valus pettumus, aga tulemata ei jää ka uus lootus. Olemise loomulikud rütmid, mis peaksid äratundmist tekitama pea kõigis, kes vähemalt oma esimese nooruse on saatnud mööda ennastsalgavat armastuse otsimise tööd tehes. Oma tekstide kohatist väga tugevat seotust „eafaktoriga“ ei salga ka poetess ise: *Saada kahekümneseks tähendab / perioodilist maailmavärinat [...] Just siis kui saad end jälle jalule / ees terendamas kindel ja terve siht / tundma armastama õppida / ükskõik mis hinna eest [...] (lk 12), Millises ringkonnas ikka oleks stiilne / olla 20aastane laps / lõplikult lammutamata ideaalidega / armunud arusaamatuse kerkluses (lk 56)*. Aega on aga õnneks veel lahedasti käes.

Luulekogust „Armastust on ja armastust pole“ tuksleb järjekindlalt läbi ka armukese/hoora temaatika – armastuse igivana alateema. Vist. Kui „Provintsiluules“ läks palju sotsiaalkriitilist „auru“ mahajäetud väikeasulaste põhjavajuvate elanike argireaalsuse kirjeldamisele, siis selles kogus tundub just (mahajäetud) teiseks naiseks olemise troostitu kunst seda nn ühiskondlikku nišši täitvat. Ma muidugi ei arva, et see on autori kaalutletud kavatsus, aga seda parem ja ehedam see on. Ilmselgelt annab see aeg, mis meid polügaamia seadustamisest või siis haritud meesisendite arvu hüppelisest kasvust lahutab, üha enam põhjust neil teemadel kõnelda. Ja Triin Tasuja teeb sedagi südametäiega: *Ütle ühe korra veel / et ma olen lipakas / ja ma võtan kohe / kõik riided seljast ära / ja astun esimese / ettejuhtuva /*

eelistatult paarisuhtes / meessoost isikuga / vahekorda / sest ma olen lits / ma armastan mehi / aga mehi / on vähe / ja naisi / on palju [...] võta oma mees / ja seo ta enda külge kinni / kui ta muidu ohjes ei püsi (lk 60), Viimane kord kui me nägime / ronisid sa jälle ise / mulle jalgevahele seal kohvikus / kus Õiged Naised mind / silmadega põlema tahtsid panna (lk 28). Teadagi, „Õiged Naised“ ja „need teised naised“ esindavad pea maailmavanuseid arhetüüpe – neetult raske on ikka ju endale selgeks teha, et sinu mehe teine naine ei ole hoor, kuna ta ei ole tegelikult kõigi meeste teine naine. Või et sinu mehe lisanaine ei ole elukutseline võrgutaja, kellele tema ema pole muud osanud õpetada ja kes tekkinud olukorra eest ainuisikuliselt vastutab. Et võis olla ka teistmoodi: *et jätad oma elu armastuse / millegipärast maha / et no võib-olla aeg / ei olnud sobiv [...] keegi teine pesi juba su pesu / oli su pea kinni mässinud / valikud lukku pannud / sa ei saanud sinna ju mitte midagi parata (lk 71)*. Et isegi kui ta on saikotsikk, pole temalegi võõrad naiselikud nõksud ja inimlikud lootused: *valisin välja parima pesu / varbaküüned lakkisin punaseks / et äkki me ju ikkagi / magame koos sel ööl / Mõned ööpäevad enne su / eluarmastuse armukadedusstseene / see oli esimene öö üle mitme nädala / mil me ei maganudki koos (lk 46)*. Ning et tema peab samuti pärast tormi vaibumist kuidagi edasi elama ja minapildi jälle sirgeks saama: *Mina lähen aina ilusamaks / aga sina seda ei näe / sa elad teises linnas / teise naiseiga [...] ei näe / kuidas mina kasvavan / ainult ilusamaks / sinu pärast [...]*

Katsu sa siis kunagi öelda / et ei tunne mind / et ei muutnud mu elu / sitapea (lk 36–37). Mida sellest kõigest järeldada? Et muidugi ei ole tarvis armukesti idealiseerida, aga abielupaare ka mitte. Ja usutavasti oleks niivõrd ehedate steereotüübiks surumise kirjelduste lugemine värskendav ka inimestele, kes end seni nii luule- kui kõrvalsuhtekauge teks on arvanud.

Naistelt meestele suundudes – viimased on Tasuja tekstides üsna tagaplaanil. Ilmselgelt käib suurem osa tantsust nende ümber, aga isendid ise on tavaliselt enne paberile jõudmist ajutiselt või alaliseks lahkunud (poeesia tarbeks muidugi kõige inspireerivamad hetked). Nad võivad muidugi olla ka muudel põhjustel kättesaamatus kauguses: *Radioheadi näoga poiss / kelle religioon on armastus / ja keda ma nii väga / terve reedese päeva kohata tahtsin / tantsis poisipäise tüdrukuga* (lk 77). Ja igatsus armastuse (= mehe?) järele on paljuski taandatav ka igatsuseks elu järele *maailmas / kus suured tüdrukud / saada võiks naisteks / olles mitte sunnitud kannatama / ja armastama üksi / seda mida me nimetame / õnneks olemasolemisest* (lk 9). Aga see õnn olemasolemisest on tegelikult mõnes Tasuja tekstis vägagi kohal ning üldse enam mitte nii raskesti talutav, kui oodata võiks.

Luuletus „Vanaema“ kannab näiteks siirast õnnetunnet teise inimese olemasolust: *ja neil päevil nüüd mõistan / et sinu juures on siiani kõik / mis maailmas üldse head on / minu varjupaik paratamatuse eest* (lk 69). See on tegelikult ka tekst, milles on täheldatav tunduvalt

rohkem armastust kui paljudes teistes, milles seda sõna korduvalt kasutatud on. Ning luuletus „Täna reede õhtul“ hiilib lõpuks üsna lähedale ka õnnele iseenese olemasolust: *Ning õnn minu sees / just täna / seda enam et keegi minuga pole / ja minule ehk praegu ei mõtlegi üldse / on kindlam / kui ükski mu laua peal tantsitud pidu / või naiivselt armunud armastus* (lk 72). Tühjus on ruum millegi uue jaoks.

Triin Tasuja teine luulekogu „Armastust on ja armastust pole“ ei paku neile, kes tema stiiliga tuttavad, tõenäoliselt küll suuri üllatusi, kuid „Provintsi-luulele“ ta kindlasti alla ka ei jää. Kohati küll tundub, et üks *raisk* või *perse* luuletuse kohta annaks rohkem efekti kui kolm või neli sarnast väljendit, aga üks see oleneb palju ka lugejast ja meeleolust, milles nendele tekstidele läheneda. Tasuja on üks neist autoritest, kelle puhul aeg-ajalt ikka mõtlen, et huvitav, millest ja kuidas ta kümne aasta pärast kirjutab. Selles, et ta kirjutab, ma ei kahtle. Et siis – ette tänades ja ootama jäädes.

Ühest lapsikust täiskasvanukssaamisest

Mare Sabolotny
„Peaaegu inimene”
Tänapäev, 2011

„Peaaegu inimene“ on noorkirjanik Mare Sabolotny teine romaan, tema esimene, „Kirjaklambritest vöö“, pälvis 2006. aastal kirjastuse Tänapäev noorsooromaanivõistlusel 2. koha. „Peaaegu inimene“ on üle 400 lehekülje pikkune lugu tüdrukust, kelle elukäik hargneb eelduspärasest koduskeskkool-ülikool-elu teekonnast, kui ta peab hakkama enda ja ema ülalpidamiseks keskkooli kõrvalt tööl käima. Sellele lisanduvad probleemid lahkulinud pere ümber, mõningad narko-probleemid, ka lähedase inimese surm ei jää peategelasele Grettenile võõraks.

Autori esimene raamat „Kirjaklambritest vöö“ on ajakirjanduses saanud pigem positiivset tagasisidet – lisaks heale võistlustulemusele on ka arvustused kiitvad ja intervjuudest aimub usku autorisse kui tulevikulootusse. See-eest on tema teisele romaanile tulnud vähesed kommentaarid olnud pigem taunivad. Näiteks Kaarel Kressa kirjutab Eesti Päevalehes: *Sabolotny võinuks oma raamatu ilmutada praegusest 423 leheküljest oluliselt väiksemas mahus, umbes üheksa kümnendikku välja visates.*¹

Positiivsena julgeksin esile tõsta raamatu temaatikat ja hoogu. Temaatikat sedavõrd, kuivõrd see tegeleb oluliste sotsiaalsete küsimustega – lahus elavad vanemad, alkoholiprobleemid. Ka Eesti liikluskultuur on vaatluse alla võetud, kuigi veidi kohmakalt. Ehkki peategelane ise polnud võimeline mõistma oma vanemate lahkuminekut ega motive, oli lahusoleku kirjeldamine just nimelt tema jaoks parima lahendusena omamoodi värskendav. Selliseid olukordi kujutades tekkivat ohtu jaotada tegelasi liigagi selgelt eristuvateks mustvalgeteks poolteks on Sabolotnyl õnnestunud vältida. Loo hoogsust saab kiita siiski ebaledes,

kuivõrd on raske hinnata, kas selle tingib autori jutustamisoskus või raamatu sisuline hõredus.

Kindlasti pole minu näol tegemist selle raamatu ideaallugejaga, ilmselt peaksin selleks olema kaks korda noorem ja teisest soost. Kuid ehk oleks vale lähtuda täielikult sellisest sihtgrupi mõistest. Sihtgrupp pole ilmtingimata mingi kujuteldav lugejate summa, vaid pigem lugemishoiak. Teatud raamatuid lugedes tuleb lugejal tekitada eneses empaatiline nihe kujuteldava lugeja suunas, kellele teos on mõeldud. Vahel muutub selle nihke loomine võimatuks ja lugejal on raamatu sündmustikule raske kaasa elada. Nendelgi hetkedel ei tarvitse teos olla vastuvõetamatu, kuid lugemisrahulduse saamine nõuab lugejalt sellist tõlgendamisvaeva, mida autor pole teksti ilmtingimata kavandanud. Sellist tarbimisviisi võiks meenutada halbade filmidest saadav nauding.

Seda silmas pidades võib proovida „Peaaegu inimest“ lugeda kui näidet „nõmedast plikakirjandusest“, distantseerides end raamatu teismeängist. Seda võimaldab asjaolu, et „Peaaegu inimene“ on üks sellistest raamatutest, milletaolisi ostetakse lugemisnna rahuldamiseks – et lihtsalt lugeda, mitte selleks, et just nimelt konkreetset teost lugeda. Ka sellistel raamatutel on olemisõigus. Ei taha anda ainst nuri-nale, et kui kriitikud saaksid oma tahtmise, polekski selliseid raamatuid. Isegi sopakirjandusel on ju oma austajaskond, nagu on palju austajaid *camp*-filmidel, ja klišeede kasutamise julgusel võib olla oma võlu.

Üheks näiteks sellisest *camp*-tasemest nimetaksin kummastavaid katseid olla poeetiline: „*Ma olen sinu juures nagu või mikrolaineahjus. Nagu jäätis kuumal rannaliival. Nagu jäätükk, mis on visatud keevasse vette,*” seletas ta (lk 154). Read, mis kontekstivälisena mõjuvad kas jaheda iroonia või külma minimalismina, toimivad raamatus siiski pigem huvitavalt kohmakaina, mis ilmneb, kui teada, et ülalolevale eelneb: „*Oh, paganapagan,*” mõtles tüdruk, kes ei suutnud vastu panna. *Ta oli sellesse valetajasse kõrvuni armunud ja teadis seda ise ka. Olla seal, tema embuses, hingata tema lõhna... Gretten sulas.*

Raamat on konstrueeritud kipakalt, olles vaid teineteisele ajalisel järgnevate sündmuste jada, mille juures puudub märkimisväärne progress peategelases. Kahju, sest kujutatakse emotsionaalselt habrast iga, milles ka ainsad ärapööratud silmad tähendavad maailmalõppu, püsima jäänud pilk aga Jaakobi treppi. Ent kõige jõhkramaid teemasid – ilukirjanduslikult ammandamatuid teemasid nagu surm, narkootikumid ja prostitutsioon, üleüldse tavaelus vestlusi ebaumugavaks tegevad asju – käsitletakse „Peaaegu inimeses“ pinnapealselt. Motiiv justkui lõpetatakse, ent sellega kaasnev emotsioon jäetakse lahendamata. See ei muundu sisemiseks ärevuseks, mis tegelases kuhjuks. Komme tragöödiaid ammandamata kasutada tingib vajaduse raamat taoliste sündmustega üle puistata. Lõpuks need devalveeruvad – viimased õnnetused, selmet nutma ajada, võivad lugejale tuua hoopis muige näole.

Samas on „kliše” siinjuures ehk selle poolest vale sõna, et tekst ei muutu kordagi läbinisti etteaimata-vaks. Kui hakkab tunduma, et loo kulg muudab peategelase saatuse selgeks ja järgmisi probleeme ja lahendusi võib juba ette aimata, juhtub siiski midagi elumuutvat ja lugu läheb teistesse rööbastesse. Kujuneb uus olukord väga piiratud lahendusteväljaga – uus raputus, et tulla eelmisest kitsikusest välja. Kriitikud on kiitnud lõpu puanti, kuid mulle tundus see viimase näitena kogu teksti läbivast skeemist. Ent tuleb mõõnda, et see skeem löi tugevamini välja alles raamatu keskel, mistõttu tundub, et raamatu teine pool on autoril sündinud raskemalt, rõhuva vajaduse sunnil leida kogu teosele mingi lõplik lahendus.

Raamatu esimese poole käsitlemisel võiks paralleele tuua Silvia Rannamaa 1959. aastal kirjutatud romaaniga „Kadri“. Ka „Peaaegu inimene” algab loona ühe tüdruku iseseisvaks kujunemisest, kes elab samal ajal koos teovõimetu pereliikmega. Paralleel tekib juba avalause juures, mis osutavad teose kuulumisele oma aega. „Kadri” algab kiidusõnadega nõukogude ühiskonnale – meie elame kõige-kõigemal maal ja selle maa kõige-kõigemal osas. „Peaaegu inimene” algab seevastu stseeniga, milles viha maailma vastu on põimitud enesehaletsusega ja vürtsitatud vägisõnadega, nendega õieti liialdades. Avastseenis roppuste ja mõrudusega pingutamine tähelepanu võitmiseks on vist Sass Henno romaanis „Mina olin siin” järgne komme, mida tuleb noortekirjanduses mujalgi ette ja

mida saab pidada omamoodi hetketrendiks. Ei saa võtta kategoorilist hoiakut selle vastu, kuni see sulandub koguteksti sedavõrd sujuvalt ja põhjendatult nagu näiteks Diana Leesalu debüütromaanis „2 grammi hämaruseni”. „Peaaegu inimese” kirjutuslaad ei hoiu ent ülal sellist intensiivsust. Autori stiil muutub raamatu jätkudes rahulikumaks, mistõttu selline algus omandab kunstliku maigu.

Teiseks sarnasuseks „Kadriga” on minategelase mõru suhtumine enesesse. Samas oleks ainult Rannamaa romaanis esiletõstmine liiane, kuivõrd on tegemist mujalgi tüdrukutekirjanduses kasutatava kirjutusviisiga, mis aitab kasvuaegs neidudel samastuda minategelasega. Kui optimist näeb asju helgetes toonides ja pessimisti silmad lisavad nähtavale kriitilist tooni, siis tiinekaraamatute peategelased vaatavad kõike läbi enesehaletsuse prisma. Selles mõttes meenutab peategelase ettekujutus endast ka näiteks Stephanie Meyeri ülipopulaarse „Videviku” peategelast Bellat.

See omadus peategelases jääb siiski vähem oluliseks lisanüansiks kui näiteks „Kadris“. Rannamaa romaanis peategelase negatiivne suhtumine enesse näis autoril olevat kaalutletum valik, nimitegelases oli raamatu alguses tekkinud tugev enesehinnangukriis. Seega oli tegelase kujunedes skeptilisus kaaslase sõbralikkuse suhtes psühholoogiliselt mõistetav, ent olukordi objektiivselt vaadeldes suhteliselt ebaõiglane. See-eest Sabolotny „Peaaegu inimese” minategelase enesekirumine tundub olevat vaid teatav võte, tema

enesehinnangukompleksid näivad olevat tingitud peamiselt vanusest.

Kui mõelda, et enesehaletsust on kasutatud peategelasega samastumise mõttega, saab lugeja eneselt küsida, kas Gretten on seda väärt. Gretteni puhul hakkas häirima, et tema paariastaatust klassikaaslaste seas polnud selgitatud eriti millegagi. Ühest küljest on naeruväärseks olemise tunne selles hellas eas üsna universaalne. Teisalt löövad Gretteni ebapiisavad argumendid oma eraldioleku põhjendamiseks pildi sassi. Need ei lase tema imelikkustundel mõjuda universaalsena ja samas takistavad selle raami tekkimist, millesse lugeja saaks maalida pilti peategelasest.

Võimetust suhelda klassikaaslastega põhjendatakse raamatus paljuski vaesusega (viimane kõrvutus „Kadriga“). Samas ei paista sellest piisavat, kuivõrd tema majanduslik olukord pole veenvalt pilamisväärne (see tähendab, kaasõpilasi irvitama ajav). Lapsed võivad küll olla õelad, kuid siin toodud sihitut talumatust on raske uskuda. Poolik põhjendamine ei veena ja jätab mulje, et miski on jäänud ütlemata. Kirjandusteoorias esineb mõiste „ebausaldusväärne jutustaja“, milles jutustaja (või vähemalt tegelane, kelle kogemuste läbi avaneb lugejale romaani maailm) hoidub enesele ebamugavat ütlemast, ent „Peaaegu inimeses“ ei paista seda olevat kasutatud teadliku võttena.

“Peaaegu inimese” Gretten võiks oma tavalisuses mõjuda ju õõnsa mannekeenormina, millesse lugeja saaks end valada. Seegi on üks tegureist, millega Meyeri „Videvik” ühe põlvkonna tüdrukute sümpaatia pälvis.

Gretten tundub ent olevat liiga aktiivne tegelane, et lugeja ennast tema nahka viia saaks. Või kas just aktiivne, pigem reaktiivne, seedides kõike temaga juhtuvat läbi eakohase ängi ja tegutsedes vastavalt.

Asi pole jutustusviisis – tema vormi pandud minategelane –, igas raamatus ei pea ilmingimata olema kõike harrata püüdvat jumaljutustajat. Iga jutustamisvahend on täpselt nii hea, kui hästi seda kasutatakse ja vahel õnnestub kitsaste vahenditega luua väga avaraid võimalusi. Paraku piirdub selle teose maailm peategelase omaga.

Kohati tundub, et autor samastub peategelasega, kuivõrd puudub tasakaalustatud tegelaste ansambel. Sabolotny loob enda ja Gretteni vahele ka teatud paralleeli, andes talle poolapärase perekonnanime – millele teose käigus ka osutatakse. Seetõttu jääb veidi selgusetuks, milleks on ta kirjutanud Grettenile erinevad tüütuks muutuma kipuvad isiksusvead nagu põhjusteta valetamise vajadus ja üleüldine ärritunud põikpäisus. On ta lisanud need kaalutletult, karakteri komplitseerimise mõttega? Ehk hoopis eneseanalüüsi mõttes ja lugejale pihtides?

Romaani problemaatikat tingib suures osas peategelase võimetus saavutada võrdväärset kontakti teistega. Grettenil ei õnnestu edukalt suhelda ei oma alkohoolikust emaga ega bioloogilise isaga, kes on perekonna maha jätnud. Samuti ei suhtle ta oma klassikaaslastega, keda ei pea piisavalt täiskasvanulikeks. Gretteni ainsad sõbrad on mitu aastat vanem töökaaslane Mari ja selle

korteriikaaslane Mart, keda mõlemat usaldab rohkem kui oma peret. Ent seejuures hakkab häirima Gretteni küüniline suhtumine. Kui tütre tagant varastavas emas kahtlemine oli veel põhjendatud, siis konfliktid isaga mõjuvad arutuma mässuna, mõistmispüüu vältimisena. Isegi kaht sõpra näeb ta pigem üsna lihtsavõitu inimesena ja kirjeldab vastavalt. Alles lõpus leiab ta kellegi, kellest hoolida, keda usaldada ja ehk armastadagi – see on tänavakass.

Imelik on, et selles kontaktivõimetuses ei nähta teoses probleemi, see on vaid peategelase olemuse õnnetult lahutamatu osa. Peategelase üksijäämine raamatu lõpus, mida esitatakse uue algusena tema elus, suure üleminekuna lapseeas täiskasvanuikka, ei lahenda tegelikult peategelases midagi. Sellega tekib vaid uute hädade rägastik, millega autor selle raamatu piires enam tegelema ei hakka. Seda, et ta jääb täielikult üksi, esitatakse raamatus nõnda, et ta jääb täiuslikult üksi – lähenemine, mille problemaatilisusele tähelepanu ei juhita.

Seejuures ütleb ta otsustavalt: *Kogu maailm on nii tark! Nii tark, et ajab üle. Kõik on nagu mingid backseat driver'id. Muudkui ei-ei, keera paremale ja teine kisab, et keera vasakule ja kolmas, et tagurda ja kõigil on muidugi õigus. Aga minge perse! Mina olen juht! Mina vaatan ise, kuidas rooli keeran. Tegelege oma probleemidega* (lk 393). Tundub kummaline, et autor näeb täiskasvanuks saamisena sellist enesesse sulgumise, täieliku egoismi võidutsemist. Kuna tegelases pole raamatu

lõpuni sisemist arengut, näib üsna põhjendamatu sellise lahenduseni jõudmine hurraaga.

Retseptisioonis esineb teatud tüüp-olukord, millesse tihtilugu on oht laskuda: võetakse viimistlemata raamat ja püütakse selle näitel nuriseda laiemalt mõttevõime mandumise pärast. Ent selletaoline nurin polegi nii liiane, kui silmas pidada, et peamine lahendus taolisele tendentsile võikski olla kvaliteetne trükikirjandus, mistahes žanrisse see ka ei kuuluks. Inflatsioonist kirjanduses on palju räägitud, seda tervelt aastakümnete jooksul. Tänapäeval on ent võimalus loomeindu viimistleda mujalgi kui trükikirjanduses, mille taset tahaks nii väikeses kultuuripildis kui Eesti näha pigem viimistletumana. Kuna see on autori teine raamat, tekkis küsimus, kas autoril oli siis nii väga vaja kiirustada.

1. Kaarel Kressa. Uuemat maailmavalukirjandust noortele. – Eesti Päevaleht, 1.07.2011.

Möödapääsmatult värske luule

Tõnis Parksepp

I

Kõõritades värskema eesti luule poole, kerkivad pinnale ikka samad küsitavused, mis igasuguse kaasaegse luuletraditsiooniga on alati kaasas käinud. Ühelt poolt tingib need kahtlused kindlasti inimlik hirm muutuste ees. Teiselt poolt on praegune kirjanduskultuur jõudnud olukorrani, kus ilmuvaid raamatuid on kordi rohkem, kui lugejatel aega, mistõttu valikute tegemine on muutunud üsnagi tülikaks. Juba Johannes Aavik kirjutas omal ajal, et luuletajate nõrkuseks on, et kõik avaldatakse¹. Vaevalt suutis ta aga siis ette kujutada praegust olukorda, kus trükis ilmuv tekstimassiiv on määratult suurem. Küsimus – *mida tasub lugeda?* – on esil jõulisemalt kui kunagi varem. Seda enam, et inimese igapäevaelu läbibistavad muud meediumid nõuavad ka oma lõivu elunatukese voolust.

Niisiis oleme olukorras, kus perutav luulehobu on küll poeesia arvukust suurendanud, aga tekitab koos rõõmuga ka aina rohkem väsimust, kuna ei suuda paljudele lugejatele piisavalt märkimisväärseid elamusi pakkuda. Luule on sobivaks vahepalaks vähestele ja isegi selle viimine läbi telekaakraani massideni (tehes ta n-ö suupärasemaks) ei jõua kunagi lepitada neid nurisevaid hääli, kes on sellega ühise keele ja mõistmise kaotanud. Kuvand

luulest ja luule tegelikust olukorrast tänapäeva Eestis ei taha kuidagi omavahel paljude lugejate mõtlikes peades kokku sobida. Kuna aega on vähe ja valida on tarvis, on kõik värske toores ja küps on ainult klassika.

Kui Johannes Aavik arvustas eelmise sajandi kümnendatel ja kahekümnendatel aastatel eesti uuemat luulet, rääkis ta ikka puudustest² ning viletsustest³. Ometi kritiseeris ta tollal praeguse aja klassikat. Under, Semper, Visnapuu – kõik said nahutada. Ja olgugi, et Aaviku tekstid sisaldavad tänapäeva jaoks omajagu kentsakusi, osutavad tema püüdlused parema luule poole kirjanduse igavesele ringkäigule, kus luule olemus on pidev lugejate ja kirjanike vaheline redigeerimisprotsess. Mis välja sades tub, see jääb.

Tänapäeva kontekstis ei tohiks enam olla luulest rääkides peaküsimuseks, kas luule peab olema riimis või vabavärsis kirjutatud. Gustav Suitsu sõnu kasutades võiks öelda, et mõlemad on nii nüüdislühürika allakäigu kui ka nobeda edenemise põhjustajaks⁴. Küsimuseks ei ole samuti see, millest ilukirjandus peab jutustama või kelle poolt ta on kirjutatud. See võib olla kõrgstiililiselt filigraanne kui ka madalkeeleliselt jäme. Kirjutada saab mitut moodi.

Taoline kirjanduse mitmuslik olemus ei tähenda aga, et poleks võimalik leida

seda ainulist telge, mille ümber see vahavus pöörleb. Arne Merilai eeskujul⁵ võib näiteks märkida, et poeetiline tekst on korruga nii maailma kirjeldav kui ka ennast kehtestav. Luule mitte ainult ei kanna mingit teatavat mõtet, vaid mõtestab alati muuhulgas iseennast. Seetõttu ongi luule lotmanlikult öeldes keeruline ning tema mõistmiseks on tarvis nii otsese kui ka kaudse kõne tõlkimisoskust. Ehk maakeeli väljendatuna on luule selgrooks kujundlikkus, mida iseloomustab keeleline mäng ja vihjeline loomus.

II

Vaadates nüüd rõhutatult otse, ilma kõõritamiseta, kõige värskeimat osa eesti luulest – Värske Rõhu luuletoodangut –, võib öelda, et tegemist on veetilgaga, milles ei ole lahustunud ühtlane põlvkonna hääl. On tõsi, et teatavad teemad korduvad, kohati lausa üheülbalise tardumuse ni, ja igavesed stambid ilmutavad end salamisi jälle, kuid tegemist ei ole värske luuletoodangu ühiste nimetajatega, vaid ajast aega ringlevate üleüldiste rohmakustega. Kui jutt on südamest, on killud taga. Kui mainitakse ühiskonda, on kõik nii halvasti. Ja maailm ei saa kunagi sellest valust aru. Seda enam, et mina+sina liibume – oioi! – unenäolises universumis. Aga ei maksa siin iroonitseda midagi, tegelikkus on selline, et kirjutada enamjaolt osatakse ja valdav osa tekste ei ole nõrgad, vaid pigem keskpärased. Leidub häid, leidub halvemaid.

Seetõttu ei ole mõttekas hakata taaskord uhmerdama sarkastilise

sihikindlusega neid uuemaid kirjutajaid, kes seda kuidagi ei vääri. Ei ole ka mõtet teha üldistusi, mis oleksid enam lahmivad kui täpsed. Tegelikkus on palju lihtsam. Kuna eesti kirjandusmaastik on oma väiksusele vaatamata kvantitatiivselt viljakas ja meie omakeelne kultuur ei saa kuidagi seista suletuna muu maailma tekstide ees, tuleb osata kuidagi selles kitsikuses ellu jääda. Kirjutatud tekstid, ükskõik, mis nende autori intentsioon ka kirjutamise hetkel ei olnud, on mõeldud lugemiseks. Ja lugemine tähendab tekstile elu kinkimist.

Laskumata diskussiooni, mida lugemine tähendab või millised on eesti lugejad, on siinkohal oluline just arusaamine, kuidas kirjandusprotsess toimib. Nimelt ei asu ükski kirjanduslik tekst kuskil hermeetilises inkubaatoris (välja arvatud juhul, kui see on lausahtlis ja seda keegi ei loe), vaid iga luule-, draama- ja proosatekst satub alati konkureerivasse võrdlusse kellegi teisega. Selle põhjustab asjaolu, et ühegi lugeja või andmekandja (näiteks raamaturiikli või kirjandusloo) mälu maht ei ole piiritu ja nii laiemas kultuurilises kontekstis kui ka indiviidi tasemel tuleb teha valikuid ning korrigeerimisi. Ilukirjanduses võivad hetkeliselt ellu ärgata ükskõik millise tasemega tekstid, aga püsima jäävad neist ainult need, mis suudavad end hoida muutuste pinnal.

Huvitavaks teeb selle olukorra mõistagi tõik, et ükski lugeja, raamaturiik ega kirjanduslik tekst ole ühte nägu. Esmapilgul võib isegi tunduda, et kirjanduse pideva muutumise tagajärjeks on erinevate väljendusvahendite

ja sisukategooriate nii mitmetahuliseks pungumine, et neid adekvaatselt võrrelda või hinnata ei olegi võimalik. Tegelikuses jääb aga kõigi muutuste kiuste mingi osa kirjandustekstide loovast koest alati universaalseks. Uus või värske on kirjanduses tinglik kategooria. Näod on küll erinevad, ent kõigil on olemas suu, nina, kõrvad ja need silmad.

Värskemat eesti luulet lugedes ongi ehk kõige sümpaatsemaks just need tekstid, mis suudavad kuidagi selle universaalsega kontakti saavutada. Seda ei saavuta aga luuletused, mille väljendusvahendid ei mõista pakkuda olemasolevale kirjandustraditsioonile midagi juurde. Riimis kirjutades on tarvis peale mehaanilise võttestiku omandamise oskust sulatada väljendusvahend ja väljendatav kokku nii, et lugejat ei häiriks lõppriimilise luuletuse ettemääratus. Luuletades vabavärsis, oleks tarviline saavutada selline sõnastuse nõtkus, et väliste poeetiliste pidepunktide puudumine ei paneks kedagi kahtlema, kas tegemist on luuletusega. Või vähemalt ei nuriseks keegi teksti nõrga sisemise koe üle. Suuremat poolehoidu tekitavad eelkõige need tekstid, mis suudavad peale ilmselge tabada ka nüansse. Kui ei ole ikka midagi öelda, on kõik halvasti.

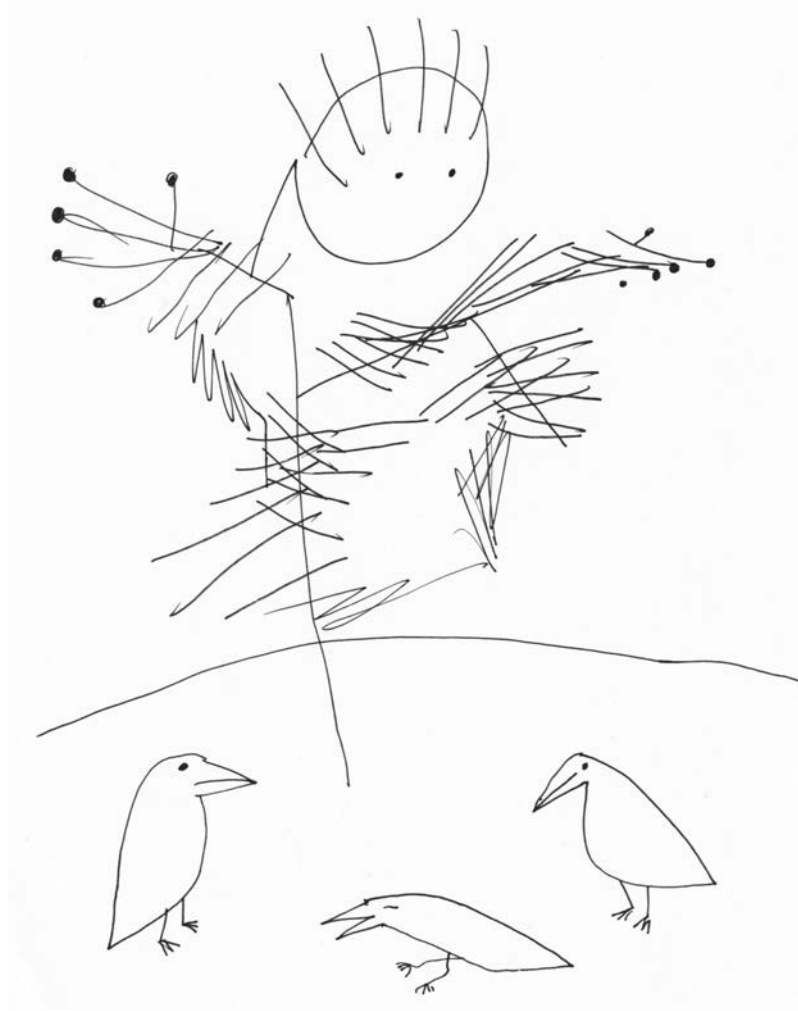
Just teatav tasakaal ütlemise ja öeldava vahel loob alused kujundlikule mitmekesisusele, mis kutsub mõninaid luuletusi alatasa ellu äratama. Klišeelik väljend *tabav sõnastus* iseloomustabki püsivamat osa värskest luulest. See on umbes midagi sellist, mida Harold Bloom nimetab igasuguse

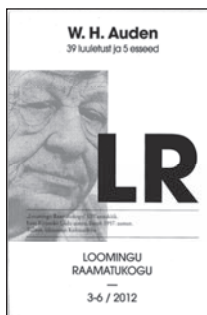
luule *möödapääsmatuks* omaduseks⁶. Halvema luule eripäraks on tihti selle paratamatu etteaimatavus (kas siis vormiliselt või sisuliselt), mistõttu teksti tõlgendamine ei paku erilist pinget ega lõbu. Seevastu parema luule tunnuslikuks jooneks on värsside möödapääsmatu paeluvus. Lugeja on kaasatud mängu, mille hüpnootiseeriv muster tundub tollel segasel lugemishetkel nii ainuõige ja -võimalik.

Luule sümpaatsus ei avaldu mingite kindlate reeglite järgimisel. See on igale luuletajale iseäralik maailmapildi täpsus, mis teda keskpärasuste amorfsest massist esile tõstab. Kui luuletaja ei näe mitte eluheidikute jauramist kaubanduskeskuste fuajeedes, vaid tajub hoopis, kuidas piinlikkust põhjustav kaastunne talle järjekorras seistes ligi tikub⁷, paneb ta lugejat kogema midagi enam kui võimaldab näiteks ajalehenupuke, mis kirjeldab asotsiaalide rasket elu. Kui luuletaja oskab registreerida linnapildis võõra telefoni-helina⁸, et muuta see intiimseks armastatu kutsungiks, aitab ta lugejal märgata ümbritseva kontuure. Või kui poetess tunnetab, kuidas tema süda lööb ühe löögi liiga palju⁹, võib ta tabada detaile, mis suures plaanis muidu tähelepanuta jäävad. Luuletaja, kes suudab enda kogemused sõlmida keeleliselt nõtkeks mitmetähenduslikuks tervikuks¹⁰ või oskab enda empiirilisest materjalist hoopis kaugeemale, võõristavasse tundmatusse vaadata¹¹, mõjub paratamatult kuidagi ehedamana muu värskel luule foonil. Poolehoidu tekitavad eelkõige need luuletajad, kes suudavad enda isiklikud

lüürilised elamused sõlmida millekski universaalseks. Kes näevad üldises üksikut ja vastupidi. Sest võib-olla oli Thomas Stearns Eliotil siiski õigus, kui ta nõudis luuletajatelt enda mina lakkamatut suretamist¹². Avardades enda maailmakogemust, on kergem seda teha ka lugeja omaga. Ükskõik, milline see uus luule ka tegelikkuses ei ole, pinnale jäävad loomulikult need tekstid, mis suudavad sellel lugemisvaesel ajal tõestada enda vältimatut vajalikkust. Tahumatult värske ja kadumatult värske erinevus ilmneb ikka esmajoones varjundites, mille selginemine toimub lugejaile aja jooksul. Tähtis on ainult see oma suund kätte leida.

1. Johannes Aavik.
Puudused uuemas eesti luules.
Eesti Kirjanduse Selts, 1922, lk 148.
2. J. Aavik.
Puudused uuemas eesti luules.
3. J. Aavik. Eesti luule viletsused.
Noor-Eesti Kirjastus, 1915.
4. Gustav Suits.
Sissejuhatuseks – Eesti nüüdislütürika.
Uuemate luuletajate värsipõimik.
Koost. Gustav Suits.
Eesti Kirjanduse Selts, 1929, lk 8.
5. Vt. Arne Merilai.
Luulekeele olemus. –
Sirp, 16.09.2011.
6. Harold Bloom.
The Art of Reading Poetry.
Perennial, 2005, lk 36-37.
7. Värske Rõhk nr 22, lk 11.
8. Värske Rõhk nr 19, lk 21.
9. Värske Rõhk nr 5, lk 17.
10. Värske Rõhk nr 7, lk 9.
11. Värske Rõhk nr 28, lk 7–9.
12. Thomas Stearns Eliot.
Traditsioon ja individuaalne talent. –
Valitud esseid. Tõlk. Jaak Rähesoo.
Hortus Litterarum, 1997, lk 14.

W. H. Auden „39 luuletust ja 5 esseed“

Kui me tunamullu Rõhu tõlkerubriigi välja kuulutasime, arvasime, et kõige enam hakkab toimetusse saabuma Rilke, Baudelaire'i, Rimbaud' ja selliste autorite teoste tõlkeid, kel olnud au saada viisistatud, kuid mõnevõrra üllatuslikult osutus populaarseimaks autoriks hoopis Auden. Nüüd siis saab maakeeligi veidi ulatuslikumal määral teada, mis selle põhjuseks on, ja saatesõnas lubatud pillavat vaimu leiab siit Märt Väljataga tõlgitud kogumikust, mis sisaldab nii Audeni olulisemaid luuletusi kui ka tänaväärsel kombel tema meisterlikku esseistikat, rohkem kui saja eest.

P. I. Filimonov „Väärastuste käsiraamat“

Eestivene kirjanduse üle on viimastel kuudel käinud agar ja tihti üksteisest möödarääkiv arvamuste vahetus, kuid siingi näib diskussiooni algpõhjus väga selge – eestivene kirjandusest on viimasel ajal eesti keelde jõudnud mitu märkimisväärt teost. Neist ilmselt huvitavaim on P. I. Filimonovi luulepärl „Väärastuste käsiraamat“, äärmine tihedus käsi- käes tõelise vohamisega, intellektuaalne õilmitsemine ja erinevate registrite vahel hõljumine, vormiline bravuur ja keeleline mitmekesisus, mänglemine ja enesepeitmine, täiega omas ajas viibimine kõrvuti kibeda mööduvustundega.

Kjell Westö „Kus kõndisime kunagi“

Westö monumentaalne romaan on küll ood Helsingile, kuid viited linnale kui ruumile on üllataval kombel pigem maitsekaks garneeringuks ja linn avaneb rohkem sotsiaalses, vaimses ja poliitilises kirjususes, kusjuures seegi lausa kõikehõlmavuse muljet jättev 20. sajandi esimese poole Helsingi panoraampilt sugeneb justkui muuseas sellest nostalgiasse kalduvast kurvast loost, mis hoiab nõõpnõelaotsa pidevalt erineva taustaga üksikisikutel ja keskendub sedakaudu armastuse, sõpruse ja painavate mälestuste küsimustele. Westöl õnnestub kõik ülimalt kergusega ja samas maalib ta melanhoolse üldtooni varjus väga vastukarva ja varjus hoitud pilte Soome ajaloost, näidates, kuivõrd elegantselt on võimalik olla sotsiaalselt terav.

Lauri Eesmaa

Järgmises numbris:

Indrek Lõbus
Grete Nellis
Hiie Tamman
Kelly Turk

WE ARE
HERE
↓

Eliina Korts (31)

armastab väga kirjandust ja üritab ka kirjutada. Teda inspireerivad erinevad meeleolud, jutuajamised ja ka igaviku võimalikkus.

Lennart Ruuda (19)

Teise inimese mure, et ta viiskümmend viis aastat vana tolmuimeja eile otsad andis, tundub pigem naljaka kui traagilisena.

Tõnis Vilu (23)

on valmiv kirjandusteadlane, kes loodab, et keegi ei pane tähele, kuidas ta vahel aeda põgeneb ning unustab selleks ajaks teoste arvustamise. No vähemalt ta kirjutab midagi.

Eia Uus (27)

Kohtumisest surmaga piisab, et avaneda kõigele siirale, ilusale, heale, romantilisele, sinisilmsele, lootustandvale ja naerda oma endise küünilisuse, depressiivsuse, üleüldise emotsemise üle. Hetk, hetk, hetk, päike, taevas, puud. Vaadata „Täiuslikku meelt” ja sündida uuesti. Saturni tagasitulek. „Armastaja sõnaraamatu” tõlkimisel oli talle abiks Liisi Kahu.

Lauri Teder (21)

Vahel kirjutab, enamasti lihtsalt on.

Elo Vilks (26)

Kütja, kehv valetaja, köögikatas-troof, keelepede, äge tšikk.

Kristiina Tähtse (21)

Ekstravagant-absurdne unedes seikleja. Konstantselt armunud ellu, inimestesse ning surnud poeeditesse, otsides muinasjutte ja muusikat, leides rahu kõige lärma-kamates kohtades.

Raido Alberg (25)

Ilma ühegi positiivse agata.

Agur Paesüld (30)

abistab päris elus inimesi nende kujundushädades enamasti pelutavaid andmemassiive silmaga hästi mõistetavasse vormi pressides. Seepärast sõimatakse teda teinekord infograafika toimetajaks. Mänguelus mängib tunnete ja mõtetega ning mõtetega tunnetest.

Mihkel Seeder (23)

Tere! Saame sõpradeks!
Minu nimi on Mihkel ja mulle meeldib kirjutada näidendeid. Proosat kah vahel. Eriti Värskesse Rõhku. Mulle meeldib filme vaadata ja raamatuid lugeda. Aga kõige põnevam on millegipärast lugeda nende samade filmide ja raamatute arvustusi. Ka Värskes Rõhus. Kui teaks vaid, miks see nii on... Jõudu ja kõike head!

Annina Ljokkoi (27)

tegeleb mõistatusega, kuidas eesti luuletusi ilusti soome keeles kõlama panna, ja tänab sõpru abi eest tema enda mõtete tõlkimisel eesti keelde.

Ingel Undusk (23):

“Lugesin hiljuti üht ilusti sõnas-tatud mõtet. See oli: *Kui oled kurb, siis sa eksid; kui oled rõõmus, siis on sul õigus*. Teine mõte oli ka, see kõlas: *Kes valib armastuse, see võidab kõik*. Ma soovin valida armastuse.”

Andra Teede (23)

luges raamatut radikaalidest.

Berit Kaschan (26)

Nimi: Kaschan
Pärit: tõenäoliselt Loopealselt
Kutsumus: kirjak
Psühholoogiline tüüp: moderntantsija
Haridus: kogemata oleksin Tartu ülikoolis füsioterapeudiks õppinud
Muu info: sain eile Humanast ühe euro eest punase vihmamantli, ainult patšokid vaja ära võtta

Tõnis Hallaste (24)

peab lugemispäevikut aadressil logahv.blogspot.com.

Simone Külm (23)

õpib ülikoolis ratsionaalsust ja armastab kirjandust, sest see on lihtsaim viis reisimiseks. Tahaks teha rohkem, kuid mitte mõelda vähem, ning jõuda lõpuks selgusele, mida selle pideva otsimise tulemusena leidma peaks.

Ingel

Kristiina

Mihkel

Annina

Agur

Lauri

Andra

Elo

Berit

Tõnis H.

Eia

Kaur

Raido

Eliina

Tõnis V.

Lennart

Simone